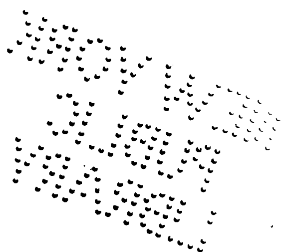
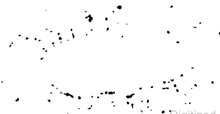
To the Astor Library
the author

L. LUND

SPANSKE TILSTANDE

I NUTID OG FORTID

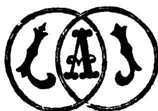

L. LUND

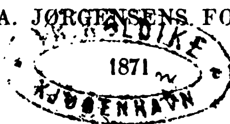
SPANSKE TILSTANDE

I NUTID OG FORTID

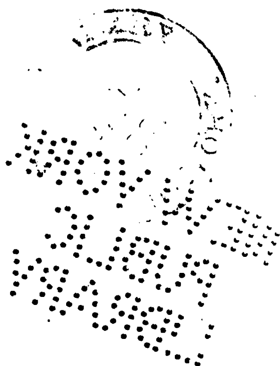

KJØBENHAVN

L. A. JØRGENSENS FORLAG

1871

I. Cohens Bogtrykkeri.

TIL UNDERRETNING

I Retskrivningen har jeg stræbt at gjennemføre følgende Regler:

Til Etymologi har jeg intet Hensyn taget.

Hvor en Vokal i en lukket Stavelse har sin lange Lyd eller i en Endestavelse er stærkt betonet, betegner jeg dette ikke ved Fordobling eller ved Tilføielse af et „stumt“ *e* eller *h*, men ved en Akcent, hvis det er fornødent.

Hvor det „stumme“ *e* er Bøiningsmærke, navnligt i Verber, anseer jeg det for ubetimeligt at bortkaste det, saalænge vi endnu ikke have nogen udførlig, vel udarbeidet og almindeligt anerkjendt Gramatik for det „forbedrede“ dansk-norske Sprog.

Hver Medlyd i Sproget har jeg søgt, saavidt muligt, kun at betegne paa én Maade. Derfor skriver jeg *f* for *ph*, *k* for *q* og *c* (foran *a*, *o*, *u* eller en Konsonant), *t* for *th* (undtagen i Ordene *Thé* og *thi*, der vilde faae et altfor fremmed Udseende ved Forandringen).

Fremmede Ord skriver jeg, saavidt muligt, efter dansk Retskrivning. Lyde, der ikke kunne gjengives paa Dansk, ere bl. A. *z* og *c* (foran *e* og *i*), det franske *ch*, *j* og *g* (foran *e* og *i*), det tydske *sch*, de franske Diftonger *au*, *oi* osv. — Herfra undtages Navne paa Steder, Per-

soner og Ting, der kun bruges i vedkommende fremmede Land, f. Ex. *Cortes*. Endvidere nogle Ord, som vilde blive ukjendelige ved Omskrivningen, f. Ex. *Route*.

Endeligt har jeg stræbt at indskrænke Konsonantfordobling, hvor den var overflødig, og Brugen af den korte Lyd af Bogstavet *æ*, der fuldstændigt stemmer overéns med den korte Lyd af *e*. Jeg foretrækker Vokalen *e* for Diftongen *æ* (*ae*).

De Inkonsekvenser, der forøvrigt findes — og jeg véd, at der findes mange — haaber jeg, man i disse Retskrivningsanarkiets Tider vil undskylde.

September 1871

L. L.

INDHOLD

LIVET I SEVILLA

Aun, cual hermosa, esplendente
En mar de aromas se baña
Sevilla, alcázar potente,
Rica perla que el Oriente
Dejó entre flores á España.

(Eduardo Asquerino)

I. Reisebeskrivelser. — Deres Afhængighed af den Skrivendes Personlighed. — En „Reisebeskrivelse“ af Danmark. — En Spaniers Klage.

II. Sikkerheden i Spanien. — Politiets Organisation. — Forbrydelser i Spanien.

III. Sevillas Gader. — Fysiognomier, Dragter. — Gadefigurer. — Æsler og Vogne. — Borgerstandens Levemaade. — Kaféerne. — Sevilla under Karnevalet. — Ingen Serenader.

IV. Husene i Sevilla. — Hvornaar man spiser og hvad man spiser. — Selskabslivet. — Konversationen. — Dilettantforestillinger. — Sang, Dands.

V. Sevillas Omegn. — Veiene, Promenaderne. — Færdselen paa Veiene. — La cruz del campo. — Maaneskin.

I

En Beskrivelse af de sociale Tilstande i et fremmed Land afhænger i meget høi Grad af den Persons Beskaffenhed, der forfatter Beskrivelsen.

Den, der er stærkt udpræget i national Retning og kun i sit Fødeland kan føle sig hjemme, vil stadigt bevæge sig udenfor Livet i det Land, han bereiser, stadigt føle sig som Fremmed og bestandigt fæste Blikket paa, hvad dette Land mangler, ɔ: hvad der ikke er saa „*fremmeligt*“ som i hans eget Land.

En Bonvivant seer hele Landet og Folkelivet kun som en Ramme om sine egne lystige Farter, en romantisk Sværmer kun som Dekoration for sine egne fantastiske Drømme; og den unge uerfarne „Reisende“ vil gjerne, af lutter Frygt for at røbe sin Mangel paa „Erfaring“, fremstille som noget almindeligt, hvad der er hændet ham eller Andre en eneste Gang.

Den Frygtsomme seer Farer allevegne. Seer han en excentrisk Englænder trække en Pistol frem,

fordi en fuld Matros dingler lidt henimod ham, strax et Tegn paa uhyre Usikkerhed! Seer han nogle Mænd i andalusisk Dragt, med markerede Ansigtstræk, store Knebelsbarter og en Bøsse i Haanden, strax mener han at have seet Røvere! I Virkeligheden er det skikkelige Folk, der ere ude at skyde Smaafugle, en meget yndet Ret i Spanien. Seer han endeligt jevnligt paa Sevillas Gader civilklædte Mænd med en stor Ryttersabel ved Siden og véd ikke, at det er Politibetjentene, der ere bevæbnede paa denne Maade, strax „er man nødt til“ at gaae bevæbnet paa Gaden! Kommer saa Forfængeligheden med i Spillet og han ikke kan betvinge sin Lyst til at skildre Reisen i det „usikkre“ Land som en stor Heltebedrift, er først ret „Reisebeskrivelsen“ pikant. Og træffer han saa ovenikjøbet et romantisk-katolsk-idealistisk Geni, som den sølle tydske Dr. A., der fylder ham med overspændte Fortællinger om Sekvestrationer, Revolvere, Stene, der kastes ned fra Azotea'en, naturligvis med den ondskabsfulde Hensigt at forkorte Herr A's Liv, — hvad kan han saa forlange mere?

Sæt, en Fremmed kom til Danmark og siden „*beskrev*“ Landet uden at have levet sig ind i det jevne danske Liv. Han vilde maaskee efter traditionel Manér hellige det europæisk berømte Tivoli eller specielt Lumbye nogle anerkjendende Ord, men forøvrigt kun dvæle ved enkelte Omstændig-

heder, der stak ham i Øinene: vor Landbefolknings Klodsethed, det navnligt for en Sydlænding usædvanligt store Antal fulde Folk, man møder her, endvidere bemærke, at ved Rundetaarn, paa Hovedstadens Gader, blev en Mand stukken ihjel med Knive, at ved Odense skjød en ung Mand sin Moder for at faae Penge til at reise til Amerika for, at sammesteds en Krybskytte skjød den Skytte, der anholdt ham, at i Jylland en Karl skjød en Pige, der ikke besvarede hans Kjærlighed, at i Naborigets Hovedstad Pøbelen gjorde Optøier, fordi den ménte, Frimurerne slagtede Mennesker og udførte Kjødet til Tyrkernes Forbrug, o. s. v. Sæt, en saadan Skribent sad i sit Vindue og saae en Vogn kjøre forbi, hvor Kudsken havde svøbt sig ind i sit Dækken, saaledes at Principalens Navn kom til at staae paa Karlens Ryg, — og saa fortalte, at i Danmark brugte Kudskene at bære deres Principals Navn paa Ryggen. Sæt, han saae en Ligvogn passere forbi, hvor der paa Ligkisten var anbragt en forgyldt Kringle med en Krone over, og saa noterede: „I Danmark er Sondringen mellem de enkelte Stænder og Haandteringer i den Grad gjennemført, at den endogsaa vedligeholdes efter Døden. Saaledes saae jeg en salig — eller usalig — Bager blive ført til sit sidste Hvilested med Emblemet for sin Forretning, en kronet Kringle, udenpaa sin Ligkiste. Det „sørgende“ Følge kjørte bagefter i en Række

gamle Vogne, der specielt bruges ved denne Leilighed, leende og passiarende paa det Gemytligste." Slige Tilfælde kunne anføres i det Uendelige. Alt det Ovenanførte er virkeligt passeret, og forsaavidt vilde man ikke kunne beskylde Forfatteren for Usandhed. Men dog vilde man faae et aldeles falskt Indtryk af det danske Folk ved at læse en saadan Skildring; man vilde betragte os som et Slags Barbarer.

Der er ikke mange Lande, der har maattet døie saa meget af den Slags „Reisebeskrivelser" som Spanien. En Spanier spurgte mig med et eiendommeligt Smil: „Hvad siger man om Spanierne i Deres Land? Jeg gjorde engang en Reise i Tydskland, og der var man allevegne forbauset over, at jeg dog var et jevnt civiliseret Menneske. Forresten ansaae man Spanierne for en Slags Vilde."

II

Spanien er for det Første ikke noget „usikkert" Land; det er ligesaa sikkert som de fleste andre europæiske Lande. Det spanske Politi er meget talrigt og holder meget god Orden. Den væsenligste Bestanddél af Politiet er et militært organiseret Korps, *La Guardia civil*, lutter udsøgte Folk (som vor Garde), store, stærke Karle i en smuk og klædelig Uniform, der minder meget om

den første Napoleons Soldater. I Byerne, paa Jernbanestationerne, i selve Vaggonerne, paa Landeveiene, paa Æselstierne, overalt møder man disse prægtige Skikkelser, med deres Riffel og øvrige Bevæbning til Fods eller til Hest og altid to og to i Følge. De have en anstrengende Tjeneste, men faae ogsaa god Lønning, som Sergeanter i Armeen. Byerne have endvidere deres eget Politi, til at holde Orden i Gaderne, og det endogsaa i to Udgaver, idet der baade findes kongelige Politibetjente (éns uniformerede over hele Landet) og kommunale (af forskjelligt Costume i de forskjellige Byer). Om Natten patrouillerer et talrigt Korps af Vægtere, *Serenos*, med Lygter, Landser og Revolvere. Paa Landet træffer man endelig *La Guardia rural*, (svarende til vort ridende Landpoliti), altid tilhest og i en meget smuk og malerisk Dragt, hvorfor den andalusiske Nationaldragt har tjent som Basis. Som man seer, er der Politi tilstede i tilstrækkeligt Antal.

Lommetyveri er man ikke udsat for i Spanien, idetmindste ikke i Andalusien; det anseer Spanieren for under sin Værdighed. Engang fortalte Aviserne, at en Mand paa Madrids Gader var bleven bestjaalet for sit Uhr og sine Penge; ved nærmere Undersøgelse af Folk, hvem dette var paafaldende, viste det sig imidlertid, at Vedkommende havde spillet de nævnte Sager bort, og saa lavet den omtalte Historie for at skjule sine Synders Mangfoldighed

for sin kjære Ægtehalvdél. Derimod ansee Spanierne det ofte aldeles ikke for at være under deres Værdighed at „stjæle paa en særlig Maade“, eller med andre Ord, at snyde, hvor de kunne komme afsted dermed. Undtagen i de største Butiker maa man allevegne prutte og kan endda være vis paa at komme til at betale dyrt nok; og kommer man, f. Ex. af Ubekjendtskab med Pengestykkerne, til at give formeget, hændes det kun sjeldent, at Vedkommende gjør En opmærksom paa Feiltagelsen. Kommer man derimod selv i Tanker derom og forlanger tilbage, hvad der var formeget, udbetales det med et forbindtligt Smil, som om Intet var iveien. *„De tage, hvad de kan faae!“* var al den Trøst, jeg fik hos en af mine spanske Venner, for hvem jeg beklagede mig i den Anledning; og man kan strengt taget ikke undre sig saameget derover, naar man véd, at hele den administrerende Embedsstand, ofte ligetil Ministrene, ogsaa „tage, hvad de kan faae“ ud af deres Virksomhed i Statens Tjeneste.

At Mord forekommer i Spanien, er velbekjendt, men, naar Landets større Udstrækning og Folkemængde tages i Betragtning, ingenlunde hyppigere end i Danmark. I de tre Maaneder, jeg var i Sevilla, forefaldt der i denne By kun én Begivenhed af saadan Natur, idet to Tyrefægtere dræbte hinanden i en Kafé, men der blev heller ikke passiaret om Andet den Dag og den følgende med,

ganske som Tilfældet vilde været, om Sligt var indtruffet i Kjøbenhavn. Om Røveri véd man ikke Andet, end den ogsaa i Danmark bekjendte Historie om Englænderne, der for et Aars Tid siden bleve snappede bort udenfor Gibraltar og forøvrigt ingen Skade led; José Marias „romantiske“ Tider ere forbi. Og at de spanske Piger skulde bære Dolke i Strømpebaandet, erklære Spanierne selv for en „romantisk“ Usandhed eller en Overlevering fra Fortiden.

Er der imidlertid begaaet et Mord, er det meget almindeligt, at Gjerningsmanden ikke opdages; i den Henseende er Politiet mindre godt. Dette kan dog maaské forklares af Spaniernes Ulyst til at angive hinanden, saameget mere som Mordene sjeldent eller aldrig ere Rovmord, men i Regelen have andre Motiver, saasom Skinsyge, Hevn, politisk Fjendskab (f. Ex. Mordet paa Prim).

III

Man kan altsaa trøstigt vandre om i Sevillas Gader ved Dag og ved Nat. Sevilla er en gammel By; derfor er dens Gader snevre, og en Dél af dem maa ikke befærdes med Vogne, hvilket antydes ved Afvisere af støbt Jern. Omtrent Halvdelen af Gaderne ere hélt brolagte med Fliser, lidt fordybede i Midten; det Samme vil blive Tilfældet med

de øvrige, der for Øieblikket ere brolagte med Smaastene, undertiden med Terner af Fliser. Fortove, som hos os, kunne som oftest vanskeligt anbringes. da de Huse, der begrændse Gaderne. sjeldent danne to parallele Rækker, men ere byggede ud og ind, saa at Gaden ofte det ene Sted kan være meget bred, og det næste saa smal, at en Vogn neppe vilde kunne kjøre der. I alle Spaniens Byer ere Gaderne rene og net holdte; mest paafaldende er dette i Cadix og Ronda, hvor Gaderne see ud som nyligt feiede Stuegulve. Tagrenderne føres ikke langs ned ad Husenes Vægge og udmunde ved Jorden, som hos os, men ere kun forsynede med nogle korte Rør, der sende en anseelig Straale ned paa Gaden og gjøre en Paraply til en absolut Nødvendighedsgjenstand, selv om det kun regner lidt. Man seer derfor ogsaa Alle, selv de Fattigere, i Sevilla med Paraply i Regnveir.

Man møder omtrent de samme Fysiognomier som herhjemme; de „mere Dannede" see omtrent éns ud over hele Verden, antager jeg. Kun er Fordelingen af de forskjellige Typer noget forskjellig. Flegmaet. der i Danmark er saa rigeligt repræsenteret paa de andre Temperamenters Bekostning, indtager i Spanien en langt beskednere Stilling. Og medens man i Danmark træffer mange Blonde og færre Mørke, træffer man i Spanien færre Blonde og flere Mørke. Herrerne bruge næsten alle som Overstykke den spanske Kappe, uden

Ærmer, med et lille Slag; den slænges over den venstre Skulder, saaledes at Foret bliver synligt som en kulørt Stribe ned ad Ryggen. De spanske Damer ere altid klædte med udsøgt Smag og forstaae i deres Gang og alle deres Bevægelser at udvikle en Ynde, som intet andet Sted i Europa. Kvindelige ere de fremfor Alt, og skjøndt der til alle Tider har været Forfatterinder og Digterinder i Spanien, sporer man dog ingen tøilesløs Emancipationslyst eller Blaastrømpevæsen; det skulde da i det Høieste være i Madrid. Istedenfor de mere eller mindre monstrøse Damehatte bære de paa de rige (forøvrigt ofte forlorne) Haarfletninger et sort Slør *(mantilla)*, der bedække en Dél af Ryggen og Skuldrene; om Vinteren er et Stykke sort Silketøi befæstet til Sløret, og dække som et lille Slag Ryg og Skuldre. Deres Kjole (med Overrobe, „Pommes de chou“, osv.) er som oftest af mørk Farve; af Overtøi bære de i det Høieste en lille Trøie, i Regelen høirød. Nogle enkelte Damer, der klæde sig ganske efter fransk Mode, tage sig ligesaa simpelt ud som de smagløse Pyntedukker af Borger- eller Bondestanden, man af og til træffer herhjemme. De spanske Damer skulle være meget forfaldne til at sminke sig, en Omstændighed, Landets ungdommelige Epigramatikere med stor Graadighed tage til Indtægt.

Den samme Smag finder man ogsaa hos de lavere Stænder. De unge Piger gaae i Regelen i

lyse Kjoler (lyserøde, lysegrønne, lysegule), og med et broget Schal, hvori navnligt den høirøde Farve er herskende. Deres Ansigtsfarve er i Regelen lidt brun *(morena)*, men de have næsten altid prægtige, mørke Øine; de ere ofte smukke, altid livlige og graciøse. Mantilla bruge de ikke; i det mørke Haar fæste de kun en rød Blomst over det venstre Øre*). Mandfolkenes Dragt er ikke mindre klædelig: en eiendommelig lav, spidspullet, sort Filthat, en Trøie med Besætning af Broderi eller Metal foran og paa Ærmerne, undertiden ogsaa paa Ryggen, en meget aaben Vest, et rødt Skjærf *(faja)*, undertiden ogsaa Knæbuxer med en Rad blanke Knapper ned ad Siden, hvide Strømper eller Lædergamasker, meget elegant forarbeidede, med Kvaster og andet Stads, endeligt Støvler af gult Læder eller Seildug. Med størst Elegance bæres denne Dragt af Tyrefægterne *(los toreros)*; det er i Regelen velbyggede, kjønne Karle, og de vise sig altid i en særdeles soigneret Dragt. I Nakken flette de deres Haar til en lille Pidsk.

---

*) Spanierne ere stolte af deres Kvinders Skjønhed, og glemme ikke at gjøre den Reisende opmærksom derpaa ved enhver Leilighed. Andalusien er almindeligt bekjendt for sine smukke Piger, og samtlige Stæder gjøre hver for sig Fordring paa at have de smukkeste: „*Intet Steds saa smukke som her*!“ Granada, Sevilla og Cadix bære dog vel Prisen.

„Agua, el agua, el agua templa'a, el agua templa'ita,“ hører man allevegne; det er Vandsælgerne, der falbyde deres Vare og finde stor Afsætning hos Æseldrivere, Sjovere og de Handlende af Middelstanden. Om Vinteren er Vandet lunkent, og med den for Spanierne eiendommelige Tilbøielighed til at nævne Alt med diminutive Kjælenavne, titulere de ogsaa deres lunkne Vand med en Diminutivbetegnelse (templa'ita).

„¡Billeté a' dó realé! ¡A' dó realè billeté!“ Det er Drenge, Smaapiger og gamle Folk, der ville sælge Lotterisedler. Indtægten af dette sevillanske Lotteri tilfalder de Fattige; det trækkes to Gange om Maaneden paa Pladsen foran Raadhuset. Klynger af Forventningsfulde, mest af Middelstanden, omgive dette og underholdes, saalænge Trækningen staaer paa, af Sevillas Stadsmusikantere med maadelig Hornmusik.

Om Morgenen vækkes man af Avissælgere, der falbyde *„La Andalusia de hoy“*. Om Eftermiddagen, naar Toget fra Madrid er ankommet, udraabes allevegne Hovedstadens Blade: *„La Correspondencia“*, *„La Igualdad“*, *„Las Novedades“* *), *„La Lucha“* o. s. v. Blad-

*) Den bageste Side af dette Blad er i Madrid optaget af Avertissementer. Paa de Exemplarer, der sendes til Sevilla, lades den blank, og der paatrykkes da i Sevilla Lokalefterretninger og Lokalavertissementer, en meget hensigtsmæssig Ordning. Dette Blad falbydes derfor først en Time efter de andre Blade.

sælgernes Tal er meget stort, men da der ingen Blade findes i Kaféerne, gjøre de alle taaleligt gode Forretninger. De kaldes „*Ciegos*“, Blinde; og en stor Dél af dem er virkeligt ogsaa Blinde, der ernære sig paa denne Maade. Med en lang Stok føle de sig for, men finde forøvrigt med stor Sikkerhed Vei omkring i Gaderne.

„*¡Caballero! Una limo'nita por Dios! ¡Señorito! Dios le pagará y la Santisima Virgen Maria.*“ Jevnligt er Remsen en syv-otte Gange saa lang, og stadigt ledsages den af en fremstrakt Haand. Det er den ubehageligste af Figurerne paa Sevillas Gader, Tiggeren; og man kan endda være glad, om han ikke vækker Ens Væmmelse ved at fremvise et eller andet vanskabt Lem blottet. Man kan ikke staae stille for at see paa en eller anden af de interessante Bygninger, hvorpaa Sevilla har en saa stor Rigdom, uden strax at have en eller flere af disse Størrelser ved sin Side. Man kan ikke tale med en Bekjendt paa Gaden, uden at maatte kjøbe Tilladelsen af de Tiggere, der ere i Nærheden, og som forurolige En, indtil de have faaet deres Tribut. De gjøre vistnok ikke daarlige Affærer, thi Spanierne ere temmeligt godgjørende; men at ordne Fattigforsørgelsen, hvilket meget godt kunde skee ved privat Initiativ, falder Ingen ind. Adskillige af disse Tiggere see høist ynkelige ud*), men man

*) Naar de vare Krøblinger, var dette i mange Tilfælde en Følge af Slagsmaal med Knive. Om enkelte for-

træffer ogsaa fuldkomment arbeidsføre Folk, der tigge *).

Fabrikationen af Tøfler og Morgensko drives udelukkende af Arabere eller ialtfald arabisk klædte Personer; disse Folk, med en Kurv med Morgensko i den ene Haand og to store Stabler Korduans-Tøfler, meget nette, i den anden, ere meget ivrige i at falbyde deres Varer paa Gader og i Kaféer. En saadan Fyr anbefalede endogsaa fra Gaden med meget talende Gebærder sine Varer til mig en Morgen, jeg var gaaet ud paa min Balkon paa anden Sal; jeg svarede med at presentere ham en med Morgensko forsynet Fod mellem Balkonens Jerngitter, og pege paa den. Pantomimen forstodes fuldkomment, og Mahomedaneren forsvandt.

Forøvrigt træffer man ikke saa sjeldent Marokkanere bosatte som Handelsmænd i Andalusiens Byer; de bære deres østerlandske Dragt, men see forøvrigt ret velhavende ud. En anden Fremtoning, man jevnligt træffer paa Sevillas Gader, er Zigøi-

talte man, at de tidligere havde været Smuglere, men vare blevne ødelagte ved en Civilgardists Kugle.

*) I Granada fortalte man mig, at Beboerne af Alpujarras' Bjerge, naar de havde hakket og besaaet deres Marker, drog ud til Landets større Stæder og tiggede. Ved at leve yderst sparsommeligt, kunde de paa denne Maade sammenskrabe en lille Pengesum, hvorfor de da kjøbte sig mere Jord. Ogsaa en Næringsvei!

nerne, *los Gitanos.* Det er da navnligt Zigøinerinderne, man lægger Mærke til; de ere høiere og slankere end de andre Spanierinder, med skarpere, ofte interessante Ansigtstræk; Hudfarven kan undertiden blive næsten broncebrun; og det lange sorte Haar er strøget tilbage og bundet sammen til en Knude i Nakken.

Æsler vrimler der af, store og smaa, dorske og livlige, men altid velopdragne; de gaae alene paa Gaderne (Driveren kommer slentrende langt bagefter), men gaae altid afveien for Folk. Paa Ryggen ere de barberede eller klippede, saa at i det Høieste en Blomst, Grén eller Krands af Haar har faaet Lov til at blive siddende paa Hofterne, en noget besynderlig Prydelse. Æslerne bruges til Alt, hvad vi hos os bruge Arbeidsvogne til, og kunne ofte bære anseelige Dragter; selv Skrallevognstjenesten udføres af Æsler. Naar der bruges Arbeidsvogne, ere disse tohjulede og trækkes af en tre, fire eller fem Æsler, der gaae én for én. Firehjulede Vogne seer man ikke mange af undtagen paa Promenaderne, naar Beaumonden er ude at kjøre; ellers kun nogle Drosker, Omnibusser og de med syv til ni Heste forspændte Diligencer. Sevilla har ogsaa en Sporvei, med mørke, skumle, klodsede Sporvogne, der ikke heller benyttes synderligt.

Ved at spadsere om i Gaderne kan man ogsaa faae et tilstrækkeligt Indblik i Borgerstandens Leve-

maade. Alt foregaaer *for aabne Døre.* Butikerne ere aabne i hele deres Udstrækning, meget store og elegante, undertiden med en forbausende Mængde Commis'er og jevnligt stærkt besøgte af det smukke Kjøn, der ogsaa synes at benytte dem som Lokaler til at passiare i. En Gade med mange store Butiker seer ganske ud som en stor Bazar; for Tyveri frygter man ikke. Samtlige Haandværkere seer man sidde og arbeide, undertiden endogsaa udenfor deres Hús; Udsalgslokale og Værksted falder her sammen. Familier af simplere Stand seer man spisende, arbeidende, passiarende, rygende, i alle mulige Situationer; og kun altfor ofte bliver man Vidne til mindre apetitlige Toiletforretninger, som f. Ex. at de befrie hverandres Hoveder for visse smaa Snyltedyr.

Sevillas Forstæder (Triana, La Macarena, Los Humeros, San Bernardo, San Roque etc.,) ere for største Delen beboede af fattige Folk, en stor Mængde Familier i hvert Hús. Hele Dagen igjennem træffer man dem siddende udenfor deres Huse i talrige Grupper, især Kvinder, Børn og gamle Mænd, beskjeftigede eller ubeskjeftigede, efter Omstændighederne. Hist og her har et ungt Par leiret sig lidt borte fra de Øvrige. *Han* ligger i Græsset eller paa Jorden ved *hendes* Fødder; hun sidder og lytter til, hvad han fortæller, eller tænker paa Alt og Ingenting. En nydelig lille Fod titter frem under Kjolen, en velformet Arm med en lille

Haand holder Schalet sammen for Brystet, de mørke Øine *„invitan al amor“*; en saadan Andalusiers Stilling er jevnligt misundelsesværdig.

En Fortsættelse af Livet i Gaderne er Livet i *Kaféerne.* Det er uhyre store Lokaler, der strække sig gjennem flere Etager, elegant udstyrede, med Marmorborde, Frescomalerier og Forgyldning paa Væggene, undertiden med Pianofortespil til Publikums Underholdning. Om Dagen staae de tomme; om Aftenen derimod søge Folk af alle Stænder derhen og sidde i Grupper omkring de smaa Borde, passiarende, ofte flere Timer i Træk. Sætter man sig ved et Bord, hvor der allerede sidde nogle Spaniere, faaer man i Regelen ikke Lov til at betale sin Kaffe, men skal absolut betragtes som de Andres Gjæst, en undertiden noget generende Skik. „Naar vi kommer op og besøger Dem i Danmark, saa kan De faae Lov til at betale,“ hedder det. Der drikkes næsten ikke Andet end Kaffe; en Kop koster en Real (9 Sk.), éns for Alle og éns i alle Kaféer. Ved det ene Bord sidde nogle Officerer, ved det næste et Par Tyrefægtere, ved det tredie nogle Advokater, ved det fjerde nogle Sjovere, ved det femte en stor Gruppe politiserende Spidsborgere, men Alle gerere de sig som Gentlemen*).

*) Foregaaer der Uordener, er det altid om Dagen, naar Kaféerne staae tomme og Urostifterne ere alene.

Spørger man Opvarteren om Et eller Andet, sætter han sig i al Gemytlighed ned ved Siden af En og begynder en Passiar, som var man hans Kollega. Om Søndagen især ere Kaféerne meget stærkt besøgte; der er vel da mange hundrede Mennesker i nogle af de største. Som paa Gaden bliver man hjemsøgt af Folk, der ville sælge Svovlstikker, daarlige Fotografier, Morgensko osv., og fremfor Alt af Tiggere, hvem Ingen tænker paa at vise ud.

Dobbelt livlige blive Sevillas Gader, naar der er Folkefest, f. Ex. *Karneval*. Allerede om Formiddagen trække nogle Optog af énsklædte Masker (i det ene Optog hvide med grøn Besætning, i det næste røde og gule, i det tredie med blaa Knæbénklæder og rød Frakke med Pailletter osv.) med Faner og Musik gjennem Gaderne, undertiden indsamlende Penge til at gjøre sig lystige for om Aftenen. Længere op paa Dagen kommer en hél Dél Masker frem, men næsten alle tilhørende den simplere Stand; kun nogle enkelte unge Herrer af de bedre Klasser vise sig maskerede, for en stor Dél tilhest. De fleste mandlige Masker ere komne meget let til deres Dragt: de have trukket en kulørt Nattrøie paa og ovenover den en Chemise (kvindelig); derved opnaae de et hvidt Costume med kulørte Ærmer og „Krave“. Byens største Plads, *Plaza nueva* eller, som den officielt kaldes, *Plaza de la Libertad*, var Hovedskuepladsen for Karnevalet. Her kjørte Beaumonden omkring

i elegante Ekvipager og saae paa Gjøglet; Damerne i deres smagfulde Dragter toge sig ypperligt ud i deres nonchalant-graciøse Stillinger. Solen brændte de Dage, men Parasoller saaes kun sjeldent; en lille Vifte benyttedes som eneste Værn mod dens Straaler. Henimod Aften begyndte Stadsmusiken at spille, og den elegant oplyste Plads bliver efterhaanden aldeles opfyldt af Folk, som en stor Selskabssal for alle Stænder. Hist og her dandses Sevillanernes Yndlingsdands, Seguidilla; hertil er Stadsmusiken overflødig. Guitarer, Tamburiner. Haandklap og Sang er Akkompagnementet. Til langt ud paa Aftenen sees Masker i Gaderne og stadigt høres det samme lidet velklingende Fistelsprog, Maskerne bruge for ikke at blive kjendte. „*¡Adios Manuel! ¡Adios Cristóbal!*“ Det er et Par Masker, der kjende mine Ledsagere, og i Forbigaaende hilse. Maaské skal de til Bal. Alle de store Kaféer have nemlig ryddet deres Besætning af Borde og Stole tilside, og i de store Lokaler dandses der til den lyse Morgen. Disse Baller ere imidlertid ikke væsenligt forskjellige fra vore Casinomaskerader; Glandspunktet i dem er Cancan'en.

Karnevalet er ikke mere, hvad det har været, sige Sevillanerne. I tidligere Dage toge alle Stænderne Dél deri og det var i Ordets egenligste Forstand en Folkefest. Nu nøiedes Folk med at pynte sig lidt og spadseré lidt; Maskerne ere kun

simple, og af de bedre Stænder déltage ingen Damer og kun faa Herrer i Maskeraden. Overhovedet tabe de gamle spanske Skikke sig meget. Jeg gjennemkrydsede Sevilla mangfoldige Aftener for at faae en Smule at høre af en spansk Serenade, men forgjæves. „De vil neppe opnaae at faae nogen Serenade at høre", sagde mine spanske Venner, „det bruges ikke mere, det var i tidligere Tider."

IV

Husene i Sevilla have næsten alle et venligt, lyst Udseende; de ere sjeldent mere end tre Etager høie. Vinduerne i nederste Etage ere alle forsynede med et eiendommeligt fast Jerngitter, *la reja*, der spiller en Rolle ved de unge Folks Stevnemøder; i de øverste Etager ere Vinduerne fuldstændige Glasdøre, der føre ud til en større eller mindre Balkon. Undertiden ere disse Balkoner overbyggede med en hél Glaskasse (ofte med meget sírlige Jernribber) eller Komplex af Ruder, og kaldes da *Miradores*; om Vinteren at sidde i et saadant Mirador, henstrakt i en magelig Lænestol og see ned ad en stærkt befærdet Gade, kan være et meget behageligt Tidsfordriv, og er særdeles yndet af de spanske Damer. Tagene ere paa de ældre Bygninger omtrent af samme Form som hos os,

paa de nyere ere de i Regelen flade og danne da en saakaldet *Azotea*, der benyttes til at tørre Tøi paa og til andre lignende Udenomsforretninger. Jevnligt findes endnu paa Azoteaen bygget et lille Taarn, et Slags Belvedere, der dog sjeldent bruges til Udkig, men kun indeholder et Par smaa Værelser, der benyttes f. Ex. af Tyendet.

De bedre Huse, der kun beboes af én Familie, indeholde altid i Midten et Gaardsrum, *el Patio*, der imidlertid er vidt forskjelligt fra Gaardsrummene i vore Stæder. Patio'et er brolagt med Marmorfliser, hvide og sorte, smykket med Statuer eller alleslags tropiske Potteplanter (Pisanger, Magnolier etc.), ofte med Springvand i Midten og Frescomalerier paa Væggene. Ved en Gitterdør af Jern er det adskilt fra den lille Vestibule, der fører ud til Gaden, saaledes at enhver kan see ind og beundre dets smagfulde Udsmykning. Om Sommeren opholder Familien sig her og i Værelserne i nederste Etage, til hvilke man gaaer ind fra Patio'et. En elegant Trappe (i Regelen af Marmor eller Fajance) fører op til et Galleri, hvorfra man kan gaae ind til Værelserne i 2den Etage *(el piso principal)*, og videre til nok et Galleri, forsaavidt der findes endnu en Etage. Her, ovenpaa, boer Familien om Vinteren. De Værelser, der vende ud til Gaden, bruges til Dagligstuer; de øvrige, der modtage deres, ofte sparsomme, Lys fra Patio'et, benyttes til Sove- og Spiseværelser. Undertiden

kan der dog ogsaa blandt disse sidste findes en større, elegant udstyret Sal, til •Aftenselskaber, navnligt i de fornemmere Huse*).

Sevillanerne staae sildigt op, nogle endogsaa meget sildigt. Man spiser fordetmeste kun to Gange om Dagen, om Formiddagen Kl. 10-12 (*él Almuerzo*, Frokosten) og om Eftermiddagen Kl. 5-6 (*la Comida*, Middagsmaden). Til Gjengjeld bestaaer hvert af disse Maaltider af en anseelig Række Retter, især det sidste. Da jeg

---

*) Meget ofte ere Værelserne prydede med Malerier, i Regelen Kopier efter Murillo eller de andre spanske Malere. Udsalg af Oliemalerier findes i alle større spanske Byer, og næsten allevegne findes ogsaa Kunstakademier, der dog ikke have stort at betyde, men ialtfald kunne uddanne et ret anseeligt Antal Kopister. Forøvrigt skal der i den nyere Tid være fremkommet adskillige betydelige Malere i Spanien. En af mine spanske Venner, der selv beskjeftigede sig med Malerkunsten, fortalte mig, at der blandt Dhrr. Malere gjorde sig gjældende en Reaktion til Fordél for Velasquez paa Murillos Bekostning. Man beskylder Murillo for at være Idealist og paastaaer, at Velasquez holder sig mere til Naturen, besidder større Sandhed; „vor Tid er jo Materialismens Tid“, tilføiede han. Menigmand i Sevilla ræsonerer ikke saaledes; han er stolt af Murillo som en af de ypperste Mænd, der har existeret. Ikke at kunne læse eller skrive, lad gaae; men ikke at kjende Murillo eller Cervantes, vilde han betragte som i høieste Grad udannet og uvidende.

engang fortalte, at vi i Danmark pleiede at spise en fire-fem Gange om Dagen, udbrød vedkommende Spanier: „*Men saa maa man jo ikke bestille andet i Deres Land end at spise!!*“

„Frokosten“ bestaaer i Regelen af to Æg, en Kotelet og Dessert, undertiden endnu en Ret Fisk og en Kop Kaffe. Middagsmaaltidet indledes af Suppe med Nudler eller Rís, den eneste Ret Søbemad, man kjender i Spanien; den næste Ret er nogle Grøntsager, saa det halve af Suppekjødet kogt, og derpaa den anden Halvdél stegt. Endvidere adskillige, undertiden ret mærkværdige Retter, og saa Dessert. Blandt andet blev jeg trakteret med vilde Asparges (tynde, grønne, bitre), forskjellige Slags Muslinger, Snegle, Blæksprutter og Katte. De sidste serveredes hele, stegte; noget tørre var de, men spises kunde de.

Efter Middagsmaaltidet betragtes Dagens Forretninger som endte, og Resten af Dagen offres Selskabeligheden. Man gaaer hen i en Kafé, op i et *Casino* (Klub) eller ud at gjøre Visiter. Klubberne forekom mig særdeles kjedelige, maaskee fordi min Omgangskreds ikke var saa udstrakt, at jeg kunde nyde Klublivet. Der fandtes Læseværelser med adskillige udenlandske Blade, og Konversationsværelser, der i Regelen gik lige ud til Gaden og kun ved en Glasvæg vare adskilte fra denne. Hovedbeskjeftigelsen synes at være Spil, undertiden endog Bakarat eller andre Hasardspil. Det er

afgjort at foretrække at gaae ud at gjøre Visiter; man kan tilbringe Aftenen overordenligt behageligt i en spansk Familie.

Selskabslivet er paa mange Steder i Danmark nær ved at udarte til en trykkende Iagttagelse af en urimelig Masse Former; det kjender man i Spanien ikke meget til, man er ugenért, hvor man kommer. Efter Middagsmaaltidet spises der ikke mere, og man bydes derfor hverken Vaadt eller Tørt, naar man besøger Folk om Aftenen*). Man behøver ikke at „vente paa Thé eller Aftensmad“, man gjør ingen Forstyrrelse i Huset. Familien sidder i en hyggelig Stue, om Vinteren maaské med et Varmebækken under Bordet (Kakkelovne kjender man ikke i Sevilla); den er sjeldent fuldtallig, da nogle af dens Medlemmer gjerne ere ude at gjøre Visiter andet Steds, men til Gjengjeld træffes som oftest adskillige Fremmede. Man modtages med et venligt Goddag, tager en Stol, anbringer sig mellem de Andre, vexler nogle Forespørgsler om Befindende etc. og maa saa selv sørge for Resten. Tager man ikke Dél i den Samtale,

) Træffer man derimod en Spanier spisende, spørger han stadigt, selv om han kun har én Mundfuld paa sin Tallerken: „¿Usted gusta?*“ (Har De ikke Lyst at smage?), „*¿No quiere Usted carne?*“ (Vil De ikke have lidt Kjød? eller hvad det nu er, han spiser). Man svarer „*Gracias*“ (Tak), men tager aldrig derimod.

der føres, er der Ingen, der kommer hen og specielt kjører med Ens Kjephest. Man maa kunne tale om Alt eller tie, men er til Gjengjeld fri for alle de dumme Spørgsmaal vedrørende Ens Métier eller Studium, hvormed Folk ofte troer at gjøre En en Tjeneste. Kjeder man sig, tager man Afsked og gaaer, naturligvis efter gjensidig Udvexling af et anseeligt Antal gode Ønsker; man er ikke forpligtet til at blive en vis Tid. Man kan komme hver Dag eller en Gang om Aaret; man er lige velkommen. Er man livlig og underholdende, møder man fortjent Bifald, undertiden endogsaa temmeligt ligefremt udtalt; er man ikke oplagt dertil, tier man stille, uden at Nogen finder det forunderligt. Er Husets Frue træt af Dagens Besværligheder, læner hun sig tilbage i sin Lænestol og tager sig en Slummer; vil nogle af Familien ud at gjøre Visiter, gaae de, enten der er Fremmede eller ei. Naar blot en af Damerne er hjemme, er det nok.

Samtalerne ere vel i de forskjellige Kredse af forskjellig Natur. Spidsborgeri gives der selvfølgeligt ogsaa i Spanien, kun med et noget andet Fysiognomi end i Danmark. I de Familier, hvor jeg var saa heldig at komme, dreiede Samtalen sig naturligvis ogsaa for en Dél om Dagsbegivenheder, dog sjeldent paa en pjanket Maade, forøvrigt om politiske Spørgsmaal, om sociale Forhold og fremfor Alt om Literatur og Kunst. Den ene Aften

kunde Alle, Gamle og Unge, Damer og Herrer, være meget ivrigt beskjæftigede med en eller anden Forfatter, f. Ex. Breton de los Herreros; den næste Aften kunde Samtalen dreie sig om de forskjellige Maader, hvorpaa unge Folk arrangere deres Stevnemøder i de forskjellige Lande*).

Man taler iøvrigt i høieste Grad ugenért om Alt i Spanien, og ikke mindst om alleslags Kjærlighedssager og Kjærlighedssynder, hvilket i Begyndelsen forbauser. Snerperi kjender man ikke, og man behøver ikke at være bange for at „komme til at sige noget Slemt“; havde jeg fortalt i Spanien, at man i mit Land i de fleste Kredse ikke tør nævne uskyldige Gjenstande som Buxer eller Skjorte ved deres rette Navn, at jeg havde hørt en ung Dame af lutter Velopdragenhed oversætte det tydske Ord „Pantzerhemd“ ved „Pandserlinned“ etc., vilde man leet hjerteligt ad os. Derfor maa man imidlertid ikke troe, at der skulde herske mere Usædelighed eller Raahed i Spanien end hos os; der hersker kun lidt mindre Hykleri.

Til Samtaler savnes sjeldent Stof; skulde det

*) I Spanien skeer dette *á la reja*, i Vinduerne i nederste Etage. „*Hun*“ er indenfor, „*han*“ udenfor, og Jerngitret imellem dem. Disse Stevnemøder ere ikke meget hemmelige og vel nærmest at betragte som et Surrogat for Forlovelsen hos os.

hændes, tager man sin Tilflugt til Kort*) og spiller „Komersspil“. Sligt er dog kun hændet mig en eneste Gang, og dette Intermezzo varede kun et Øieblik. Saa kom en ung Løitenant med første Nummer af et nyt belletristisk Blad, hvoraf han selv var Hovedredaktør**); han gav sig strax til at oplæse, hvad han selv havde skrevet deri, Causeries og lyriske Digte. Damerne vare meget rundhaandede med deres Bifald, der blev udtalt rént ud, og forøvrigt i Samtalens Løb blev enhver Replik til Dél, der havde den mindste Ingrediens af Aand eller Vittighed. „*¡Ay, que gracioso, que discreto, que buen ingenio!*“ lød det hvert Øieblik.

I et Hús, hvor jeg kom meget, havde man i en Sal i nederste Etage faaet indrettet et fuldstændigt lille Teater, og herpaa spillede man Dilettantkomedie hver Søndag Aften i den Tid, jeg var der. Det var ikke alene smaa Stykker, der spilledes, men ogsaa store Hélaftensstykker og det oven i Kjøbet paa Vers; de fleste Roller bleve udførte meget godt, flere endogsaa fortræffeligt. Navnligt

---

*) De spanske Kort ere af et fra vore temmeligt afvigende Udseende. Spillene ligne derimod ganske vore, „Sortepér“, „Hanrei“ etc.

**) Paa Grund af den store Interesse for Poesi og Literatur kan der i Spanien bestaae et betydeligt Antal af slige Blade, nogle med bedre, andre med tarveligere Indhold.

maa jeg anerkjende samtlige Spillendes smagfulde Deklamation af de versificerede Dramer. Ved en saadan Leilighed var der mindst 50, undertiden mange flere, Fremmede tilstede; da Selskabeligheden ikke er et Penge- eller Madspørgsmaal, kunne selv mindre Bemidlede føre et stort Hús. Det er udelukkende Elskværdighed, Aand og Intelligens, der trække r.

Efter Dilettantforestillingen arrangeredes der gjerne „en lille Dands". Herrerne, der næsten alle kunde spille Piano, skiftedes til at besørge Musiken. Man dandsede Polka, Mazurka, Les Lanciers, Rigodon (= Française), „Russisk Kavalleri" (under Navn af Galop), samt endnu et Par eiendommelige Runddandse, der ikke frembød noget mærkværdigt, og den nationale andalusiske Dands *Seguidilla*. Den sidste akkompagneredes af Guitar, Sang og Haandklap.

Engang, Fastelavns-Søndag, var der ualmindelig stor Soirée; der var vist over hundrede Mennesker tilstede. Efter Forestillingen „slog man Potten istykker", som hos os, og dandsede næsten hele Natten, i Patio'et, der var bedækket med et improviseret Seildugstag og afgav en fortræffelig Balsal. Den Aften opvartedes der med Vín og Kager. Ved denne Leilighed mødte en Dél af de unge Damer i en smuk andalusisk Dragt, gult Silkeskjørt med store sorte Kniplingsgarneringer, eiendommelig Frisure og Drappering med nogle stærkt brogede og

fryndsede Schaler. Forresten mødte man, som man gik til Dagligdags, men den spanske Gentleman er altid elegant, naar han viser sig udenfor sit Hús.

Undertiden afvexlede Dandsen med Sang, som oftest med nationale Folkesange, og blandt disse var da igjen de saakaldte *Malagueñas* de mest yndede. De ere i høi Grad eiendommelige, nærmest at betegne som en Art melodiske Deklamationer til Guitarakkompagnement, men egenligt smukke kan jeg ikke sige, jeg finder dem. De ere i høi Grad populære og man hører dem i Husene, paa Gaderne, paa Veiene, allevegne*). Man synger ogsaa smaa nette Melodier af mere universel Natur, Kupletter af de talrige Zarzuelas, en Slags musikalsk Drama, der i den senere Tid har udviklet sig i Spanien og er i nær Familie med de franske Vaudeviller.

V

Sevillas Omegn er ikke saa malerisk som adskillige af de andre andalusiske Stæders, Córdobas, Málagas eller Granadas. Men dog er den smuk, med en ægte sydlandsk Karaktér. I Byens nær-

*) For at give en Idé om disse Folkesange, medfølge Melodierne til et Par af dem. Sé bagest i Bogen.

meste Omegn seer man allevegne Oranger, Palmer og Cypresser, men forøvrigt er Guadalquivirs Floddal flade Marker; paa begge Sider begrændses den af lave Bjerge, aldeles beplantede med Olivenplantager, mellem hvilke hist og her de hvide Mure af en Hacienda malerisk titte frem. Selve Guadalquivir, saa tidt og ofte besunget af Spaniens Digtere som „den krystalklare Betis“, ligner mere en Strøm af „Café con leche“.

Sevillanerne ere, som Spanierne overhovedet, ikke meget spadserende*). Hver Søndag og Torsdag promenere de lidt paa „Las delicias de Cristina“ langs Guadalquivir; om Sommeren gaae de ikke engang saa langt, men nøies med at drive lidt om paa Plaza nueva. Chausséerne, der føre til Nabostæderne, ere ofte meget luxuriøst anlagte, men sjeldent i god Stand alligevel. Saaledes er Veien til Huelva paa en Strækning af en halv Miil ført over Guadalquivirs Floddal paa en høi Dæmning, der en halv Snés Steder er forsynet med murede Broer med tre-fire Buer; men Overfladen er ujevn og, naar det har regnet, bløl og mudret. Da de fleste Vogne imidlertid ere tohjulede, har Ujevnhederne paa Veiens Overflade mindre at sige. Paa begge

*) „Le mouvement qui leur ôterait leur sensibilité leur est importun.“ (Beyle). Damernes særdeles Disposition til at antage fyldige Former er vel ogsaa en Følge heraf.

Sider ere Chausséerne hegnede med smaa Mure, der tjene som Fodstier, Bænke osv. Veiene vedligeholdes af dertil beskikkede Veimænd, *peones camineros*, der boe i smaa Kaserner med bestemte Mellemrum.

En Spadseretúr paa en af disse Veie er forøvrigt ret morsom; de ere stærkt befærdede, men man er dog ikke langt fra at være den eneste Fodgænger. Til Vogns, til Hest, til Æsels drager Landbefolkningen ind til Sevilla. Ofte ride to paa ét Æsel; den ene eller begge høre jevnligt til det smukke Kjøn. Sjeldnere er Arrieroen saa galant at gaae til Fods og lade den Skjønne alene i Besiddelse af Æslet. Rider Æseldriveren alene, fordriver han Tiden med sin eiendommelige, slæbende Sang, hvortil Texten jevnligt improviseres. Eller ogsaa sidder han og studerer de nyeste Efterretninger af en Avis, han har kjøbt i Sevilla. Af og til henvender han sig i en kjælende Tone til sit Æsel: „Burro!“ Det samme gjøre ogsaa alle Hyrderne, hvad enten de vogte Køer eller Svín; det lyder noget komisk at høre det kjælende „*puerco*“ henvendt til de sidste. Livligst er der udenfor Venta'erne, hvor Arrieroerne tage sig en Hjertestyrkning. Foruden disse Beværtninger træffer man kun faa énlige Huse ved Veiene; ved nogle af dem seer man istedenfor en Lænkehund en sort Lænkegrís komme galopperende gryntende ud af Hundehuset, idet man gaaer forbi.

Vil man gaae lidt bort fra Byen, er den smukkeste Spadseretúr ud forbi „la Cruz del Campo“, et Kors under en muret Baldakín, der staaer paa et af de høieste Punkter i Floddalen. Til alle Sider har man frodige Plantager af Oranger, Cypresser, Oliven osv., et Par Haciendaer ligge henrivende, halvt skjulte af det Grønne; og seer man tilbage, ligger for En den gamle, minderige By i al sin Majestæt, med sine utallige Taarne, Kupler og Spír, Alt behersket af det herlige Giralda.

Sevilla er smuk om Dagen, men dobbelt smuk tager den sig ud, naar man seer den en klar Aften, i fuld, deilig Maaneskinsbelysning. Alt hviler, som klædt i et poetisk Slør, og Gjenskinnet deraf viser sig som en uforklarlig poetisk Stemning i Ens Tanker. Man føler som en stærk Lyst til ret at kaste sig ind i dette Maaneskin, der synes at gjemme noget Hemmelighedsfuldt i sig, men Ens eget fysiske Jeg træder altid forstyrrende iveien. Jeg véd ikke, om det blot skulde være det Beslørede, der frembringer denne Virkning, om det kun skulde være et nyt Bevis for, at al Nydelse bestaaer i Forventning. Men vist er det, at Troen paa et Liv, bedre end Livet paa Jorden, Troen paa en Verden, skjønnere end Jorden, aldrig er mere levende hos mig end netop i et saadant Øieblik.

idet n.

EN UDFLUGT PAA LANDET I ANDALUSIEN

Indledning. — La Pizarra, en andalusisk Landsby. — Reisende Englændere. — Æselridt og Æseldrivere, Francisco. — Casarabonela. — En Posada. — „Svinesmør". — Smuglere. — „*Los milagros de la Andalusia*". — Ronda. — Optrækkeri og Velvillie. — Francisco som Improvisator. — Cerrato. — Ardales. — Carratraca. — Francisco giver gode Raad. — Atter i La Pizarra. — En Æseldrivers Hús og Hjem.

I Sevilla var jeg den eneste Danske, og min Omgangskreds saagodtsom udelukkende spansk. Jeg vilde gjerne derfra have gjort nogle smaa Udflugter i Nedre-Andalusien, helst til Fods, og opfordrede jevnligt snart den ene, snart den anden af mine Venner til at gjøre mig Følgeskab paa en saadan Túr, men stadigt forgjæves. „Vi Spaniere ere altfor dovne til det; det faaer De Ingen til hernede," hed det med den sædvanlige spanske Oprigtighed. I det halvt internationale Málaga var jeg heldigere; her traf jeg en ung Landsmand, Herr Sophus Albertsen, der havde opholdt sig nogen Tid hernede, og nu laa og ventede paa, at det Skib, hvormed han agtede at reise tilbage til Danmark, skulde afgaae. Han havde som Følge heraf Tiden fuldstændigt til sin Disposition, var vant til ikke at spare sig selv, var en rask Fodgænger, altid i godt Humør, og havde Interesse for Alt, hvad jeg selv fandt værdt at have Interesse for, kort sagt, jeg kunde ikke forlangt mig bedre Reisefælle. Vi begyndte snart at gjøre Excursioner sammen i Málagas smukke Omegn, og

bleve en skjøn Dag i Slutningen af Marts Maaned enige om i Forening at foretage en længere Udflugt til Ronda. Med Jernbanen tog vi til Landsbyen La Pizarra; herfra skulde Reisen gaae ud.

Guadalhorces Floddal mellem Alora og La Pizarra er et af de frodigste og mest smilende Landskaber, man kan tænke sig. Selve La Pizarra ligger ved Foden af en anseelig Bjergmasse, omgiven af tætte Plantager af Oranger, Oliven, Æbler, Ferskener, Granatæbler osv., et yndigt Sted. Som i alle Andalusiens Landsbyer vare dens Gader brolagte og benævnede, dens Huse numererede og teglhængte, ganske som i Kjøbstæderne. Overhovedet er der ikke i Andalusien, saaledes som hos os, nogen skarp Forskjel mellem Landsbyer og Kjøbstæder; de sidste ere kun større, have flere Kirker, flere Butiker og flere større og elegantere Bygninger.

Nogle Englændere havde leiet et af de smaa Huse i Pizarras Hovedgade og laae her „paa Landet“. Albertsen kjendte dem fra Málaga, hvorfor vi uden videre Ceremonier med Bagage toge ind hos dem. Vi bleve modtagne med overordenlig Gjæstfrihed, og der blev sørget paa det Omhyggeligste for den vegetative Side af vor Tilværelse. Forøvrigt mindede alt mig om en kjøbenhavnsk Borgerfamilie, der ligger paa Landet i et Fiskerhús eller et Lysthús paa Strandveien. Deres Húsholdning og det húslige Familieliv syntes ganske at lægge Beslag

paa al deres Opmærksomhed, og de fandt en vis barnlig Glæde i at arrangere sig i de noget snevre Forhold. At de boede i en rig og deilig Natur, blandt et livligt, elskværdigt Folkefærd, himmelvidt forskjelligt fra deres eget, syntes kun lidt at interessere dem; idetmindste forstod de ikke at nyde det: Uagtet de havde været en fem-sex Maaneder i Spanien, havde de ikke lært saameget Spansk, at de kunde sige „Goddag“ til en Spanier*).

Imidlertid traf vi Aftale med to Æseldrivere og leiede (for 30 Realer om Dagen) tre Æsler, et

*) Den samme barnlige Uskyldighed — kunde jeg næsten fristes til at kalde det — træffer man allevegne hos dette mærkværdige Folkefærd. En Englænder foreviste mig engang i Málaga med inderlig Stolthed et Par ganske almindelige Haner, han havde erhvervet sig, og holdt et længere begeistret Foredrag i den Anledning; muligt skulde de være til Hanekamp. En ung engelsk Frue, som jeg reiste med paa Rhinen fra Mainz til Køln, tilbragte den første halve Dél af Reisen i Kahytten, den anden Halvdél paa Dækket, men læsende i en engelsk Roman, og syntes forøvrigt kun at have Interesse for sine Børn, som en østerlandsk Barnepige i tilhørende Nationaldragt gik og passede paa. Det var første Gang, hun reiste paa Rhinen. Hendes Mand dannede paa en Maade en Kontrast til hende; han bissede om med en Reisebog i den ene Haand og en Kikkert i den anden, og søgte hos samtlige Medreisende at faae konstateret, hvor det, han saae i Kikkerten, stod i Bogen. „Marksburg, Sir? — Vil De ikke see den igjennem min Kikkert?“

til Albertsen, et til mig og et til vor Bagage. Englænderne, tre Damer og to Herrer, vilde følge os et Stykke paa Vei, ligeledes til Æsels, saa vi blev en ret anseelig Karavane, da vi drog ud fra La Pizarra. Herrerne pidskede paa deres „donkeys“, og afsted gik det, saa rask som et Æsel kan rende. Ved at see Mr. T. forude med Benene stivt ud til Siden og begge Armene stadigt hævede for at prygle Æslet, mindedes jeg uvilkaarligt om de smaa Stubmøller, man af og til seer i Spanien, og det mig før saa ubegribelige Fænomén, at Don Quijote kunde gaae løs paa en Veirmølle i den Tro, at det var en Rytter, blev mig paa én Gang hélt tydeligt og indlysende.

Under en prægtig Akasie gjorde vi Holdt, indtog en Hjertestyrkning og tog Afsked med vore Englændere, der vendte tilbage til Pizarra. Jeg benyttede Leiligheden til at komme af Æselet og fortsatte Veien tilfods.

Vi vare nu ene med vore to *Arrieros* (Æseldrivere), Francisco Escudero og Antonio Prieto. Den første var vel nogle og tredive Aar gammel, med et livligt og klogt, om end ikke smukt Ansigt, med et Par kulsorte, spillende Øine og en vis tiltalende Selvfølelse i sin hele Optræden. Hans Dragt bestod af et Par gule Lædersko. meget rene hvide Strømper, et Par sorte Buxer, der kun naaede til Smalbenet, paa den ydre Side besatte med en Rad blanke Knapper og opsprættede nedenfor Knæet,

hvorved det høirøde Fór kom tilsyne og gjorde sin Virkning; endvidere den sædvanlige Vest og det røde Skjærf, og endeligt en Trøie, noget medtaget og meget lappet, som han i Regelen bar slænget over den ene Skulder med samme Stolthed, som havde det været den brillianteste Uniform og han selv Alverdens Behersker. Med den Takt, som er de fleste spanske Almuesmænd eiendommelig, forstod han altid at holde paa sin Værdighed; han talte fornuftigt og som Ligemand til Ligemand, men uden nogensinde at blive næsvis. Det var derfor ofte meget fornøieligt at passiare med ham. I Begyndelsen fandt jeg, at han var alt for ivrig med at give gode Raad og Anvísninger, men senere maatte jeg sande, at det i adskillige Tilfælde havde været heldigere, om vi havde ladet ham raade. Prieto var lidt ældre, uhyre skikkelig, meget indskrænket og meget beskeden; hans Ydre stemmede meget lidt med de Begreber om en Spanier, der ere gængse i Danmark. Han var undertiden meget snaksom, men talte (rimeligvis af Mangel paa Tænder) meget utydeligt, som om han havde Grød i Munden.

Vor Route var en Æselsti; gik det over Jord, var den trampet fast som en Sti hos os; gik det over Klippegrund, var Stenen slidt. Veien er let at kjende om Dagen, men om Natten maa den være vanskelig at passere. Snart gik den over et Bjerg, beplantet med Vín eller Oliven, snart over

en Bæk, der snoede sig gjennem et Krat af Nerier, snart forbi en Hacienda, omgivet af frodige Plantager, snart forbi en énsom *Venta* (Traktørsted), hvor vi da i Regelen drak et Glas Vín med vore brave Arrieros. Man har altid to Slags Vín hernede, „*seco*“ og „*dulce*“, den første mér eller mindre beslægtet med vort Sherry, den sidste meget sød, ofte næsten vammel; man har Jerez seco og Jerez dulce, Chinchilla seco og Chinchilla dulce osv. Falstaff holdt mest af „Sæk“, og vi délte hans Smag; vore Arrieros derimod yndede mest vino dulce.

Vi havde smaa Flasker med, fyldte med Spiritus, og gjorde af og til Holdt for under Stene, mellem Græsset osv. at indsamle alleslags Insekter og Insektlarver, Edderkopper, Tusindbén og Bænkebidere til vort zoologiske Museum. Det er meget let, paa denne Maade at gjøre sig fortjent af en af vort Lands fortræffeligste Samlinger, saasom næsten enhver nok saa flygtig Indsamling, foretaget i et ikke altfor bereist Land, vil frembyde et eller andet af Interesse for Videnskaben.

Der vrimlede af deilige Blomster, og Francisco havde travlt med at fortælle os deres spanske Navne. Da jeg begyndte at skrive nogle af dem op, rettede og korrigerede han min Opskrift paa det Omhyggeligste. Han kunde nemlig baade læse og skrive, begge Dele meget godt. Jeg traf overhovedet i Andalusien jevnligt Arbeidere, Æsel-

drivere, Tjenestepiger osv., der kunde læse og skrive, og da i Regelen gjorde det bedre end Størstedelen af Almuen hos os. De var altid meget stolte deraf og glade derved. Her, som ved saamange andre Leiligheder, kunde jeg ikke lade være at tænke paa, hvormeget der maatte kunne gjøres ud af dette i saa mange Henseender fortræffelige Folk, hvis det havde en ordenlig, energisk Regjering, hvis det var saa lykkeligt at have en Bismarck i sin Midte.

Engang, vi kom forbi en prægtig Orangeplantage, fik vi Lyst til nogle Apelsiner. Der gik en Gartner i Haven; Francisco og jeg, der vare tilfods, sprang op til ham og forlangte to Dusin. „Hvormeget skal de koste?“ spurgte jeg. „Hvad De vil,“ svarede Gartneren. „Hvad skal jeg give ham, Francisco?“ Francisco tav. „Síg, hvad De vil have.“ „De kan jo give mig en Peseta, Señor.“ Jeg fandt denne Betaling (c. 36 Sk.) ublu og saae hen til Francisco; Francisco stod og saae uhyre ligegyldig ud. Efterat have faaet Pesetaen tilføiede Gartneren halvt undskyldende og halvt henvendt til Francisco: „Det gav en anden Englænder mig forleden Dag, da jeg sagde, han kunde give, som han havde Lyst.“ Samtidigt plukkede han endnu en sex-otte Apelsiner af og gav os ovenikjøbet. Francisco spillede stadigt den Tause. Da vi kom ned paa Stien igjen, sagde jeg: „Var det ikke uforskammet dyrt, Francisco?“ „Jo, det var det

rigtignok, Don Luis. Havde de ladet mig besørge Indkjøbet, havde De faaet den for mindre end det Halve.“ Underforstaaet: Den ene Spanier tager ikke Brødet af Munden paa den anden, selv om denne tjener det ved Snyderi. En Forretning mellem Gartneren og mig vedkom ikke ham; og at blande sig ind i den til Fordél for mig, vilde være uridderligt mod Gartneren*).

Hen paa Eftermiddagen naaede vi Casarabonela, vor første Station. Den ligger, omgivet af høie, golde, graalige Bjerge i en fortryllende Dal, af hvis Skjønhed kun en Malers Pensel vilde kunne give et nogenlunde fyldigt Billede. Lutter Haver og Plantager, mellem hvilke hist og her en lille Bygning smiler frem; lysegrønne, mørkegrønne, graagrønne, hvidblomstrende, rødblomstrende Træer voxe i svulmende Frodighed mellem hverandre. Allevegne Rislen, allevegne smaa Vandfald, der samle sig i en lille Flod, som flyder gjennem Dalen; og omkring alt dette Vand en Rigdom af Slyngplanter og Blomster. Selve Byen med sine hvide

---

*) Denne Tænkemaade synes at være gjennemgaaende i Andalusien. Idetmindste havde jeg flere Exempler paa den. En Havnesjover i Malaga var saaledes en Dag meget forbittret paa en af de danske Kaptainer, fordi denne havde hindret ham i at snyde en Englænder; „det var at tage Brødet ud af Munden paa ham“.

Mure og røde Tage ligger ganske deiligt op ad en Bjergskraaning, „som sprungen ud af en Buket af Blomster“; dens Gader ere steile som en Ulykke, brolagte med Smaastene og saa skraae, at man maa vogte sig for at falde; selv snublede jeg et Par Gange. Ovenover Byen ligger en Hacienda, omgivet af Oranger, Aloer, Kaktuser, Mandeltræer, Cypresser, Oliven- og Ferskentræer; det var næsten det Smukkeste af alt det Smukke. „Hvem der eiede den!“ udbrød vi begge som med én Røst, da vi saae den.

Op over Byen rager en steil, isoleret Klippe, paa hvis Top findes Ruiner af en gammel Borg, Múrværk af Smaastene, sammensat med Kalk; i sin Tid maa denne Borg med sine tykke Mure og sin gode Beliggenhed have været meget stærk. Man træffer meget ofte saadanne Borgruiner i Andalusien, men blandt Folket finder man ingen Sagn eller Minder, der knytte sig til dem; deres Historie er aldeles forglemt. „*Son edificios de los Moros*,“ de stamme fra Maurernes Tider; det er Alt, hvad man faaer at vide om dem. Deres Bygningsplan synes at have været den samme som Alhambras; de have været i det Smaa hvad dette er i det Store: En stærk Ringmur, der er forsynet med flere eller færre Taarne og til hvis indre Side der støtter sig Bygninger med Beboelsesleiligheder*).

*) I Lourdes, i Syd-Frankrig, saae jeg endnu bevaret

Casarabonela er en temmelig stor By med 4000 Indbyggere, men ikke desto mindre en slet og ret *Aldea*, Landsby; Landets naturlige Beskaffenhed og maaské ogsaa de agrariske Forhold forbyde en jevn Bebyggelse, saaledes som hos os, og samler Befolkningen mere paa bestemte Steder. Som enhver større Landsby har Casarabonela sin *Posada* (Kro), og her toge vi ind. I en saadan andalusisk Kro indtages nederste Etage udelukkende af ét stort Rum, hvor de Bedende tage ind og hvor Æslerne aflæsses for saa at føres videre til den bagved liggende Stald. Endvidere benyttes dette Rum til Kjøkken, til Dagligstue for Værten *(el Posadero)* og hans Familie og til Soveværelse for Æseldrivere og andre Reisende af lavere Stand. Der bredes et Teppe ud paa Gulvet; derpaa lægger Vedkommende sig fuldt paaklædt, med eller uden et andet Teppe over sig, alt efter Omstændighederne. Paa første Sal *(el piso principal)*, findes Værelser for Standspersoner, og et saadant forlangte vi naturligvis. Man viste os da ind i et Kammer uden mindste Møblement; kun fire nøgne Vægge og det sædvanlige Gulv af Fliser af brændt Lér. Lidt efter arriverede der et Bord og et Par Stole, og vi indtog nu et Middagsmaaltid, bestaaende

---

en saadan lille Borg eller Fæstning, bygget efter en lignende Plan som disse mauriske Borge.

af Speilæg, der svømmede i et Hav af Olie, Gedemælksost, Brød og en meget sød Vín.

Om Aftenen, da vi kom tilbage efter en Vandring gjennem Byen og dens nærmeste Omgivelser, fandt vi endél Æseldrivere tilligemed Værten siddende i Passiar omkring en Ild. Vi fik et Par Stole og satte os imellem dem. Francisco begyndte, da han engang var kommen lidt udenfor Samtalen, at fløite ganske sagte Melodien til en meget gængs republikansk Sang:

Somos chiquititos,
Mañana creceremos,
Y ufanos proclamemos:
Viva la libertad.*)
etc.

Strax blev der en fuldstændig Taushed, som jeg afbrød ved at spørge, om der var mange Republikanere her i Casarabonela. „Nei, vi ere meget monarkiske; og kommer her en Republikaner, skal vi nok vise ham Vinterveien!“ svarede Værten. „Naa, det er sandeligt Nyt for mig at høre. I de store Byer, hvor jeg ellers har været, vare næsten alle Folk Republikanere!“ — „Nei, her ere vi

*) „Vi ere ganske smaa endnu, — Imorgen vil vi voxe — Og stolte proklamere: — Leve Friheden!“ — Texten synges forøvrigt i mangfoldige forskjellige Varianter.

Monarkister,“ gjentog han, men denne Gang meget spagfærdigt.

Da vi trak os tilbage til vort Værelse, fulgte et kvindeligt Væsen med og anbragte paa Gulvet en Madras, en Hovedpude og et Par Tepper. Det var vor fælles Seng for den Nat, men vi sov ikke synderligt roligt; Hærskarer af Lopper og Væggetøi krøb omkring paa os hele Natten.

Den næste Dag drog vi videre, tvers igjennem en Sky, op over *la Sierra de Casarabonela*, den anseelige Bjergkam, der ligger bag ved Byen. Det ene Prospekt mere malerisk end det andet viste sig for os, snart oplivet af en Flok brogede Geder, der kravlede om paa Bjergskraaningerne under Opsyn af en Hyrde*) og en stor Hund, snart af en Flok velbelæssede Æsler med deres Klokkemusik og deres Drivere, snart af en Flok Arbeidere, der hakke i en Vínmark. „¡Puñeta, un Ingles!“, udraaber en af disse ved Synet af mig, der tilfods kom et godt Stykke foran den øvrige Karavane („Der er, F. g. m., en Englænder.“) Vi vexler en Hilsen: „*Vaya Usted con Dios*“ (Gaa De med

*) Denne maa man ikke tænke sig som en gammel Røgter; det er i Regelen unge, raske Folk med kjække Ansigter, der sidde og fordrive Tiden med at synge en eller anden Copla. Hvad Hundene angik, tydede deres Fysiognomier paa betydelig Selvfølelse og Bevidsthed om at beklæde en ansvarsfuld Stilling.

Gud!). Udenfor de store Byer hilser man i Andalusien altid paa alle dem, man møder.

I Landsbyen El Burgo, der ligger temmeligt øde, midt i en lille Høislette, toge vi ind i Posadaen for at faae Middagsmad. Æg fandtes der, som vi kunde faae speilede, men vi vilde gjerne være fri for den megen Olie. Vi fik da opdrevet noget Fidt; det gik under Benævnelsen „hvidt Smør" *(manteca blanca)* eller „Svinesmør" *(manteca de puerco)*. Andet Smør havde man ikke. En meget talende ung Mand, rimeligvis Sønnen i Kroen, følte sig forpligtet til at underholde os paa det Ivrigste; siden kom ogsaa Datteren, Dolores, en kjøn ung Pige, lille og buttet som de fleste Andalusierinder. Hun lod til at more sig særdeles over vore Bemærkninger. „De finder os nok meget komiske, Doloresita?" — „Andalusierne ere nu engang Andalusiere, Señor; vi ere altid lystige, vi lee meget."

Vor Route gik nu igjennem et yderst malerisk, men tillige yderst øde og vildt Terrain, over Strækninger bedækkede med Klippestykker, kastede pêle mêle mellem hverandre saa tæt, at knapt et grønt Straa fik Lov til at see Lyset, og omgivne af sønderrevne Klipper og Fjelde, snart af graa Lérskifer, snart af rød Granit. Nogle af disse hed *„Los dientes de la vieja"*, „Den gamle Kjærlings Tænder"; de lignede et noget medtaget Rovdyrgebiss i overnaturlig Størrelse. Undertiden gik Stien saa steilt nedad mellem Stene og Klippestykker, at selv

Ridtet paa et Æsel ikke var langt fra at komme ind under Begrebet „Beriderkunster“. Vi var derfor snart alle til Fods. „*La puerta abierta del Infierno*“, mumlede Antonio Prieto mellem Tænderne („Det er jo Helvedes aabne Port“).

Engang, da Veien gik imellem to Bjerge, kronede med en Kam af Fjelde, saae vi paa den ene Side, oppe i Fjeldvæggen, en Hule, som vi fik Lyst til at undersøge nøiere. Nok saa rask begyndte vi Opstigningen, men vi vare ikke komne ret langt, før vi fik sande, at der er en betydelig Forskjel mellem en Bestigning af Himmelbjerget og en Bestigning af et Bjerg i Serrania de Ronda. Adskillige Gange vare vi nærved at opgive vort Foretagende, men vi skammede os for hinanden, for Æseldriverne og vel ogsaa for os selv over saaledes at opgive noget paa Halvveien, og vor Udholdenhed lønnedes tilsidst. Vi naaede Hulen og fandt der til vor store Forbauselse baade Æsler og Mennesker. Hvorledes Æslerne kunde komme derop, var ikke let at begribe; men hvor Mennesker kan passere, kan Æsler det ogsaa, idetmindste i Andalusien. Folkene laae og havde travlt med at gjemme noget i en Krog af Hulen; det var *Smuglere*, der her havde deres Forraad af indsmuglet Tobak. „Har De Tobak?“ spurgte en af dem Albertsen uden forøvrigt at tage videre Notice af os; Meningen var: „ellers kan De faae hos os.“ „Jeg har hverken Tobak eller Cigarer,“ svarede Albertsen,

der i Øieblikket ikke opfattede Hensigten med Spørgsmaalet; det var al den Konversation, der førtes, og saa begyndte Nedstigningen. Da vi kom et Stykke ned, saae vi Francisco meget utaalmodigt staae og vinke ad os, og han var overhovedet meget ivrig for at paaskynde Reisen. Siden fortalte han, at medens vi vare ifærd med at bestige Bjerget, var der kommet løbende en Person hen til ham og havde underkastet ham en skarp Examination om, hvad vi vare for Folk, om vi vare civilklædte Politibetjente osv.; han havde først fjernet sig efter at have faaet en høitidelig Forsikring om, at vi vare skikkelige Reisende, der kun vilde see os om. Lidt efter mødte vi tre Æsler, fuldt bepakkede med Tobak*), førte af hver sin Driver og desuden eskorterede af endnu to haandfaste Karle. Det var ogsaa Smuglere, fortalte vore Æseldrivere.

Pludseligt skiftede Landskabet Karaktér. Vi kom ud paa en bølgeformet Slette, med frugtbare Marker og frodige Plantager af Oliven og Sténege; vi hørte Klang af Kirkeklokker og foran os laa, midt i Landskabet, Kjøbstaden Ronda, bekjendt for sine Indbyggeres dristige Smugleri, for sine smukke

*) Det er fornemmeligt eller udelukkende Tobak, der indsmugles. I Ronda findes adskillige Tobaksudsalg, hvori der ikke forhandles andet ènd indsmuglede Varer.

Piger, sine smukke Heste og sine prægtige Tyrefægtninger. Alt som vi nærmede os Byen, saae vi af og til ved Veien smaa Kors plantede i Jorden eller fæstede til Træerne. Det var „*los milagros de la Andalusia*“ („Andalusiens Vidundere“), forklarede vore Æseldrivere; hvor et saadant Kors stod, var der En bleven dræbt. Den Slags Vidundere er intet Steds i Spanien hyppigere end ved Ronda.

Rondas Beliggenhed er vistnok enestaaende. Den ligger lige paa Toppen af et anseeligt Bjerg, der kun paa den ene Side (den, hvorfra vi kom) hænger sammen med andre Høider, og forresten falder ganske steilt af, for største Delen endog med aldeles lodrette, ubestigelige Klippevægge. Dette Bjerg er spaltet lige til Roden ved en dyb, yderst malerisk Kløft, ligeledes med lodrette Klippevægge; paa Bunden af Kløften bruser med rivende Fart Floden Tajo*). Denne Kløft deler Byen i to Dele, hvorfor man har bygget tre Broer over den. Den største af disse Broer er Rondas fornemste „Seeværdighed“, Rondeñernes Stolthed; det er en prægtig bred Bro, paa begge Sider forsynet med Balkoner, hvorfra man kan nyde den smukke Udsigt over Kløften. Nede i Dybet driver Tajoen vel over en Snés Vandmøller, der tage sig

*) Ikke at forvexle med den store Tajo, der løber forbi Toledo og Lisboa.

ud som smaa Legetøishuse, medens Kvinderne, der vadske Tøi i Floden, blive saa smaa som Smaafugle eller Blomster. Broen, som man passerer over, er imidlertid ikke Bro alene; den fungerer ogsaa som Tag over Byens Fængsel, der er anbragt umiddelbart under den, altsaa ud over Afgrunden: unægteligt en høist original Idé. Hele Bygningen, der saaledes paa én Gang er Bro og Fængsel, hviler paa to solide, murede Piller, der gaae ud fra fremspringende Punkter paa de to Klippevægge og forene sig til én mægtig Bue. — Byens Alameda ligger øverst paa Bjerget, hvor dets Væg er allermest lodret, medens Tajoen, efter at være kommet ud af Kløften, snoer sig ved dets Fod. Ligesom paa Broen er der ogsaa her ud over Afgrunden bygget en Række Balkoner, hvorfra man har en storartet Udsigt, saa smuk som man kan ønske sig den. Fra Bjergets Fod strækker sig en smilende, frugtbar, grøn Slette med frodige Marker og Plantager og hist og her med et rød-hvidt Hús, Alt indesluttet som i en Kreds af Serrania de Rondas maleriske, blaagraae Bjerge med deres utallige Tinder og Toppe, og bag ved dem rager høit i Veiret den skarpe Kam af Bjerget S. Cristóbal, „det første, der sees af Skibe, der komme fra Puerto Rico". Ved Siden af Alamedaen ligger Amfiteatret (til Tyrefægtninger); det har et temmeligt beskedent Ydre, men er meget stort og meget komfortabelt indrettet. Fire Porte føre ind til Arenaen; ad den

ene kommer Publikum ind, ad den anden Tyrene, ad den tredie holde Tyrefægterne deres Indtog og ad den fjerde slæbes de dræbte Heste og Tyre ud. Udenfor denne er Slagterhuset, hvor Tyrene slagtes; Hestene slænges ned i Tajoen til Bytte for Rovfuglene. Der holdes kun Tyrefægtninger i de tre Dage, Rondas Marked varer (tyvende-toogtyvende Mai); min Reisebog paastaaer, at Rovfuglene have mærket sig dette Tidspunkt og forud samles i store Skarer i Forventning om det rige Bytte, Tyrefægtningen vil bringe dem.

Ronda er en By af Størrelse som Odense, men tager sig adskilligt anseeligere ud. I den nyere Dél af Byen ere Gaderne lige og brede, med Fortove af store, firkantede Múrsténsfliser og saa rene, at man ikke godt kan tænke sig dem renere. Det samme gjælder ogsaa om Husene, der skinnede saa hvide og blanke, som var hele Byen hvidtet igaar; med deres grønne Balkoner og Miradorer bidrage de til at give hele Byen et livligt og oplivende Fysiognomi. Mange adelige Familier have Huse i Ronda, ofte med ret stadselige Portaler; af Klubber *(Casinos)* findes her to, hvoraf naturligvis den ene frekventeres af Republikanerne, den anden af Monarkisterne.

Skjønt Byen baade har Hoteller *(Fondas)* og Pensioner *(Casas de Huespedes)*, vare vi dog tagne

ind i en slet og ret Posada*). Det Værelse, man under adskillige Undskyldninger anviste os, fyldte et hélt lille-Hús, der var bygget ovenover Æselstalden; vi boede saaledes „over Stalden“ eller, som det i Folkeviserne hedder: „paa Høieloft“. Møblementet var ret fuldstændigt og Væggene behængte med religiøse Billeder, en Madonna med Alexandrakrøller, en Kristus med blødende Hjerte udenpaa Brystet osv. Derimod manglede der Vinduer og Loft; istedenfor de første traadte en Luge i Muren og istedenfor det sidste selve det spidse Tag. Værten, Francisco Bellido, var meget forekommende, viste os om i Byen og sørgede for, at vi fik alle dens Mærkværdigheder at see. Tilslut viste han os sin egen Leilighed paa første Sal, meget gode Værelser med Balkoner etc., der imidlertid stode ganske tomme; Meningen var, at vi skulde flytte op i et af dem, men da vi kun blev der én Dag, foretrak vi at blive, hvor vi var. Selv om Eftermiddagen, da vi vilde lidt udenfor Byen, fulgte Bellido med og hjalp os at samle Tarantler ved at drille dem ud af deres Huller med et Straa. „Sé, havde jeg nu ikke været med, saa havde De

*) En Følge af, at Spanien endnu ikke har været Gjenstand for Baedekers Opmærksomhed, og de franske Reisebøger, der skulde erstatte ham, her som i mangfoldige andre Punkter, ere skjødesløse og upaalidelige.

ikke faaet disse *tarantulas*," erklærede han med en vis Selvfølelse, og fortsatte uden videre Overgang: „Pleier De ikke at drikke Kaffe om Eftermiddagen? Saa skal jeg vise Dem en lille Kafé, hvor man faaer udmærket Kaffe." Kaféen bestod af en Række smaa, hyggelige Værelser med Varmebækkener under Bordet og Væggene dekorerede med en Mængde Billeder af skjønne, unge Kvinder. „*Ellas ¡si fueran vivas!*" udbrød Bellido, idet han med Haanden tydede paa Skilderierne („Var de blot levende!"); han var jo ogsaa Landsmand af Don Juan. Den samme Tanke vilde vel ogsaa opstaaet i mangt et „sittlicht" tydsk, skandinavisk eller engelsk Hoved, men den vilde isaafald ikke være bleven udtalt; det er hele Forskjellen. Bellido blev da trakteret med en Kop Kaffe, og fik sig desforuden et Parti Domino med Albertsen; saa var det bleven Aften og vi gik hjem til Kroen. Her traf vi Bellidos Familie, vore Arrieros, Karlen i Kroen og endnu et Par Naboer siddende om en Ild; vi fik ogsaa Plads og saa gik Aftenen under alskens Passiar. Vi fortalte om „Dinamarca", og de fortalte om Spanien; Señora Bellido, en noget fyldig Kone med et endnu meget smukt Ansigt, presenterede os sine Børn, hvoraf én var *rubio* (blond), noget, hvorover Spanierne altid ere meget glade. Den ulykkelige lille Rubio fik endogsaa Skjænd, fordi han løb ude paa Gaden og ikke strax var ved Haanden, naar han kunde tænke sig, der

vilde blive Tale om hans blonde Haar. Hendes lille Datter, en rigtig smuk lille Pige, sang Coplas for os og blev ufortrødent ved dermed, selv efterat vi ikke længere hørte paa hende. Omsider trak vi os tilbage til vor „Høieloftssal“, og kunde endnu derfra høre, at vi vare Gjenstand for meget hæderlig Omtale, i Særdeleshed fordi vi kunde tale Spansk.

Den følgende Morgen tidligt, da vi skulde til at drage videre, bleve vi paa det Ubehageligste overraskede ved, at Bellido presenterede os en Regning paa 122 Realer (c. 12 Rd. dansk) for de to Nætter og den ene Dag, vi havde boet hos ham og hvori vi havde levet meget tarveligt. Det var omtrent dobbelt saameget som de fleste spanske Hoteller vilde forlangt, og man kunde levet billigere i det første Hotel i Madrid. At blive trukken op er altid ubehageligt, og da vi kun havde taget en begrændset Pengesum med os paa denne Túr, var et saadant Greb i den os dobbelt ubehageligt. Hvad Bellido forresten angik, var han meget æmabel imod os til det Sidste og fulgte os endog et Stykke paa Vei. Han maa vel have ræsonneret som saa: „Alle Reisende har Penge nok og det kan være dem ligegyldigt, enten jeg fortjener lidt mér eller mindre; forresten kan jeg ganske godt lide disse her og vil derfor gjerne være dem til Tjeneste paa enhver Maade.“

Vi drog ud ad en ganske fortræffelig Chaussée *(carretera)*, der fører fra Ronda til Stationen Gobantes paa Córdoba-Málaga-Banen. Det var hundekoldt den Morgen; og dette i Forbindelse med nogen Ærgrelse over Optrækkeriet i Ronda gjorde, at vi just ikke vare i Perlehumør. Francisco søgte af bedste Evne at give sin Déltagelse tilkjende ved Udbrud som: „Det var da ogsaa en uforskammet dyr Kro! Det er jo at plyndre Folk! Jeg vil aldrig mere sætte min Fod der!" osv. Tilsidst gav han sig til at improvisere *Coplas* om denne Begivenhed, og sang dem for os til en lignende Melodi, som de sidst i Bogen anførte:

Salimos para Cerrato,
Camino de Carratraca,
Pasando muy malo rato,
Señores de Dinamarca.

En la posada de Ronda
En frente del sol, que sale,
Nos cobraron por dos noches
Ciento veinte y dos reales.

(„Vi droge ud imod Cerrato — Paa Veien til Carratraca — Og gik og vare meget ærgerlige, — Vi Herrer fra Danmark.

I Kroen i Ronda — Lige for Solen, der stod op, — Krævede man af os for to Nætter — Hundrede og to og tyve Realer.")

Saadanne Coplas kan hveranden Almuesmand i Andalusien improvisere; paa Gaderne i Ronda

lavede man nok ogsaa Coplas om os. De bedre af dem, der indeholde en Aandrighed eller en Sentens, opbevares ved at gaae fra Mund til Mund. Æseldriverne synge dem, naar de sidde paa deres Æsel, Hyrderne, mens de vogte deres Faar osv. En saadan Copla bestaaer altid af fire Linier med Assonans mellem anden og fjerde Linie; kun de, der benyttes som Akkompagnement til Seguidilla, har syv Linier, hvori der foruden mellem anden og fjerde ogsaa er Assonans mellem femte og syvende.*)

*) For at give en Idé om Indholdet af disse Folkepoesier, oversætter jeg her nogle af dem, for største Delen tagne af Fernan Caballeros Samling (Cuentos y poesias populares Andaluces):

„Man kan berøve en Konge — Hans Krone og hans Lande, — Men man kan ikke berøve ham — Den Ære, at have regjeret."

„Dengang, da jeg havde Penge, — Saa kaldte man mig Don Tomas; — Og nu, da jeg ingen har — Kalder man mig slet og ret Tomas."

„Den Gjerrige, min Ven, — Er ligesom et Svin, — Der ikke gavner Nogen, — Før det er dødt."

„Mit Hjerte sammensnøres — Ved at see din sorte Dragt, — Thi Skyggen af din Sorg — Volder Smerte hos mig."

„Cypresserne ved dit Hús — Staae klædte i Sorg. — Det er, fordi de ingen Blomster har — At byde Dig som Tribut."

„Jeg bryder mig ikke om Blomster, — Hører De, min gode unge Mand! — Det, som jeg sætter

Efter at være passeret en prægtig, muret Bro, der førte over en Kløft *(barranca)* og foran hvilken Ruinerne af et gammelt, fast, rundt Taarn ligesom

Prís paa, er Bedrifter, — Og deraf har De ingen at opvise."

„Troer Du, at fordi jeg synger, — Er mit Hjerte glad? — Nei, jeg er som den lille Fugl, — Der synger sig tildøde."

„Délte Hjerter — Holder jeg ikke af; — Og naar jeg giver mit, — Saa giver jeg det hélt."

„Hver Gang jeg seer Dig, — Saa siger jeg til mig selv: — Jeg elsker min Næste — Som mig selv."

„Kom herhen, saa skal jeg sige Dig — Grunden, hvorfor jeg er brun. — Det er fordi jeg tilbeder en Sol, — Og den brænder mig med sine Straaler."

„Soldatens Kjærlighed — Varer en Time. — Naar Marchen spilles: — Farvel, Señora!"

„Hvis det, at gifte sig, var for et Aar — Eller for en Uges Tid eller to! — Men for hele Livet, — Nei, det vil jeg ikke kunne holde ud."

„Fanden, det er Mændene, — Sige alle Kvinderne. — Og saa gaae de dog strax efter og ønske, — At Fanden skal tage dem."

„Du har elsket mig, Du har glemt mig — Og nu elsker Du mig igjen: — De Klæder, som jeg éngang har aflagt, — Trækker jeg ikke paa igjen."

„Hvem der dog var saa lykkelig — Som Adam og Eva, — Der aldrig har kjendt — Hverken Svoger eller Svigerinde!"

„Herr Overdommer, — Straf ikke Røverne for haardt, — Thi De har selv en Datter, — Der røver Hjerter."

stod Vagt, forlod vi Chausséen og dreiede atter ind paa en Æselsti, der førte os til den lille Landsby CERRATO. Som allevegne, hvor vi kom frem og som næsten allevegne i Andalusien, var Landskabet deiligt. Vi kom i nogen Afstand forbi de smaa Byer Cañete og Teba, der ligge som Reder mellem Bjergene; efter den sidste førte Keiserinde Eugenie før sit Giftermaal Navn af *Condesa de Teba.* Selve Cerrato var den usleste lille Landsby, jeg har seet i Andalusien. Kirken saae ud som en af de simp-

---

„Hvad hjelper det, at den Elskendes — Læber tie, — Naar Elskov gjennem Øinene — Véd at gjøre sig forstaaelig. — Thi naar man elsker — Kan Øinene tale — Langt bedre end Læberne."

„Standhaftighed og Fønix — Ere to Vidundere, — Om hvilke Alle tale, — Men som Ingen har seet. Og hvad mig angaaer, — Skal jeg aldrig gjøre mig nogen Anstrengelse — For at lære dem at kjende."

„For Gud, naar Du ikke elsker mig, — Saa see ikke paa mig! — Naar Du ikke kan løse mig, — Saa bind mig ikke! — See ikke mere paa mig, — Læg ikke Lænker paa mig, — Som Du ikke kan befrie mig for igjen!"

„Jeg drømte, at Du elskede mig — Forleden Morgen; — Og paa samme Tid drømte jeg, — At det var en Drøm. — Thi for en Ulykkelig — Er selv en Drøm om Lykke — En Umulighed."

„En meget fín Officér — Sagde til mig en Dag, — At hvis jeg ikke vilde elske ham, — Saa vilde han døe. — Men saameget er vist, — At jeg ikke har elsket ham, — Og at han ikke er død."

leste jydske Landsbykirker uden Taarn, og Kirkegaarden, som Francisco meget ironisk presenterede for os, var en lille græsbevoxet Plet, indhegnet med Aloer, ikke ulig de Indhegninger, hvori man hos os undertiden holder Gjæs. Særegne Grave fandtes ikke, og Kors var der heller ingen af; der havde været et, men det var af Tidens Tand reduceret til en raadden Pind. „Paa Kirkegaarden har de ingen Kors, men *udenfor*, paa Marken, der har de dem," bemærkede Francisco med et ironisk Smíl og pegede paa et „milagro de la Andalusia". Posada eller Venta fandtes naturligvis ikke i Byen; og da vi vilde kjøbe noget Vín af Indbyggerne, hed det sig: „Det kan De vist faae deroppe," og naar vi saa kom derop: „Nei, men De kan vist faae det dernede." Resultatet var, at vi intet kunde opdrive og maatte nøies med det klare Vand i Bækken, der flød tæt ved. Vore Æseldrivere syntes formeligt at skamme sig over Byens Ringhed, og var uudtømmelige i Spottegloser over det ulykkelige lille Cerrato.

Den forønskede Vín fik vi i Flækken Ardales, der ligesom Casarabonela ligger ved Foden af en isoleret Klippe med steile Vægge, paa hvis Top knéise Ruiner af et maurisk Kastel. Hos Vínhandleren lod der til at være Selskab; idetmindste var der samlet et betydeligt Antal unge Piger, hvoraf nogle ualmindeligt smukke. Da vi skulde til at gaae, fandt vi Husets Dør formeligt spærret

af en stor Skare af Byens Ungdom, der alle vilde see *„los Ingleses“*.

En halv Míls Vei derfra laa Byen Carratraca, et af Spaniens mest besøgte Badesteder. Vi havde givet os aldeles i Franciscos Vold og bedet ham skaffe os et billigt Logis. Hotellerne vare nok kun i Funktion under Badesæsonen; i Posadaerne vinkede man ad os, men Francisco rystede paa Hovedet, og vi gik ned i en lille Sidegade, hvor vi snart saae ham i meget ivrig Samtale med en yngre Señora, der fortalte, at hendes Mand ikke var hjemme og at hun derfor fandt det mindre passende at modtage fremmede Herrer i sit Hús. Francisco forsikkrede imidlertid, at hun kunde have *confianza* til os, at han havde levet i fire Dage sammen med os og kunde indestaae for, at vi vare skikkelige Folk, at det var ham en Æressag at skaffe os godt Logis og føre os sikkert tilbage til La Pizarra osv. osv. Da tilmed hendes lille Datter kom løbende hen til Albertsen, og denne gav sig til at lege med hende, gav hun omsider efter og tog imod os. Vi fik et af de overflødige Værelser, hun, som Byens andre Beboere, havde staaende for at leie ud i Badesæsonen; det blev møbleret med et Bord, et Par Stole og en Feltseng. Den lille Mariquita havde fattet en særdeles Kjærlighed til os og vilde absolut lege med os, hvilket hun ogsaa fik Lov til, indtil hun skulde i Seng. For en Peseta kjøbte Francisco os fire Æg, noget Mælk,

Brød, Olie og Apelsiner; og vi fik os en meget god og solid Aftensmad. Sengklæderne délte vi imellem os, arrangerede os saa godt vi kunde, sov godt og vare oppe Klokken halv fem næste Morgen. Der var intet Vadskestel; vi maatte da bruge det Vand, vi havde forlangt til at drikke den foregaaende Aften, heldte det ud i en dyb Tallerken og brugte denne som Vandfad. Vor Værtinde gav vi tre Pesetas; hun var meget tilfreds dermed og bad os endeligt spørge efter hendes Mand og besøge dem, hvis vi oftere skulde komme til Carratraca.

Carratraca, der ved sine noget større Huse, ved sine Hoteller og Villaer har et fra de andre andalusiske Landsbyer noget afvigende Fysiognomi, ligger i en smuk, venlig Bjergegn. Bjergene ere ikke mere golde; deres steile Skraaninger ere beplantede med Vín, Figen. Oliven og Mandeltræer, og imellem dem snoer sig en lille Flod blandt Popler og Nerier. Langs med Floden eller endogsaa i selve Flodleiet gaaer Veien mellem Carratraca og La Pizarra, en god halv Dags Reise. Vi havde, snart foran, snart bagved os et andet Selskab, bestaaende af en Herre paa en smuk Hest, med de brede andalusiske Stigbøiler og øvrige eiendommelige Ridestel, og en smuk ung Dame, der sad nok saa bekvemt paa et Æsel i en Damesadel af den her brugelige Slags, der næsten ligner en primitiv Lænestol. De ledsagedes af en Arriero

med et Pakæsel, der bar Damens Bagage. Vi kunde ikke forlangt os nogen smukkere Staffage i det smukke Landskab.

Francisco benyttede Leiligheden til at holde et belærende Foredrag for os: „Alt hvad De kjøber af Fødevarer i Ventaer eller Posadaer, er meget dyrt, dyrere end paa de store Hoteller. Havde De fra Begyndelsen af ladet Dem nøie med kun at tage Logis paa Posadaerne, og saa sagt til os: „Francisco — eller Prieto — kjøb os det og det, Kjød, Æg, Vín osv. og see at faae det tilberedt," saa vilde hele Reisen være bleven Dem mange Gange billigere. Værterne ere vante til sligt, og tage det ikke fortrydeligt op." Og han havde ganske vist Ret i, at vi i mange Henseender havde staaet os bedre ved at betroe os aldeles til ham. De fleste andalusiske Almuesmænd ere vistnok af den Natur, at naar man betroer sig til dem med fuldstændig Tillid, give de gjerne deres Liv for En, om det skulde gjøres fornødent. Paa den anden Side troer jeg ligesaa sikkert, at mange af dem (hvoriblandt dog neppe vore Arrieros) ved en flygtig Berøring vilde benytte enhver Leilighed til at trække En op. De søge at fortjene Noget, hvor de kan, men har man betroet sig til dem, betragte de Ens Affærer som deres egne.

Ved Middagstid vare vi atter i La Pizarra. Vi kastede Anker hos Englænderne og skiltes fra vore Arrieros, der foruden den betingede, meget

moderate Betaling fik hver en Ducør, der var vel fortjent og blev vel modtagen. De engelske Damer fandt vi syende, Herrerne læsende, den ene „*The Irish Times*“, den anden en Roman. Vi spiste til Middag hos dem (paa Engelsk), og derpaa blev der passiaret, fornemmeligt om „Bull-fights“, som disse Børn af Boxernes Land naturligvis fandt, var en yderst forargelig Forlystelse. Romanen og „*The Irish Times*“ bleve imidlertid ikke forsømte, og Passiaren blev snart saa triviel, at vi benyttede den første den bed ste Leilighed til at slippe ud.

Paa Gaden traf vi vor Ven Francisco og gik da ind og besøgte ham. „Her seer De mit Hús; det er kun lille, vi har kun to Stuer, men det er mit eget. Jeg begyndte med Ingenting og har tjent Alt, hvad det har kostet. Her seer De vor Dagligstue, og her er vort Sovekammer. Saa har jeg en lille Gaard, hvori jeg har mit Æsel og et Svín. Og naar jeg intet Andet har at bestille, saa fletter jeg Kurve; her er én, som jeg er ifærd med.“ Imidlertid bleve vi placerede i den forreste Stue, hvis ene Ende indtoges af Ildstedet, og hvis Møblement, foruden de Stole, hvorpaa vi sad midt i Værelset, bestod af et Bord, der stod ved den ene Væg, et Hjørneskab og en Slags Reol, hvorpaa et Par Karafler, nogle Glas og andre Kjøkken- og Spiseredskaber meget symetrisk og smagfuldt vare ordnede. Alt var rént og pænt. Francisco og hans Kone viste os nu deres Børn,

af hvilke ét til deres store Glæde var „rubio“. En anden Arriero, ved Navn Pedro Jimenez, kom ind og sluttede sig til os; Francisco fortalte ham lidt om vor Expedition og følte sig særligt smigret ved at jeg havde optegnet hans Coplas; han havde ikke tillagt dem saa stor Vægt. Vi fik sendt Bud efter noget Vín for endnu engang at drikke et Glas med de brave Folk, og snart vare vi i en saa livlig Samtale, at vi rént glemte Englænderne og nær havde glemt Jernbanen med. Midt under Samtalen kom Svinet, en væsenlig Dél af Franciscos Eiendom, spadserende igjennem Stuen, dreven af hans ældste Datter; det havde været ude at søge tilfældig Næring. Den eneste Adgang til det lille Indelukke, hvori Æslet og Svinet boede, var nemlig igjennem begge Stuerne. Dette kunde maaské synes noget uhyggeligt, men naar man betænker, at Gader og Veie ere rene, at Værelserne holdes rene og at selve „Gaarden“ holdes rén, saa er der ikke megen Leilighed for Dyrene til at søle sig til, og deres Rénhedstilstand var ogsaa, saavidt jeg kunde skjønne, upaaklagelig. Vi havde, som sagt, nær glemt at passe Tiden; Aftenen begyndte at falde paa, Arbeiderne kom hjem fra Marken med deres Hakker paa Skulderen, og det var paa høie Tid at bryde op. „Kommer De oftere hertil, saa søg os endeligt op, og kan vi være Dem til nogen Tjeneste, kan De stole paa os. Penge har vi ikke, men vi har et godt Navn,

og vi er Deres oprigtige Venner.“ Francisco vilde absolut forære os Noget. Først tilbød han os en Due, vistnok den eneste, han havde, og da vi afslog den, gav han os et Brød; han havde nemlig lagt Mærke til, at vi satte Prís paa deres Landbrød, der, skjøndt lavet af Hvede, noget mindede om vort Rugbrød.

Vi skyndte os hen til Englænderne, for at tage Afsked med dem. Den ene Gentleman fandt vi næsten falden i Søvn over sin Roman, den anden liggende udstrakt i sin hele Længde paa en Række Stole med Hovedet i sin Kones Skjød, nydende et dolce farniente; Damerne syede. Vor Ankomst bragte aldeles ingen Forstyrrelse i Situationen; man modtog vor Afskedshilsen i den Stilling, hvori man befandt sig.

Francisco og Pedro tog vor Bagage; og saa gik det i Galop gjennem Orangeplantagerne ned til Stationen, hvor Toget fra Córdoba allerede holdt. Vi kom lige tidsnok, sprang ind i en Kupé, fik vor Bagage anbragt, vexlede endnu engang et Haandtryk med Arrieroerne, — og afsted gik Toget til Málaga.

DE POLITISKE FORHOLD I SPANIEN

I FEBRUAR 1871

I. Vanskelighederne ved at give en Fremstilling af samtidige Begivenheder.

II. Uheldige Tilstande i Spanien. — Politisk Passiar. — Lyst til at vælte over paa Andre. — Politiske Partier.

III. Carlisterne. — Katolicisme. — Absolutisme. — Patriarkalsk Familieliv. — Partiets nuværende Virksomhed.

IV. Amadeisterne. — Partiets Sammensætning. — Halvheden i dets Foretagender. — Don Juan Prim. — Kong Amadeos Ministerium. — Ruiz Zorrillas Cirkulære. — Morets Tobaksdekret. — Ordensuddeling *en gros*. — Uvirksomhed og Festiviteter.

V. Republikanerne. — Ledere og „Menige“. — Ledernes Iver og Virksomhed. — Deres Indflydelse paa Mængden og Mængdens Indflydelse paa dem. — Hvad de ville opnaae. — Deres Agitation imod Kong Amadeo. — Tonen i deres Blade. — “*Macarronini I.*“ — Castelar og Bárcia. — Valgmanifester.

VI. Umuligheden af at kue den republikanske Oposition med Magt. — Troppernes Faneéd i Sevilla. — Partiernes respektive Styrke. — En Republiks Udsigter i Spanien.

VII. Den nuværende Bevægelses Hovedformaal: at frigjøre sig fra den katolske Kirkes Herredømme.

Skrevet i Sevilla i Slutningen af Februar 1871.

I

Der gives mangen en By, som, naar man seer den i Frastand, domineres aldeles af et eller andet mægtigt, høit Taarn, der strax fængsler Ens Interesse, og kommer man længere bort, seer man kun dette Taarn alene. Kommer man derimod ind i Byen, kan man maaské have meget ondt ved at finde Taarnet; derimod finder man smudsige, snevre Gader, skraalende Unger, dryppende Tage, paatrængende Smaahandlere, Tiggere og Optrækkeri. Taarnet kan man ikke see fra de snevre Gader, og kommer man endeligt til det, er man maaské bleven saa træt af at overvinde de andre Fataliteter, at man ikke engang mere er istand til at nyde dets arkitektoniske Skjønhed.

Man er i en ganske lignende Situation, naar man staaer overfor et Folk eller et Land; og deraf kommer de ofte saa besynderligt modsigende Opfattelser af samme Bevægelse i Historien*). En-

*) f. Ex. af den græske Frihedskamp. Smlg en historisk Haandbog og Filhellenernes Skildringer.

hver Begivenhed har nemlig to Sider, en stor, den Idé, der gaaer igjennem Bevægelsen, og en smaalig, de enkelte Menneskers Déltagelse i den. I Frastand seer man ofte kun den første Side, nærved ofte kun den anden. Ideen rager op over Folket som Taarnet over Byen; den, der seer den i Frastand og iler til for at see den nærmere, bliver ofte haardt skuffet, naar han ikke kan blive ved at skimte Ideen gjennem Hverdagsvrøvlets tætte Slør.

At give en nogenlunde udtømmende og upartisk Skildring af de samtidige politiske Tilstande i et Folk, naar man selv færdes midt iblandt det, er en vanskelig Sag.

II

I Norditalien havde jeg reist igjennem et Land, hvor Alt, idetmindste for en flygtig Beskuer, syntes at gaae fremad med hurtige Skridt. Nye Kvarterer, nye Bygninger, nye pragtfulde Monumenter havde i de sidste Aar reist sig allevegne i Byerne, og der syntes at herske fortræffelig Orden.

Noget Lignende havde jeg ventet at finde i Spanien og blev derfor ubehageligt overrasket ved at see, at det Modsatte var Tilfældet. Allevegne lød Beklagelser og det noget melankolske og

for en Fremmed temmeligt generende Spørgsmaal: „*Synes De ikke, vi er forfærdeligt langt tilbage her i Spanien?*“ Naar jeg da spurgte: „Men Tilstanden er dog vel bedre nu end før?“, fik jeg til Svar: „*Nei, meget værre.* Den provisoriske Regjering udretter ingen Ting. Skolelærerne have ingen Løn faaet i over Aar og Dag, og alle Landets Penge gaae i de administrerende Embedsmænds Lommer.“*)

---

*) Disse pekuniære Forhold og Nepotismen, der som en Kræftskade gaaer igjennem hele Spaniens Administration, vanskeliggjør enhver Reform. Det herskende Parti besætter alle Embederne; og de, der faae den øverste Styrelse i Hænde og nyde de dermed forbundne Indtægter, maa holde deres Tilhængere, hvis Hjelp de skylde deres Stilling, skadesløse ved Embeder. De Embedsmænd, der udnævnes paa denne Maade, betragte i god Konsekvens hermed deres Embede udelukkende som en Malkeko og søge efter bedste Evne at berige sig i Statens Tjeneste. Det er bekjendt, hvor godt Prim sørgede for sine gode Venner; og de nuværende Magthavere give ham ikke meget efter i denne Retning. Forleden Dag offenliggjorde Bladet „La Politica“ en Liste, der uden videre Bemærkninger paaviste, hvorledes af de 36 Deputerede, der dannede den demokratiske Fraktion i Cortes (den „cimbriske“, som den ogsaa kaldes, under Rivero, Martos osv.), de 32 havde benyttet deres politiske Stilling til at skaffe sig indbringende Embeder. „Spaniernes Politik gaaer nutildags kun ud paa at skrabe Penge i deres egen Lomme,“ sagde en ung Sevillaner til mig en Dag, en rara avis, der

Politisk Passiar er der nok af i Spanien og store Ordstrømme udgydes til Drøftelse vidt og bredt af hvert enkelt politisk Spørgsmaal. Gjør man et flygtigt Bekjendtskab med en Spanier, skulde det gaae underligt til, om han ikke konverserede En om Politik eller om Kvinder; efter Udvexlingen af de første almindelige Bemærkninger kommer han altid til et af disse to Temaer, og da først og sidst til den kjære Politik. Politisk Kandestøberi, disse ørkesløse Samtaler, der trods deres store Ordrigdom ikke rokke et Bogstav i Verdenshistorien eller føie et Gran til Landets Udvikling, blomstrer frodigt i Spanien, men have ikke altid et saa uskyldigt, spidsborgerligt Præg som her i Danmark.

Mere end andre Steder i Verden har man i Spanien travlt med at beklage sig over *Andres* Mangel paa Virksomhed, uden at man dog derfor selv gjør noget. Alle klage de over den slette Regjering, den ene Institution klager over den anden, det ene Parti over det andet, det ene Menneske over det andet. Men aldrig har jeg

---

„ikke blandede sig i Politik“, men dog „sympatiserede med Republikanerne“. Den eneste af de nyere spanske Statsmænd, mod hvem ingen Bebreidelse af en saadan Art kan rettes, er Admiral Topete. Det er ikke saa forunderligt, at Folket under slige Forhold er yderst uvilligt til at betale alle direkte Skatter.

mødt nogen Spanier, der selv havde Snildhed nok til at tage Initiativet i nogen Retning. Istedenfor selv at gjøre noget for at ordne Undervísningen eller Fattigforsørgelsen, for at fremme Industrien eller Kommunikationen, spilde de Tid og Kræfter paa at hyle over, at Andre, og da fornemmeligt Regjeringen, ikke gjør det.

Spaltningen mellem de forskjellige politiske Partier træder En imøde ved alle Leiligheder. Hvert Parti har sine Casinoer, Foreninger, hvor man kommer sammen for at passiare, spille, læse sine Blade osv., og selv de offenlige Kaféer synes de at have délt imellem sig*). Man kan neppe gjøre et Skridt paa Gaden uden at høre eller see nogle af Symptomerne paa denne *rabies politica*, der plager Folket.

Naar man læser et spansk Blad, synes det, som om der var en urimelig Mængde Partier i

*) En Monarkist, som jeg engang vilde have med ind i en Kafé, erklærede, at han aldrig kom der, fordi der kom saa mange Republikanere og han ikke ønskede at blande sig mellem dem. En anden Gang hørte jeg en Republikaner for fuldt Alvor bebreide en anden, at han kom i den store „Café de los Emperadores“ i Sevilla, hvis Navn („Keisernes Kafé“) ikke var republikansk nok. (Som Kuriosum kan bemærkes, at en af Opvarterne i denne Kafé har en paafaldende Lighed med de Karikaturer af Bismarck, man jevnligt seer i ilustrerede Vittighedsblade.)

Spanien. Det er der forsaavidt ogsaa, men de falde dog i tre større Afdelinger, *Carlisterne*, *Tilhængerne af det nu etablerede constitutionelle Monarki (Amadeisterne)* og *Republikanerne*. Som et Slags Appendix til det første af disse Partier kan betragtes de Faa, der ville have Isabels Søn Alfonso til Konge; nær ved det andet Parti staae Hertugen af Montpensiers Tilhængere, og endelig nærmest ved Republikanerne de, der ville have Espartero paa Tronen.

Det er hovedsageligt de samme Elementer, der findes her som i næsten alle Europas Stater: et *reaktionært* Parti, et *konservativt* og et *Fremskridtsparti*.

III

Carlisternes Parti kaldes ogsaa det *klerikale* eller det *katolsk-monarkiske*; og hermed er allerede dets Farve tilstrækkeligt angivet. Det vil have den gamle Præstevælde tilbage, de forrige Aarhundreders Katolicisme med dens uhyre Overmaal af Tro, med dens Eneberettigelse og i al dens Ufeilbarligheds Majestæt.

Det er naturligt og rimeligt, at der maa være en vis Harmoni i Ens Aand; den samme, der ønsker saaledes roligt at kunne hvile i en ubegrændset Tro paa sin Religions Ufeilbarlighed, søger uvil-

kaarligt ogsaa en lignende Hviletilstand i Troen paa sin jordiske Souveræns Majestæt og Ufeilbarlighed. Derfor blive Carlisterne tillige mér eller mindre *Absolutister*.

Dette lille Parti, denne Rest af de forrige Aarhundreders Spaniere, bestaaer næsten udelukkende af Grundeiere, deriblandt mange meget rige Godseiere, Majoratsbesiddere og Adelsmænd af gammel Æt. Deres Besiddelser ere gaaede i Arv fra det ene Slægtled til det andet; og fra Menneskealder til Menneskealder have de levet i *Traditionernes* narkotiske Dunstkreds. Sønnen opdrages til nøiagtigt at træde i Faderens Spor; og *den samme Tro, der danner Grundvoldene for det religiøse og det politiske Liv, er naturligvis ogsaa Basis for Familielivet.* Sønnen opdrages til afgjort at troe paa Faderens Ufeilbarlighed og gjøre, hvad Faderen (selvfølgeligt efter Traditionerne) lærer ham, er absolut Ret; efter Faderens Død bliver det atter ham, der for sin Søn bliver Gjenstand for Tro ved Siden af Gud og Kongen. Er et Geni saa ulykkeligt at fødes i en saadan Familie, bliver det knuget og kuet, til det er standset i sin Udvikling. Sønnen skal være som Faderen; de skulle ligne hverandre som den ene Perle paa en Perlesnor ligner den anden*).

---

*) Historien viser et slaaende Exempel paa et saadant Forhold i Tragedien mellem Felipe II. og hans Søn

Et Liv, der bestaaer i lutter Hvile, maa selvfølgeligt blive en stadig Søvn. Noget maa der være at stræbe efter. Det har ogsaa den Slags Folk, der i Spanien danne det carlistiske Parti, men naturligvis er atter et af Traditionen afgrændset Felt anvíst dem til at jage paa. Som saadanne passende Maal for en Carlists Ærgjerrighed kan anføres: Høie Stillinger ved Hoffet, ved Hæren eller ved Landets Styrelse, opnaaede ved Kongens specielle Gunst og Naade, hvilket i Realiteten vil sige saa meget som at blive en Slags jordisk Helgen, om Kongen, den jordiske Gud. Dernæst en vis Nobelhed i ydre Fremtræden, i Bevidstheden om, at der er mange, der staae lavere end En og bør troe paa Ens høiere Indsigt som en Følge af den høiere Fødsèl, eller idetmindste see op til En paa Grund af den samvittighedsfulde Overholdelse af de kirkelige Anordninger og Vedtægter. Endvidere et passende Ægteskab, ikke under Ens Stand, hvortil endnu kommer attraaelsesværdige Behagelighedsgjenstande, saasom smukke Mætresser, godt Jagtgebét, godt Bord osv.

Carlos. Man har sikkert Uret i at fremstille Felipe som absolut ond i dette Forhold; han handlede kun i Overénsstemmelse med slige Menneskers Principer, og maatte efter sin Livsanskuelse betragte det som en Nødvendighed, at Sønnens Selvstændighedsfølelse blev kuet.

I en saadan Familie kan man vel nok jevnligt føre et ret behageligt Familieliv, naar den jordiske Helgendyrkelse ikke i altfor høi Grad stikker sit Voxansigt frem. Men det behøver ikke nærmere Forklaring, at Staten under slige Folks Styrelse absolut maa dysses i Dvale, at Alt maa staae stille og ældes mere og mere som Følge af, at Tiden bestandigt gaaer frem og det ikke kan gaae med.

Det vilde være en stor Ulykke for Spanien, om Carlisterne fik Magten; de vilde gjøre Spaniens Historie til et Sidestykke til Kinas. Men det har neppe nogen Fare; dertil er Partiet for lidet talrigt. Og de smaa Forsøg, det af og til foretager i det Nordlige, maa mere betragtes som en Slags sværmeriske Foretagender atter i Kraft af Troen, her Troen paa deres egen Sags ufeilbarlige Rigtighed og endelige Seier, maaské for de Meniges Vedkommende tillige med en hemmelig Bagtanke om et eller andet Mirakel af den katolske Kirkes Helgenhær.

At der er tapre Folk iblandt dem, viste de i Trediverne, men da var Partiet rigtignok ogsaa adskilligt mægtigere og talrigere end nu. For Øieblikket indskrænke de sig til at agitere lidt i Anledning af de nu forestaaende Valg til Cortes; fornyligt har den „katolsk-monarkiske Central-Junta“ udstedt et Manifest i den Anledning, der opfordrer Carlisterne til at stemme af yderste Evne for at beseire det nuværende „*Anarki*“ og „*frelse Religionen, Fædre-*

landet og Familien"; med det Ovenstaaende for Øie vil man maaské nok kunne fatte den sidste Sætning. Juntaens Medlemmer ere ikke fremragende Personer, hvad der næsten ligger i Sagens Natur. Præsidenten er en Marques de Villadarias, Sekretæren en Greve de Canga Argüelles, et Navn, der engang i Spaniens nyere Historie har havt en god Klang.

IV

Betydeligt vanskeligere at karakterisere er *det konstitutionelle Kongedømmes Tilhængere*, det Parti, der har etableret den nuværende Tingenes Tilstand og paa en Maade er det talrigste i Spanien. Det er sammenkittet af de forskjellige Fraktioner, der havde udviklet sig under det tidligere konstitutionelle bourbonske Monarki og nu have samlet sig om Kong Amadeo; (at nogle Faa endnu sukke for Montpensier, har kun lidt at betyde). De opretholde endnu deres forskjellige Partinavne (Unionister, Progresister, Demokrater etc.), hvilket imidlertid ikke har synderligt anden Betydning, end at det naturligvis svækker Partiet i dets Hélhed.

Det mest karakteristiske ved dette Parti er, at det egenligt ikke i nogensomhelst Henseende er udpræget. Der gaaer en eiendommelig *Halvhed* igjennem alle dets Foretagender. Det er Folk,

der nok ville gjøre noget for at kunne „leve som andre Mennesker“, for at deres Land ikke skal staae altfor meget tilbage for andre civiliserede Lande, men de ville Ingenting gjøre tilgavns. Det er Folk, der nok kunne see, at adskillige Forbedringer vilde være hensigtsmæssige, men berolige sig selv med Forsikkringer om, at de nok ville komme med Tiden. Det synes at være lutter sekundære Naturer, og deres Projekter synes ikke at gaae høiere end til en heldig Efterabning af andre Landes Institutioner; i skjøn Overénsstemmelse hermed lære de naturligvis Intet af Manglerne ved andre Landes Administration, men anføre disse som gyldig Grund til Intet at gjøre ved de tilsvarende svage Sider i deres eget Lands Anliggender. At lade selve Spanien gaae i Spidsen i en eller anden Retning, vilde synes dem Vanvid, maaské fordi de savne enhversomhelst Idé om, hvor det skulde være. De have en grundig Skræk for alle radikale, gjennemgribende Forbedringer; de frygte for, at Reformerne skulle forstyrre det daglige Livs hyggelige Ro, og ansee deres Regjering som et Bolværk derfor. Deres gode Forsætter *opsætte* de at udføre, og deres hele Virksomhed indskrænker sig til at sætte nogle nye Lapper paa den gamle Dragt, en Fremgangsmaade, der i Længden kun fører til, at det Hele falder i Pjalter.

Imidlertid, *herske* ville disse Folk, med eller uden den Bevidsthed, at de ere særligt skikkede

dertil; de vide maaské nok, at der hører stor Dygtighed til at holde en Stat in statu quo, og stort Geni til, for at kunne føre den fremad, men de ansé sig rimeligvis selv for at være i Besiddelse af et passende Kvantum af begge Dele. Og at man vil berøve dem Magten, ansee de som den sorteste Utaknemlighed, idet de bestandigt beraabe sig paa, at det er dem, der have forjaget Isabel og skjænket Landet Frihed; ligesom om Landet af den Grund skulde finde sig i, Intet at foretage sig og ligge stille, fordi *de* ikke formaae at udrette mere og ikke ville, at Andre skulle gjøre, hvad de selv ikke kunne.

Der er nu den nyligt dræbte Don Juan Prim. Han har anvendt en stor Formue, alle sine Evner, hele sit Liv paa at komme til Magten; endeligt lykkedes det ham, men — saa har han heller ikke udrettet andet, end sørget for, at hans Tilhængere fik Leilighed til at berige sig, fik vigtige og indbringende Poster, saa at han selv kunde holde sig som den indflydelsesrigeste og mægtigste Mand i Riget, uden at han indførte eller synes at have havt Øie for eller Tanke om at indføre nogen af de mange Forbedringer, hvortil Spanien saa haardt trænger. Som en Følge heraf er det republikanske Parti bestandigt voxet mere og mere; og det har maaské ikke ganske Uret, naar det paastaaer, at Tilstanden nu er, om muligt, endnu værre end under Isabels lidet lystelige Regimente.

Prims sidste Bedrift var at skaffe Spanien en Konge, der da rimeligvis skulde betalt sin Krone med et passende Kvantum Lydighed mod den mægtige Mand, der havde skjænket ham den. Men Forsynet befriede Kong Amadeo fra denne skjæve Stilling ved at lade Prim falde for en Snigmorders Kugle, en Begivenhed, der forskaffede Spanien det sjeldne Skue at see samtlige Blade og Stemmer enige, nemlig om at udtale Afsky for denne Udaad, skjønt vistnok kun meget Faa betragtede den som en Ulykke for Landet.

Kong Amadeo har imidlertid dannet et Ministerium af Partiets Kapaciteter, og forskjellige af disse have begyndt den nye Æra med at udstede Cirkulærer og Dekreter af forskjellig Natur.

Kultusministeren *(el ministro de fomento*, for Undervísning, Handel og offenlige Arbeider), Don Manuel Ruiz Zorrilla, har udstedt et langt Cirkulære, fuldt af de fortræffeligste Forsætter. Han vil saaledes have sin Opmærksomhed henvendt paa, at Lærernes Lønning bliver ordenligt udbetalt, at Skolevæsenet bliver organiseret saaledes, at enhver Spanier i sin egen By kan finde Leilighed til at lære de første Begyndelsesgrunde i de almindelige Skolekundskaber, at der indføres fri Undervisning i Almueskolerne og Skoletvang, endog med en speciel Straffelov, at visse Rettigheder ikke skulle kunne nydes af den absolut Uvidende, at Skolelokalerne skulle forbedres og nye indrettes,

at der skal oprettes flere Folkebiblioteker, at der i det Hele taget skal gjøres Noget for at ophjelpe Videnskaber og Kunster, at der skal gives den frie Foretagelsesaand aaben Mark, med Undertrykkelse af alle Hindringer fra Statens Side, kun med en Inspektion som offenlig Garanti, at der skal foretages omfattende Kanalanlæg for at ophjælpe Agerdyrkningen og forhindre Flodernes Oversvømmelser, at Indvandringen af Personer og Kapitaler skal begunstiges, fornemmeligt i Kolonierne, at Landbohøiskolerne i Madrid og Provindserne skulle udvides og forbedres osv. Altsammen meget fortræffelige Forsætter og Forbedringer, som Landet i Sandhed kunde trænge til. Men — endnu er der ikke gjort det ringeste Skridt til Realisation af de deri omtalte Planer. Derimod har en Alcalde, der havde erklæret ikke at ville forblive i sit Embede, naar han ikke saae sig istand til at betale Skolelærerne i hans Distrikt deres Løn, faaet sin Ansøgning om Afsked bevilget af det høie Ministerium. Og Finansministeren har fornyligt udstedt et Dekrét, hvorved Indførslen af Tobak fra Cuba og Puerto-Rico end yderligere*) vanskelig-

*) Tobaksfabrikationen er i Spanien (ɔ: la peninsula) udelukkende Regjeringens Monopol. I flere af de større Byer findes der Fabriker. Den største er i Sevilla; den ligner et stort Slot eller Arsenal, er omgivet af murede Grave og har Skildvagter ved

gjøres; det er just ikke at hjælpe den frie Foretagelsesaand, det seer noget underligt ud. Men endnu mere underligt seer det ud, naar man neppe fjorten Dage efter Cirkulærets Udstedelse læser, at Señor Ruiz Zorilla, dets Forfatter, har isinde at fratræde det Ministerium, hvori han kunde udføre saa mange Forbedringer. Og Ruiz Zorrilla er bange for sit kostbare Liv; det seer ogsaa noget underligt ud. Han frygter for at komme til at dele Skjæbne med Prim og har travlt med at omgive sig med Sikkerhedsforanstaltninger. Det er ganske vist ingen Behagelighed at blive myrdet, men. Verden er nu éngang saa, at vil man udføre noget Betydeligt, maa man ikke gyse tilbage for at sætte sit Liv som Indskud og risikere dets Tab. Dette Træk karakteriserer just ikke Herr Ruiz Zorrilla som nogen overlegen Størrelse, og Bladene have ham ogsaa lidt tilbedste i den Anledning*).

Portene. Regjeringens Fabrikata sælges i en Mængde smaa Boutiker i Byerne og paa Landet (Estancos nationales). Imidlertid kunde der (mod Erlæggelse af behørig Told) indføres Tobak fra Kolonierne Cuba og Puerto-Rico; og i alle Byerne fandtes der private Udsalg af disse importerede Sager. En ny Forhøielse af Tolden maatte gjøre dem urimeligt dyre og for en stor Dél umuliggjøre denne Konkurrence med Regjeringens Produkter.

*) Ganske ugrundet var denne Frygt ikke; thi senere blev der virkelig skudt paa Herr Ruiz Zorilla, dog

Finansministeren, Don SEGISMUNDO MORET, den eneste af Ministrene, der synes at have Evne til at udføre Noget, søger af bedste Evne at bringe lidt Orden i Spaniens yderst fortvivlede Finanser, hvilket nærmest vil sige, at skaffe Penge tilveie. Foruden det berygtede Tobaksdekret har han ogsaa udsendt et andet om Udstedelsen af Kreditbeviser, en Forholdsregel, jeg har hørt rose selv af Republikanere. Hans Tobaksdekrét har imidlertid vakt megen Uvillie.

SERRANO selv har i Egenskab af Krigsminister uddélt en bloc og *uden Navns Nævnelse* en enorm Mængde Kors af forskjellige Ordener til alle Charger i Hæren. Efter en saadan Udnævnelse en gros skulde man troe, at Dekorationer for Fremtiden maatte tabe alt Værd i den spanske Hær; det vilde unegteligt være en Art Reform, men det er vist neppe Serranos Mening.

---

uden at hans Liv og Sundhed derved led nogen Skade. Gjerningsmændene bleve ikke opdagede, ligesaa lidt som ved Mordet paa Prim. Der var dem, der ménte, at det blot var en Spøg af nogle lystige Fyre, der havde følt sig indbudne til at jage den ængstlige Politiker en Skræk i Livet.

Fornyligt, i Juli, er Ruiz Zorilla bleven Landets Ministerpræsident og har atter udstedt et Circulære eller en Proklamation af lignende Natur som den omtalte, men de nye Løfter og Planer ville rimeligvis ligesaa lidt blive realiserede som de tidligere.

(Senere Anmærkning)

Tilslut har Statsministeren, Don Cristino Martos, sendt et Cirkulære rundt til samtlige spanske Gesandter i Udlandet, der fremstiller Spaniens Tilstand som meget fortræffelig, noget, man i selve Spanien ikke mærker synderligt til.

Man skulde imidlertid næsten troe, at d'Hrr. Ministre selv havde den Mening, at Alt var meget skjønt; de gjøre idetmindste intet Andet for at modarbeide de ivrige republikanske Agitationer end at sende de administrative Embedsmænd Instruxer om at varetage det ministerielle Partís Tarv ved Valgene. Men — naar de have Magten og ikke bruge den til at udrette Noget, som de kunne beraabe sig paa, er det unægteligt noget vanskeligt at see, hvad de skulle skrive og tale om. De kunne dog ikke godt blive ved at koge Suppe paa de gode Forsætter, som de vel allerede havde, da de fordrev Dronning Isabel.

Det er ikke ganske med Urette, at et republikansk Blad forleden Dag yttrede: „At dømme efter den Glæde, der hersker i de høie politiske Kredse, maa Folket være meget lykkeligt. Siden Victor Emanuels Søn er kommen hertil, tænker man ikke paa Andet end Presentationer, Banketter, Baller og Fester, som om man ikke havde vigtigere Ting at beskjeftige sig med. Ministrene have alene travlt med at pynte sig i Galla og gjøre Høflighedsvisiter hos deres Herre; de have kun netop faaet Tid nok tilovers til at forbyde Privat-

mænd at sælge Tobak og til at give deres gode Venner nogle høie Embeder."

V

Nunc ad triarios venit res. Nu komme vi til REPUBLIKANERNE.

Medens Carlisterne karakteriseredes ved en *potenseret Autoritetstro*, Amadeisterne ved en vis *fortyndet Autoritetstro* (om det maa være tilladt at bruge dette fra Kemien hentede Udtryk om deres Respekt for fuldstændigt at reformere det Bestaaende), udmærke Republikanernes Ledere sig ved at gjøre *afgjort Front mod al Autoritetstro.* Medens Carlisterne repræsentere det *reaktionære* Element, der sukker for de svundne Tider og hvis Rige som Følge heraf „ikke er af denne Verden", og medens Amadeisterne danne det *konservative* Parti, der fornemmeligt ønsker at bevare den Tilstand, det selv har skabt ved Isabels Forjagelse og de umiddelbart som Følge heraf indførte Reformer, danne Republikanerne *Fremskridtspartiet.* Medens de to foregaaende Partier vise sig som fuldvoxne, som fuldt udviklede, Carlisterne endog som indtraadte i Alderdommens, Amadeisterne i Filisteriets Stadium, bærer det republikanske Parti alle Ungdommens Mærker; det har al Ungdommens Friskhed og Liv, men ogsaa alle dens Unoder og Udskeielser. Og medens der

i det carlistiske og det regjerende Parti ikke var nogen særdeles skarp Forskjel mellem de *Ledende* og de „*Menige*", fremtræder denne desto skarpere i det republikanske Parti. Fornuft og Vanvid gaae her Haand i Haand.

Frihed, Fremskridt, Virksomhed, Liv — det er i Korthed Partiets Program; det er derfor rimeligt, at dets „ledende Tanker" ere for det første yngre Mænd, for det andet Videnskabsmænd. De slutte sig til den nyere franske realistiske Skole; og af denne Overénsstemmelse i Ideer kan man forklare sig de spanske Republikaneres glødende Sympati for den franske Republik, der endogsaa har bragt Adskillige af dem til som Frivillige at stille sig i den franske Armés Rækker i Kampen mod Tydskland. Det er begavede, ærgjerrige, energiske og flittige Mænd, der mér eller mindre samvittighedsfuldt leve og kjæmpe for deres Ideer, en Kamp, nogle af dem alt i længere Tid har ført med Fare for Liv og Frihed. Efter det Bourbonske Dynastis Fordrivelse have de med en Energi og en Utrættelighed, der søger sin Lige, virket for at udbrede deres Ideer og for at styrke og forøge deres Parti.

Den Veltalenhed og Klarhed i Fremstillingen, der følger med en fuldstændigt klar og afgjort Mening, er vel skikket til at lægge Beslag paa Folks Opmærksomhed, især paa *yngre Folks*, hos hvem endnu ikke Anskuelserne om Forholdene ere størknede og blevne faste, men som endnu beherskes

af en Higen efter noget Stort, efter Nóget at kjæmpe for, hos hvem den svulmende, ubestemte Virkelyst endnu ikke har forvandlet sig til en bestemt Virksomhed. Men det er langtfra alene af denne Klasse Mennesker, at de „menige“ Republikanere rekruteres. Enhver Idé, der i sig indeholder Profetien om et Fremskridt i Kaar for hver Enkelt af den store Masse, er efter Egoismens evigt gyldige Lov sikker paa at faae et betydeligt Antal Tilhængere; men de færreste af disse gribe mere end Stikordet og fatte ikke den Idé, af hvis Realisation Fremskridtet skal afhænge.

Et saadant Parti voxer hurtigt og bliver stærkt, næsten uimodstaaeligt, men kommer ogsaa til i sig at indeslutte en Spire, der let kan volde dets Undergang, *Fanatismen*, Resultat af en énsidig Viden, omgiven af den sorteste Uvidenhed. Fanatismen er en uhyre Magt; den stormer frem som en rasende Elefant, trampende Alt ned, hvad der staaer iveien for den, men løber ofte for langt og falder i en Fælde. Medens Lederne selvfølgeligt paavirke de „Menige“, paavirke nemlig disses énsidige fanatiske Skraal igjen Lederne paa en mindre heldig Maade, og bringe dem til at kjæmpe mere for selv at komme til at herske end egenligt for at see deres Ideer gjennemførte, eller til langt at overskride det Maal, Ideen satte, og derved gjøre en Reaktion, en hél eller délvis Tilintetgjørelse af hele Bevægelsens Resultater nødvendig.

Hvad det er, de spanske Republikanere kjæmpe for, er let nok at sige, da de selv have sørget for at præsentere det paa en litograferet Plakat, der forøvrigt, efter den noget ungdommelige Form at dømme, synes redigeret af et yngre Medlem af Partiet. Den bærer øverst et Titelbillede, forestillende Spanien i Skikkelse af en letklædt „Morena“ med republikansk Hue paa Hovedet, Stjernebanner i Haanden og en Løve ved sin Side, hvilende under en straalende Sol foran Herkules' to Søiler (med den gamle spanske Devise „plus ultra“). Paa den ene Side seer man i Baggrunden Havet med Dampere og Fiskerbaade, paa den anden Side Landet med et Lokomotiv og Fabriker; en Ballon svæver i Luften. Nedenunder findes Devisen: „Al Ret stemmer overéns,“ begrundet ved citerede Udsagn af Spartacus, Kristus og Robespierre; disse „Frihedshelte“s respektive Atributer, en Stridskølle og en brudt Lænke, et Bæger og en Tornekrone, en Bunke Papir og en Laurbærkrands, findes anbragte for den kvindelige Figurs Fødder. Derpaa følge Lister over de *Friheder* og *Rettigheder*, man vil have, samt en nærmere Motivering deraf. Af Friheder vil man have: Religionsfrihed, Trykkefrihed, Forsamlingsfrihed, Manifestationsfrihed, Asociationsfrihed, Petitionsfrihed, Undervísningsfrihed, Frihed i Haandværker, Handel og Industri. Rettighederne ere: Rettighed til at kunne leve, til Hjelp (Fattigforsørgelse), til Forsvar, til Undervísning,

til Arbeide, til Frugten af sit Arbeide, Familierettigheder og Rettigheder til at vælge alle Myndigheder, sanktionere Love og paalægge Skatter. Endelig følger en Udvikling af den eventuelle Føderativrepubliks Forfatning; den skal bestaae af Kantoner ligesom Schweitz.

Med Undtagelse af dette sidste skulde man synes, at samtlige de anførte Friheder og Rettigheder meget godt kunde opnaaes under et konstitutionelt Monarki. Den konstitutionelle Konge skal jo, ifølge sin Natur, aldrig træde stærkt frem i nogen Retning, men staae som det bestandigt faste, ubevægelige Element midt under Partiernes Kampe, uden at erklære sig hverken for det ene eller det andet. Ved et saadant konstant Element i Statsstyrelsen forhindres, at Statsmaskineriet rystes i alle Fuger ved et Systemskifte, at et saadant koster blodige Revolutioner, at Embedsstanden vexler ved ethvert Minister- eller Præsidentskifte og som Følge deraf demoraliseres. Og en konstitutionel Konge har neppe lettere ved at usurpere Enevoldsmagten end en ærgjerrig Republikaner. Kort sagt, man skulde synes, at et virkeligt frit, demokratisk, konstitutionelt Monarki var et nok saa stærkt Bolværk for Friheden som den attraaede Republik*).

*) Hermed være det dog ikke sagt, at der jo kunde være Leiligheder, hvor en Republik vilde være nød-

Men slige Ræsonnementer falde ikke i de spanske Republikaneres Smag; tvertimod er Ordet „*Republik*“ nu netop Stikordet og det overdøver langt det oprindelige „*Frihed*“. Istedenfor at vende sig mod det herskende Parti, mod Ministeriet, agiteres der med den yderste Energi, med den mest rasende Fanatisme, paa enhver tænkelig Maade netop fremfor Alt imod Kongedømmet og specielt mod den nye Konge, Amadeo. Det er næsten som om Agitationens Fanatisme netop i dette Punkt tydede paa, at den var sig Argumenternes Svaghed bevidst. Man søger at gjøre Alt, hvad der minder om Kongedømmet, forhadt, og skildrer samtlige Konger som Udskud af Menneskeheden: samme Fremgangsmaade, som Gambetta i sin Tid anvendte i Frankrig. En ung Republikaner, Solis, giver en kort Fremstilling af samtlige Spaniens Monarker og skildrer dem alle som Skurke, Slyngler og Usselrygge. Og Emilio Castelar holder i „el Ateneo“ i Madrid en Række Foredrag, hvori han præsenterer i en Buket Alt, hvad Ondt der kan siges om Frankrigs Konger (og somme Tider lidt mere end der med Skjel kan siges, f. Ex. naar han lader Louis VII dræbe sin Dronning, Ellinor), uden med en Stavelse at omtale det Gode, de have gjort.

---

vendig; saaledes vil der neppe nogensinde opnaaes en varig Forening af de tre skandinaviske Riger uden i Form af en Føderativ-Republik.

Disse Foredrag trykkes strax og sælges derpaa i Bladform paa Gaderne i alle Spaniens større Byer.

Naturligvis holder Opositionen sig ikke alene til det Almindelige; fornemmeligt er den rettet specielt mod Kong Amadeo, og søger ved alle Midler at gjøre ham latterlig. De ilustrerede Vittighedsblade benytte af bedste Evne Hs. Majestæt som et rigt Stof. Karikaturtegnerne forsøge sig ogsaa paa egen Haand og udgive smaa Blade med Karikaturtegninger, hvori Kongen spiller Hovedrollen, og som forklares ved en eller anden Brander eller Vittighed nedenunder. Kolorerede Billedark (i lignende Genre som de, der udgives af den Iversenske Boghandel i Kjøbenhavn), forestillende Kongen i alle Slags komiske Situationer, med eller uden Text, seer man næsten i enhver Boghandel. En Republikaner har endogsaa fundet paa at underkaste Kong Amadeos Portræt en frenologisk Undersøgelse og faaet ud, at han maa være et temmeligt middelmaadigt Individ.

Republikanerne titulere naturligvis aldrig Amadeo: Konge; de kalde ham Don Amadeo (Herr A.) eller blot Amadeo, Hertugen af Aosta eller simpelthen: „Ham fra Aosta". Øgenavne har han faaet nok af: „Kong Macarroni", „Macarronini I", „de 191's Udvalgte", „den italienske Soldat", „Asmodeo" osv. Selv Dronning Maria Victoria gaaer ikke fri; hun betitles i Regelen: „Herr Amadeos Frue", „la Cisterna" eller „Doña Cisterna". I et forøvrigt monar-

kisk Blad har jeg seet den eiendommelige Titulatur: „Prindsesse della Cisterna, Kong Amadeos Hustru“. Ved Leilighed falder der ogsaa lidt af til Victor Emanuel, „Kongen af Italien ved Frankrigs Naade“.

For at vise den Tone, hvori Opositionsbladene tale, er det tilstrækkeligt at oversætte nogle Referater af Dagsbegivenheder efter et Par Nummere af „La Igualdad“, næst det farveløse Notitsblad „La Correspondencia de España“ det mest udbredte Blad og langtfra det mest fanatiske: „Frihedens Frivillige i Bilbao ere blevne afvæbnede, fordi de negtede at sværge Troskab til den nyligt Ankomne. Der kan vore Læsere see, hvorledes den „liberale“ Regjering berøver Borgerne Midlerne til at forsvare deres Frihed, uden at disse have begaaet anden Brøde end vægret sig ved at være Ménedere.“ — „Den Diner, der gaves paa Slottet i Anledning af Don Amadeos Ankomst til Madrid, bestod af 500 Kuverter. 500 Kuverter! Hvormange Skatteydere var der ikke, som paa denne samme Dag ikke havde Brød at give deres Børn, fordi de skulde betale Skatten!“ — „Fem og Halvtredsindstyve i Tallet ere de Soldater, som ere blevne indlagte paa Militærhospitalet som Følge af Revuen i Søndags. Hvad gjør det? Don Amadeo morer sig.“ — „Lad os være flotte! Don Amadeo har tegnet sig for 25,000 Pesetas til de Nødlidende i La Rioja, Navarra og Aragon, der have lidt ved Ebros Oversvømmelser. 25,000 Pesetas gjelder

for de 191s Konge akkurat saameget som én Dags Indtægt, men for at afhjælpe en offenlig Ulykke er det ikke desto mindre en stor Anstrengelse i Retning af Gavmildhed. Vi have hørt, at nogle Embedsmænd have isinde at tegne sig for fjorten Dages Indtægt, og om en aragonesisk Gentleman siges der endogsaa, at han har tegnet sig for 200,000 Realer*). Rént ud sagt, til Flotheder af den Art behøvede man ikke sin Gage udbetalt forud.“ — Dette sidste Stykke er især karakteristisk.

Med saadanne Notitser fyldes gjerne mindst en Side i hvert Nummer. Efter dette kan man dømme om Tonen i de ledende Artikler, der ikke give de franske Republikaneres Artikler mod Napoleon III. i „Reveil“, „Rappel“, „Marseillaise“ eller „Lanterne“ noget efter. Kong Amadeo kan overhovedet Intet foretage sig, uden at de republikanske Blade ere paafærde med ondskabsfulde Bemærkninger eller Vittigheder; han kan ikke invitere et Menneske til sit Bord, uden at de strax møder med Bemærkninger om de mange, der sulte, eller med Bemærkninger som: „Der har nyligt været stor Diner paa Slottet, hvori déltog forskjellige Ex-Deputerede, Monarkister, forstaaer sig. Don Amadeo har forstaaet sit Folk, han har opfattet dets kulinariske Instinkter og søger at vinde Sympati ved at sikkre sig Maverne. Det er en

*) En Peseta = 4 Realer.

stor Tanke, og det viser, at Don Amadeo har grundig Kjendskab til, hvad Situationen fordrer osv.“ Ved hver eneste Dag at udsende Ladninger af denne Art er det næsten lykkedes disse Folk at gjøre Kongen til en Slags komisk Figur, en Opfattelse, hvoraf selv Udenforstaaende smittes, og der kommer uvilkaarligt en vis ironisk Betoning i det Spørgsmaal, der gjøres Enhver, som kommer fra Madrid: „¿Ha visto Usted á Amadeo?“ (Har De seet A.?).

I Spanien, Lopes, Calderons, Tirsos, Alarcons og saa mange andre store Dramatikeres Fædreland, har Teatret altid spillet en stor Rolle i Nationens Liv; og specielt i det nittende Aarhundredes urolige Tider har Folkestemningen jevnligt søgt at give sig et Udtryk fra Scenen. Ved denne Leilighed har da ogsaa Teatret spillet sin Rolle, idet et i aristofanisk Stíl, om end just ikke med aristofanisk Geni skrevet Stykke hele November Maaned igjennem opførtes paa Teatro Calderon i Madrid. Stykket hedder „Macarronini I“ og i samme indføres Kong Amadeo som Macarronini, Prim som „Don Juan“, Serrano som „Don Paco“ (alias Francisco); Republikanerne personificeres som „Doña Prudencia de España“. Stykket begynder med nogen Uenighed mellem Don Juan og Don Paco, der ender med, at den sidste slaaer sig til Taals og lader den første gjøre, hvad han vil. Siden kommer Macarronini, taler en Blanding af Spansk

og Italiensk, gererer sig som Klovn og dandser tilsidst Kankan i Forening med Don Paco og Don Juan. Nu kommer Doña Prudencia, gjør Nar ad dem alle tre, viser i en svulstig Replik Macarronini Døren (som han skyndsomst søger), erklærer, at hun ikke længere vil være de Andres Slave osv. Efter 23 Forestillinger blev det forbudt af Politiet „med Kniv og Revolver i Haand“, som Forfatteren med dydig Harme bemærker paa Titelbladet.

Alle disse Agitationer ere nærmest beregnede paa den store Masse, men det mangler ikke paa Propaganda blandt de mere Tænkende. Det er da fornemmeligt to Mænd, der virke utrætteligt paa denne Maade, Emilio Castelar og Roque Barcia, den Sidste fornemmeligt ved Smaaskrifter, den Første især ved Taler og Proklamationer. Begge have skrevet Flyveskrifter til Forsvar for den ønskede Føderativrepublik, begge have skrevet imod den katolske Kirke og virket ikke alene ved Smaaskrifter, men ogsaa ved større videnskabelige Værker; begge have endeligt udtalt sig mod Kong Amadeo, Bárcia mere svulstigt og fanatisk, Castelar — idetmindste tidligere — mere roligt og overlegent. Bárcia er en ypperlig Dialektiker, en sand spansk Rasmus Nielsen, men savner Dybde; han er Forfatter af en saa enorm Masse Smaaskrifter og Flyveblade, at han i Sandhed kan være berettiget til den Titel, en beundrende Biograf giver ham: „*el eminente propagador*“. Castelar staaer betydeligt høiere, er mere

klar og simpel, mere reel og derfor langt mere kortfattet, hvilket i Forening med hans glimrende Veltalenhed har gjort ham til Republikanernes egenlige Bannerfører. Foruden disse tæller Partiet endnu en Række Talere og en Række Pjeceforfattere, der benytte enhversomhelst Leilighed til at sige et Ord til Fordél for Republiken eller imod Kongedømmet.

En vis Rolle spiller ogsaa de mange Oversættelser af de *franske* Revolutioners Forfattere. Voltaires Værker findes i flere spanske Udgaver, Rousseaus ligeledes. „Le contrat social" spredes ud i Tusindvis som Flyveskrift. Endvidere seer man stadigt Værker af Proudhon, Jules Simon, Rénan og andre af det nyere Frankrigs Forfattere. Overhovedet er Tilstanden hernede i Spanien saaledes, som jeg forestiller mig Tilstanden i Frankrig har været før en Revolution.

I Anledning af de forestaaende Valg til Cortes have det republikanske Partis Ledere udstedt en udførlig Instrux om, hvorledes ethvert enkelt Medlem af Partiet har at forholde sig ved Valget, og endvidere tvende Manifester, begge hovedsageligt forfattede af Emilio Castelar og væsenligt af samme Indhold. Et Uddrag af det kortere af disse vil tilstrækkeligt vise den Tankegang, der gaaer igjennem dem:

„De nuværende Valg ere meget vigtigere end de i 1869. Efter et Votum af 191 Deputerede har Cortes kaldt et fremmed Dynasti til Spaniens

Trone. Hvis Opositionen nu seirer, kan den nye Konge ikke andet end betragte Cortes' Dekrét som annuleret ved et Plebiscit. Han maa da enten abdicere eller inden kort Tid være nødt til at optage en Kamp med Folket, hvis Udgang i ethvert Fald maa blive til Skjændsel for ham. At lade være at stemme vilde i Sandhed være Vanvid. At gribe til Vaaben er ikke altid muligt eller rigtigt; man maa forstaae at kjæmpe og forstaae at vente, hvert til rette Tid. Ved dagligt og uophørligt at kjæmpe i Pressen og fra Talerstolen, ved ideligt at forurolige Modstanderne, ved bestandigt at hævde sine Ideer og Interesser virkes langt mere end ved at bruge Vaaben. Ordet er tilstrækkeligt. Den Harme, det kan opvække, vil opflamme Folkets Mod og væbne dets Arm. Føderativ-Republikens Time vil komme, derom er ingen Tvivl. Monarkiet er svagt; det mangler de Traditioner, der før var dets Glorie, og den Tro hos Folket, der før var dets Liv. Det er baseret paa en Overénskomst, det arbeider med modstridende Partier og ikke med den spanske Nation, det bærer i sig Spiren til Sygdom og Død. Lad os altsaa ile til Urnerne! Lad os stole paa vor egen Styrke og vor Sags Retfærdighed, og ikke ved barnagtig Utaalmodighed kompromittere Partiets Interesser, der tillige ere Menneskehedens og Fædrelandets! Lad os alle arbeide for at seire ved Valgene! Men hvad enten vi seire eller beseires, ville vi

sikkert engang triumfere, hvis vi ikke forspilde vor Sag ved Feighed eller Fremfusenhed." *).

VI

Af Historien kan man lære. hvor umuligt det er med Magt at kue en Oposition af den Natur. Der er kun én Maade, hvorpaa den kan modarbeides, nemlig ved at Regjeringen med den yderste Energi og Virksomhed selv udfører alle de For-

---

*) Resultatet af Valgene blev ikke saaledes, som Republikanerne havde ventet det. I Haab om at kunne overstemme det regjerende Parti, sluttede de en intím Aliance med Carlisterne, yderste Venstre med yderste Høire. Resultatet blev det samme, som det altid bliver af den Art „Mesallianeer". Det „fornemmere" Høire forstod ved sin større „savoir vivre" fortræffeligt at benytte den Hjelp, dets Alierede i Frygt for at „støde" altfor rigeligt bød, medens den Asistance, det til Gjengjeld ydede, var aldeles ilusorisk eller ligefrem negativ. Saaledes gik det til, at Carlisterne endog fik flere Repræsentanter i Cortes end Republikanerne. At beholde Kontenancen under Skuffelser er ikke let; som oftest bliver man heftig og skader derved kun sin Sag end mere. Dette synes ogsaa at have været Tilfældet med Emilio Castelar, der i Cortes aabnede Opositionen mod Kong Amadeo i en Tone, der var alt andet end rolig og overlegen.

(Senere Anmærkning)

bedringer og Reformer, som Opositionen med gyldige Grunde fordrer. Naar Opositionen berøves sin Opositionsbasis, bliver den latterlig og taber sin Kraft.

Men dette gjør Spaniens Regjering ikke. Kong Amadeo har aldeles kastet sig i Armene paa det herskende, konservative Parti; og hverken han eller hans Omgivelser synes at være Situationen voxen. De ere uvirksomme, og naar de en enkelt Gang handle, gjøre de Dumheder og irritere Opositionen ved Nepotisme eller andre Narrestreger, som naar Kongen begynder sin Regjering med at forlange sin Civiliste udbetalt forud, naar han ved et „kongeligt Dekrét“ omdøber Fregatten „Sagunto“ til „El rey Amadeo I“, eller naar han udtaler det Ønske, at maatte skjænke Serrano et af Statens Paladser til Arv og Eie, noget, som denne „uegennyttige“ Statens Tjener ikke har nedlagt den mindste Indsigelse imod, og hvortil man formoder, Impulsen er kommen fra ham selv.

Maaské vil det vare kortere, maaské længere*), inden Bevægelsen kommer til Udbrud, men at dette vil skee før eller senere, synes uundgaaeligt. — Sidst i forrige Maaned skulde Tropperne aflægge Tro-

*) De Begivenheder, der siden ere foregaaede i Frankrig, kunne maaské bidrage til at opsætte Krisen, men de alene kunne ikke forebygge den.

(Senere Anmærkning)

skabséd til Kong Amadeo; et Regiment Ulaner, 2 Batterier Artilleri, 2 Brigader Infanteri, Carabineros og La Guardia civil, vel Halvdelen af Sevillas Garnison, passerede forbi mit Vindue. Jeg saae dem drage ud for fuld Musik, og jeg saae dem komme tilbage, tildéls i Taushed og i mindre smuk Orden, men kiggende op til Vinduerne, som søgte de Et eller Andet. Længere hen paa Dagen løb det fra Mund til Mund: „No juraron, no juraron“: saagodtsom hele Sevillas Garnison havde *negtet* at sværge Kongen Troskab. Tropperne bleve ikke afvæbnede; kun forlangte Regjeringen (nogle Uger efter) Troskabséd af Officererne; nogle af disse, der negtede at sværge, bleve belagte med Arrest. Republikanerne ere selvfølgeligt glade ved Sligt; og i Madrid piber man ad Kongen. De fleste Tropper i det øvrige Land have rigtignok aflagt Eden, men de republikanske Blade trøste sig med, at under Religionens nuværende Forfald har en saadan Ed ikko stort at betyde.

Der mangler ikke paa Symptomer til, at Spanierne til den første Revolution, hvorved de fordrev Dronning Isabel, snart ville føie en ny, hvorved de fordrive Kong Amadeo. *Paa en Maade* er det herskende Parti det talrigste; det støttes nemlig for største Delen af Landbefolkningen, hvoraf en stor Dél mere af Vane end af Overbevisning følger dets Fane, og tæller overhovedet mange lunkne Tilhængere, der med en vis Ro

ville modtage Republiken, om den skulde seire. Skeer dette, kunde det let hænde, at det Parti, der nu er det talrigste, paa én Gang kunde see sig reduceret til et lille Parti, ikke større end Carlisternes eller Alfonsinernes, ganske som det i Frankrig er gaaet med Bonapartisterne, der dog havde glimrende Traditioner at støtte sig til, hvad Amadeisterne ikke har.

Det republikanske Parti tæller lutter ivrige, kun faa lunkne Tilhængere, men Antallet saavel af de ivrige som af de lunkne forøges Dag for Dag, déls ved Regjeringens Uvirksomhed, déls ved Republikanernes Virksomhed. Naar man bestandigt hører det ubøielige „Ceterum censeo, Carthaginem esse delendam“, og ikke specielt med sin Formue, borgerlige Stilling eller Sligt er interesseret i, at „Carthago ikke ødelægges“, drives man lidt efter lidt til at vænne sig til denne Tanke, især naar den aldrig bliver modsagt paa en slaaende Maade. Ikke at tale om, at de politiske Kandestøbere, der ialtfald repræsentere et betydeligt Antal Stemmer, naturligvis holde sig til det Parti, der giver dem Stof til Samtale ved vittige Artikler, bidende Angreb osv.; de hænge fast ved det paa samme Maade som Hunden ved den, der giver den Mad. Hele den egenlige Borgerstand er republikansk. og derfor dominere Republikanerne mér eller mindre i alle Landets større Byer.

„En Republik kan ikke trives blandt Sydeuropas varmblodige Folk,“ hører man jevnligt; den romerske Republik beviser det modsatte. Men en Republik kan ikke trives blandt et uvidende Folk; og den store Masse er ligesaa uvidende her i Spanien som i Frankrig. Derfor vil sikkert indtil videre Republiken være af ligesaa ringe Varighed her som der. De Fleste have Intet lært og kunne derfor ingen selvstændig Mening have om Situationen; Enhver, der fra Talerstolen tilstrækkeligt ofte og med behørig Patos udslynger et: „Du herlige, ædle Folk, som engang beherskede Verden, Dig vil Regjeringen slutte i Trældommens forsmædelige Baand osv.“, vil med temmeligt stor Lethed kunne faae den letbevægelige Befolkning i Byerne med sig, og saaledes vil der være stadigt Stof til Anarki. De Ledende blandt de spanske Republikanere vide meget godt, at Oplysning er en nødvendig Basis for en varig Republik, men de fleste af dem trøste sig med sangvinske Forhaabninger om, at naar Republiken først er kommen til Roret, vil Oplysningen ogsaa nok komme i en Fart. Skulde de indskrænke sig til, nu kun at virke for Oplysningen, saa blev det jo først for Efterkommerne og ikke for sig selv, de kom til at virke, saa vilde de neppe selv komme til Magten; og det „at komme til Magten“ er dog for Manges Vedkommende det, der ligger bagved alle de skjønne Fraser om Frihed og Lighed.

VII

De politiske Tilstande i Spanien yde just ikke noget lysteligt Skue, og man fristes næsten til at udbryde: Men der er jo ikke noget Parti, ikke nogen Mand, der synes istand til atter at hæve Spanien til den Plads, det efter sin Størrelse og Folkemængde burde indtage i Europa?

Og dog gaaer der gjennem alt dette forvirrede Røre én stærk Hovedstrømning, en Slags Frihedskamp; *den Tyran*, *hvis Aag det spanske Folk afkaster*, *er den katolske Kirke*, fra hvilken de selv sige (og det med Rette), at hele Landets Forfald skriver sig. Det er ingen rén Tilfældighed, at Befolkningen i Byerne, samtidigt med at man forjog Dronningen, ødelagde 57 Kirker, en Mængde Klostre og gjorde en Ende paa Munkevæsenet. Og det var heller ikke tilfældigt, at de fornemste Resultater af denne Revolution, Undervisningens Emancipation fra Geistligheden og fri Religionsøvelse for spanske Borgere, vare Rettigheder, fravristede Kleresiet. Men endnu er den katolske Kirke Statskirke.

DE RELIGIØSE FORHOLD I SPANIEN

I FORAARET 1871

I. Katolicismens Udvikling under Kampene med Maurerne. — Dens Magt siden Felipe II. — Dens Indflydelse paa Folket. — Dens Udartning til Overtro.

II. Katolicismens Væsen; dens Oposition mod Virkeligheden. — Det spanske Folks første Kamp mod den katolske Kirke: Carlistkrigen i Trediverne. — Den anden Kamp imod samme: Revolutionen i September 1868. — Dennes umiddelbare Følger: Religionsfrihed og Undervisningsfrihed. — Den nye fritænkeriske Literatur.

III. Suñer y Capdevila. — Hans Flyveskrift „*Dios*“. — Hovedgangen deri. — Tonen deri. — Dets Indflydelse.

IV. Katolicismens Modstand mod Fritænkeriet. — Sanchez' Forsvar for Treenigheden. — Eguilaz og Trueba.

V. Den store Masses Ligegyldighed for Religionen. — Palmegrenene paa Balkonerne. — Religionen som Tidsfordriv og Forlystelse. — Et Avertissement.

I

Kampene mellem det af gotiske, romerske og keltiske Elementer dannede spanske Folk og Maurerne var i Begyndelsen kun den Undertryktes Modstand mod Undertrykkeren. Som en Slags Fane tjente de forskjellige Religioner, ikke som andet; Religionsforskjellen forhindrede ikke de kristne Riddere, selv ikke Cid, fra at tage Tjeneste hos de mauriske Konger, og det var i Forening med Maurerkongen af Zaragoza, at Bernardo del Carpio slog Roland ved Roncesvalles. Senere, da det kastilianske Rige var blevet større og mægtigere, blev Religionen stadigt benyttet som et altid rede Paaskud til nye Erobringer, naar Leilighed tilbød sig, og til fuldstændig Undertrykkelse af det mauriske Element; for at give dette Paaskud Vægt, blev der efterhaanden gjort Alt, for at forherlige denne Religion og slaae dens Storhed og Eneberettigelse fast i Folkets Opfattelse. Resultatet heraf blev, at da Maurerne vare beseirede, var Folket saa religiøst fanatiseret, at det

absolut maatte vedblive at slaaes for Religionen; og saa gav det sig til at lede efter passende Fjender i sin egen Midte, som det under Religionens Auspicier gik løs paa med Inkvisition og Autodaféer. Det har behøvet flere Aarhundreder til at udsove denne religiøse Rús og lider endnu lidt af Efterveerne.

I alle disse Aarhundreder, siden Felipe den Andens Tider, har den katolske Religion været det spanske Folks absolute Hersker. Dog maa man indrømme, at det ikke er alene ved Magt og Vold, den har hersket; der er meget i Katolicismen, der kan drage En til sig, og dens Gudstjeneste maa i mange Punkter, selv for den Udenforstaaende, synes saa smuk som nogen anden Religions. Det er umuligt at træde ind i de høie, herlige gotiske Katedraler, om hvis Skjønhed den, der ikke har sat sin Fod udenfor Danmark, intet Begreb kan gjøre sig, uden at føle sig løftet og høitideligt stemt. De staae aabne hver Dag; den, der føler Trang til at bede, kan til enhver Tid være ene med sin Bøn, midt i disse opløftende Omgivelser, i et af de mange smaa Kapeller langs Sidevæggene; og den dæmpede Belysning gjør, at man ikke vil føle sig forstyrret. Det er ogsaa smukt, at den katolske Kirke sørger for at lette sine Medlemmer for den Byrde, en Tanke, man ikke vil udtale for sin Omgangskreds, lægger paa Ens Sind; men — som saameget andet — er ogsaa Skriftemaalet

sunken ned til at blive en Karikatur af, hvad det oprindeligt skulde være*).

Et enevældigt Herredømme kan imidlertid sjeldent undgaae, før eller senere at blive despotisk, tyrannisk; og det var Katolicismens Enevælde ogsaa. Geistligheden havde usurperet hele Undervisningen, og den lærte ikke Folk andet, end hvad der kunde forherlige Katolicismen og vise, at den Storhed, hvis Glorie det spanske Folk endnu stadigt følte sig indhyllet i, udelukkende skyldtes den mægtige Religion. Den taalte ikke, at nogen spansk Borger gav sig af med at tænke selvstændigt eller i ethvert Fald udtalte en selvstændig Tanke; de skulde alle være Katoliker. Og den tillod ikke, at nogen Bog, der i fjerneste Maade var i Uoverénsstemmelse med Katolicismen, kom ind over Grændsen**) eller saae Lyset i selve

*) Istedenfor den smukke Tanke, at lade Menighedens Medlemmer skrifte i Kirken for en af dennes Tjenere, hvis Person ikke kom Sagen ved og ikke engang saaes af de Skriftende, er Skriftemaalet blevet en Hjerteudgydelse for bestemte Personer, der ved saaledes at komme i Besiddelse af Folks Vita secreta kunne komme til at udøve en despotisk Indflydelse paa dem, deres Familieliv og derigjennem paa hele Staten.

**) I dette Mørke kan der dog være lysende Punkter, og her som allevegne spiller Personligheden en stor Rolle. I Inkvisitionens sidste Tider overdrog denne Institution en tydsk Protestant, Bøhl de Faber, at afgive Skjøn om, hvilke tydske Bøger der maatte

Landet. Endnu i 1858 blev Roque Bárcias anseelige Værk: „El progreso y el cristianismo" („Fremskridtet og Kristendommen") *offenligt brændt* af Dronning Isabels Regjering, forsaavidt den kunde faae fat paa Exemplarerne.

Som et Exempel instar omnium paa, hvilke Fordringer man endnu i det nittende Aarhundrede har stillet til de ulykkelige Spanieres Evne til at troe, vil jeg kun anføre følgende: I et Værelse, jeg beboede i Cadiz, fandt jeg en af Væggene dekoreret med et anseeligt Dameportræt, i sydeuropæisk Dragt, litograferet i Málaga, jeg antager, for en halv Snés Aar siden. Ovenover Billedet stod: „Sandfærdigt Billede af den allerhelligste Jomfru Maria, tegnet efter det, som Evangelisten San Lucas malede og præsenterede denne Dame i egen Person, da hun befandt sig i Jerusalem; og da hun saae det, sagde hun: Jeg lægger al min Ynde i dette Billede." Nedenunder fandtes et ud-

være skadelige for den katolske Religion, i Tillid til hans hæderlige Karaktér. Bøhl de Faber vedblev at være Protestant, saa længe han forblev i Spanien, men da han paa sine gamle Dage havde trukket sig tilbage til sit Gods i det protestantiske Nordtydskland, gik han over til den katolske Religion, maaské nærmest paa Grund af dens ridderlige Færd imod ham. Han har forøvrigt store Fortjenester af Spaniens Literatur, og hans Datter Cecilia er den over hele Verden bekjendte spanske Novelleforfatterinde, der skriver under Mærket *Fernan Caballero.*

førligt Signalement af Jomfru Maria, som jeg meddeler i sin Hélhed, da mine Landsmænd rimeligvis i dette interessante Punkt ere temmeligt uvidende: „Den allerhelligste Jomfru Maria var af Middelstørrelse, og skjønt hendes Teint var brun, var hun dog et Mønster paa Ynde og Kvindelighed. Hendes Pande var bred, Øienbrynene sorte og fint tegnede, Næsen og Munden dannede et beundringsværdigt Ensemble. Formen af hendes Rosenlæber var fuldkommen, og deres samtlige Yndigheder kronedes af nogle krusede Haar*) af guldgúl Farve. Hendes Hænder vare bløde og fine, hendes Holdning fuld af Adel og Majestæt, hendes Gang og Blik blufærdig og ydmyg; hendes klangfulde og behagelige Stemme frembragte Ord, der bare Vidnesbyrd om den mest eminente Klogskab. Huldsalig, fuld af Liv og Beskedenhed, vakte hun hos Alle Beundring for sin sjælelige Rénhed. Hun var meget omgængelig og modtog med den yderste Venlighed alle dem, der ønskede at tale med hende eller høre paa hende; hun drog Hjerterne til sig alene ved at indgyde dem salige Tanker. I hendes Nærværelse tæmmedes de glødende Lidenskaber i Sjælen og gave Plads for den Ro, der er saa nød-

*) Til Forstaaelse af dette vil jeg blot anføre, at jeg har seet mange, saavel ældre som yngre Kvinder i Spanien med et Overskjæg, der tog sig betydeligt anseeligere ud end mit eget.

vendig for lidt efter lidt at tilkjæmpe sig Dyd og Kjærlighed til Gud."

II

Katolicismens Væsen er *Tro*, uforbeholden Tro; og det maa ogsaa være ligesaa lykkeligt for den Enkelte at *kunne* troe saameget, som det er ulykkeligt for hele Staten, naar dens Undersaatter alle *skulle* gjøre det. Troen er en let Tilfredsstillelse af Trangen til en Støtte; til Viden naaer man kun gjennem Anstrengelser og Skuffelser og finder ingen anden Støtte end Bevidstheden om sin egen aandelige Overlegenhed. Troen kan tilfredsstille Trangen til at see op til noget Fuldkomment; den indeslutter, saa at sige, Fuldkommenheden i sig, medens Hovedhjørnestenen for den menneskelige Viden er Bevidstheden om sin egen Ufuldkommenhed. Derfor kan man hvile i Troen; i Videnskaben er der en rastløs Stræben fremad og bestandigt fremad. Og den, der troer og hviler i fuldstændig Forvisning om sin Tros Fuldkommenhed, føler sig naturligvis ikke drevet til at søge videre frem efter noget Bedre*).

*) Derfor kan ingen Videnskab trives under den absolute Katolicismes Banner, undtagen den annalistiske Historieskrivning, der kan regjeres fra Katoli-

Men for at Troen overhovedet skal være mulig, maa den ikke i altfor høi Grad stride mod Sandsynligheden og mod den Virkelighed, Videnskabens Resultater og deres Indvirkning paa det sociale Liv efterhaanden har skabt. Istedenfor at følge med Virkeligheden, har imidlertid den katolske Kirke under sin Udvikling bestandigt fjernet sig mere og mere fra denne*), gjort sit Bedste for at kue Videnskaben og med den ethvert Fremskridt i Landet; og den gjør Forsøg paa at vedblive dermed, selv efterat den gjentagne Gange har maattet give de nyere Ideer Terræn efter en forgjæves Kamp.

Mod Napoleon kjæmpede Spanierne for at bevare den gamle Tingenes Orden i deres Land,

---

cismens Standpunkt og i dens Aand. Dertil har da ogsaa Spaniens videnskabelige Literatur siden Felipe II og indtil ind i vort Aarhundrede indskrænket sig, men indeholder forøvrigt i denne Retning fortræffelige Arbeider.

*) Tilsidst har den dannet en hél himmelsk Verden, befolket af Helgene, hvorfra det nulevende Menneske maatte føle sig som udelukket, maatte gaae og sukke efter. Ganske samme Situation som Don Quijotes. Romantik og Katolicisme er i Virkeligheden ogsaa kun to forskjellige Sider af det Samme; og heri ligger Grunden til, at Katolicismens Poesi som oftest bliver romantisk, og at de romantiske Digtere ofte blive Katoliker eller ialtfald nære særlig Forkjærlighed for de katolske Tider og Lande.

men neppe tyve Aar senere maatte Tilhængerne af det gode Gamle, af Katolicismens Herredømme, Carlisterne, bukke under for de mere liberale Cristinos, Spaniens Orleanister. Alle den katolske Geistligheds ivrige Bestræbelser havde dog ikke kunnet stænge den nyere Tids Ideer om Frihed ude. I sine Stykker tordner Breton de los Herreros mod „Don Carlos y la cogulla“ (Don Carlos og Munkekutterne); og samtidigt anfører Mariano José de Larra, hvis hele Forfattervirksomhed falder i Trediverne, ved Beskrivelsen af sin Tids unge „velopdragne“ Mennesker, at *det herte med til at være „velopdragen“, ikke at troe paa Gud.* Et andet Sted siger han ved Omtalen af en eller anden Institution: „Herunder ligger Spaniens Tro begraven.“ Der var stærk Oposition mod Katolicismen blandt Cristinerne alt dengang, men det var dog vist nærmest mod Geistlighedens altfor store Indflydelse paa de andre Stænders private Liv. Cristinerne seirede, men gave sig til at hvile paa deres Laurbær eller kjæmpe indbyrdes om Embeder og Indflydelse; de savnede dygtige Statsmænd og nøiedes med nogle halve Forholdsregler. Endél Klostre bleve ophævede, og deres Bygninger déls sløifede*), déls benyttede til Kaserner eller Fabriker; Geist-

*) Saaledes var den smukke Plaza nueva, hvorpaa jeg boede i Sevilla, opstaaet ved Sløifning af et stort Franciskanerkloster.

lighedens Magt søgte man at indskrænke lidt, solgte nogle Kirkegodser osv., men forøvrigt blev Alt, som det var: den katolske Religion vedblev at være den eneste taalte, og kunde som saadan lidt efter lidt, især da Modstanderne ikke vare paa deres Post, gjenvinde sin gamle Indflydelse. De Meninger, der i Trediverne vare blevne beseirede, vare i Tredserne atter herskende i Landet, og den Dronning, de Liberale havde sat paa Tronen, var bleven om muligt endnu mere bigot og katolsk, end selve Don Carlos maaské nogensinde havde tænkt paa at blive.

Revolutionen i 1868 var derfor for det spanske Folks Vedkommende fornemmeligt en Revolution *mod Kirken*, og ikke nogen Revolution til Fordél for Prim eller hans Ideer (om han forresten har havt andre end den, selv at komme til Magten). Den bigotte Isabel blev fordreven, enhver Religion fik Lov til at udtale sig frit, alle Munke- og Nonneordener ophævedes i Spanien, en stor Dél af Folket, især af de Dannede, viste sig at være Fritænkere, og Bybefolkningen ødelagde rundt om i Landet Kirker og Klostre efter en større Maalestok, samtidigt med at den opkaldte Gader og Pladser efter Mendizabal og Argüelles, de Ministre, der i sin Tid havde ladet Kirkegodserne sælge. I Sevilla staae endnu midt i Byen Ruinerne af Kirken San Miguel og Klosteret de las Dueñas som talende Monumenter om Spaniens Septemberrevolution. Udenfor

Byen ligge de prægtige Klostre San Geronimo og Santi Ponce, hvis Bygninger minde om vort Kronborg, men ere endnu større, allerede i Ruiner. Hele Fløie ere ikke mere under Tag, og af San Geronimos Kirke staaer endnu kun den ene Side*). Jeg gik en Dag derind for at see den nærmere; ved Foden af de høie Marmorsøiler tumlede sig en Flok sorte Svín.

Der gives ingen Munke, ingen Nonner mere i Spanien; kun nogle faa, barmhjertige Søstre møder man endnu. De gamle katolske Kirkeskikke iagttages mindre og mindre; vel møder man endnu af og til de latterlige Lígprocessioner med røde, sorte og hvide Funktionærer, med harmonisk Vræl af Drenge og Masser af store og smaa Voxlys, men kun sjeldent blotter en Spanier sit Hoved, naar et saadant Tog eller en Monstrans passerer. Undervísningen er givet fri, og Geistligheden maa nøies med den Trøst, paa Skilte at fremhæve sine, under

---

*) „Ich verstehe nicht diese Menschen; sie verderben ja Alles!“ sagde en excentrisk tydsk Katolik, som jeg traf i Sevilla. Og selv en Ikke-Katolik maa det virkeligt gjøre ondt at tænke paa, hvormange gamle interessante Bygninger der ville forsvinde med Katolicismen. Klosteret i Santi Ponce gjemmer i sin Kirke historiske Minder, blandt Andet Guzman el Buenos Grav; ikke destomindre ere selv de malede Kirkevinduer ituslaaede. Edderkopperne have efter Evne bødet paa Hullerne med deres Spindelvæv.

en eller anden Helgens specielle Beskyttelse staaende Opdragelsesanstalter som *særligt kristelige.* „Undervísningsfriheden har nu brudt de Lænker, der hemmede Tankens frie Sving, har befriet den Studerende fra Rutinens Tøiler, fra den tvungne Tro, fra det aandelige Tyranni, fra den Nivelleringsmetode, der satte Geniet lige med den jevneste Menneskeforstand, lod Alt gaae i samme Trit, i samme bestemte Tider, og maalte Studiet efter Timer og ikke efter dets Resultater." *)

I Spanien føres nu den samme *Kamp mellem Tro og Viden,* som alt i længere Tid har været staaende i det øvrige Europa; de to Modsætninger staae her saa skarpt overfor hinanden som nogetsteds. I de spanske Boghandleres Vinduer figurere allevegne Oversættelser af de nyere franske Fritænkeres Værker. Af Rénans „Vie de Jesus", „Les apôtres" og „Saint Paul" findes allerede en tre-fire spanske Oversættelser i forskjelligt Format, i forskjellig Udstyrelse og til forskjellig Prís; „La vida de Jesus" har man endogsaa givet Plads i en Samling billige Udgaver for Folket, et lignende Foretagende som det hos os paa Gads Forlag udkommende „Folkelæsning". I Barcelona er der et „Fritænkerselskab", der virker af bedste Evne.

*) Ruiz Zorillas Ord i Indledningen til det før omtalte Cirkulære. Var denne Minister blot i Besiddelse af lidt mere Energi!

Adskillige anseelige kritiske Værker imod Katolicismen have allerede seet Lyset, deriblandt et af den bekjendte Politiker Emilio Castelar*): „Los siete siglos del Cristianismo“. Roque Bárcia kan nu ustraffet gjennemhegle og latterliggjøre Bispen af Osma, som havde udslynget et Anatema imod ham; forøvrigt er Bárcia i religiøs Henseende temmeligt moderat og gaaer ikke meget ud over Protestantismens Standpunkt**). Spanierne selv have overhovedet allerede produceret en temmeligt rig Literatur paa dette Omraade, navnligt i Form af en stor Mængde Flyveskrifter, der næsten alle udmærke sig ved en mér eller mindre kras Form. Et af disse fører Titlen „Krig mod Gud!“, et andet hedder „Fortidens Narrestreger“ og afhandler under denne Kategori: Djævelen, Præsteskabet, Miraklerne, Autodaféerne, Paverne og Kirketjenesten. En tredie Pjece, der ialtfald røber flittige historiske Studier, omhandler „Kleresiet, dets Oprindelse, dets Laster og Forbrydelser i alle Religioner“.

---

*) Religion og Politik gaae saa temmeligt Haand i Haand i Spanien. Republikanernes Chefer ere alle mér eller mindre Fritænkere, det herskende Parti er Ligegyldige, og Carlisterne Katolske.

**) Hvad Protestantismen angaaer, har den ikke meget at sige i Spanien, ikke mere end f. Ex. Baptisterne eller Irvingianerne hos os. Som Kuriosum kan bemærkes, at Almuen kalde de fritænkeriske Flyveskrifter „protestantiske“.

Der er, som sagt, nok af den Slags Smaaskrifter, men det eneste af dem, der har nogen Betydning, om det end ikke indeholder væsenligt nye Anskuelser, er en lille Afhandling af den bekjendte republikanske Deputerede, Francisco Suñer y Capdevila, betitlet kort og godt „*Dios*“ („Gud“).

III

Suñer y Capdevila er en Mand, om hvis hæderlige Karaktér vistnok Ingen tvivler og hvis Kundskaber og Uforfærdethed i at hævde sine Meninger man maa respektere; han synes næsten at have gjort til sin Grundsætning Kalifen Omars Sentens: „Vær oprigtig, selv om din Oprigtighed skulde volde din Død!“ Men han kjæmper for sine Ideer paa en saa kras og exalteret Maade, at selv af dem, der i Realiteten sympatisere med ham, mange halvt om halvt betragte ham med et Smíl som en Slags rasende Roland. Friheden betragter han som det høieste Gode; for den kjæmper han paa enhver mulig Maade; og da han i Religionen og Kongemagten seer Frihedens værste Fjender, retter han sine Angreb fornemmeligt mod dem, altid med hensynsløs Aabenhed. Det er ikke længe siden, at han paa Grund af sine republikanske Agitationer af Serranos Regjering blev dømt til Døden, men langfra at lade sig afskrække heraf, reiste han til

Madrid og traadte en skjøn Dag uforfærdet ind i de Deputeredes Forsamlingssal, som om Intet var paafærde. Hans sidste offenlige Udtalelse var den djerve, uforbeholdne Afvísning af Ruiz Zorillas Insinuation, at det republikanske Parti skulde have foraarsaget Prims Drab.

I det nævnte Arbeide begynder han med en Paavísning af al den Elendighed, der findes i Spanien, hvorledes Alt er tilbage, hvorledes arbeidsføre Folk gaae og tigge, fordi de ikke kunne finde Arbeide osv.; Grunden til dette søger han i Folkets Uvidenhed, og Grunden hertil atter i Religionen. Han søger da at vise, hvorledes denne Religion fra Ende til anden er en menneskelig Institution, hvorledes Mennesket har *„skabt Gud“* istedenfor omvendt. Gud er en Idé, en menneskelig Tanke, og som Følge deraf senere end Mennesket. Lettroenheden er endogsaa gaaet saa vidt, at Ideen om en Gud har kunnet indesluttes i et Billede; fra Troende er man bleven Billeddyrkere. For at afbilde et Træ, maa man have seet det, for at beskrive en Storm, maa man have hørt den; hvorledes er det da muligt at afbilde og beskrive Gud, hvis Fremtræden vi hverken høre eller see. De Atributer og Egenskaber, der tillægges Gud, ere ikke Andet end Menneskets egne Atributer og Egenskaber, hævede af det selv saa høit som muligt. Det, Mennesket tilbeder som Gud, er kun et idealiseret Billede af sig selv; og

som Mennesket ikke altid er éns, er „Gud“ det ikke heller. Enhver Religion taler, befaler, straffer frygteligt i sin ufeilbarlige Guds Navn; hvilken er den rette? — Paa Deisternes Spørgsmaal: Hvad han vil give dem istedenfor denne religiøse Overbevísning, istedenfor denne mægtige, vise og retfærdige Gud, som han berøver dem, svarer han: Vi skulle undersøge de konkrete Ting, som de ere, lære deraf, ikke at bygge Babelstaarne for at naae en Himmel, der er et Blændværk, en Løgn, men lære at bygge paa Videnskab, Kunst, Industri. Mennesket skal ikke og kan ikke være mere end Menneske, men det skal have den fulde Bevidsthed om sin egen Værdighed og høie Stilling, og hertil udfordres fremfor Alt: Frihed. Mennesket maa haabe paa sin Kundskab og sin Klogskab, være sit eget Haab og sit eget Forsyn. Jorden er som en Ø i Verdenshavet og Menneskeheden er som Robinson henkastet derpaa; det er unyttigt at raabe, Ingen hører os; det er unyttigt at gjøre Tegn, Ingen seer os; lad os da, ligesom Robinson, søge ved Snille og Arbeide at skaffe os, hvad der er nødvendigt, nyttigt og behageligt for Livet!

Som en Prøve paa den Stíl, hvori Bogen er skreven, oversætter jeg et af dens Kapitler saa nøiagtigt som muligt:

„Deisterne fore vild, da de personificerede de noble Følelser, de høie Tanker og den mægtige Kraft. Men endnu mere fore de vild, da de be-

gavede deres Fantasis Skabning med Lidenskaber af saa lav Rang som Had og Hevn. De gjorde Gud til et simpelt, elendigt Menneske, til en Soldat og en Bandit. Hvad behøves mere, for at vise, at Gud er en Skabning og ikke Skaber? Husker I ikke Jehova, Moses' Gud, den Gud, der taler igjennem Tordenen fra Sinais Top, den Gud med de rynkede Øienbryn, altid irritabel og altid i en haardnakket irriteret Stemning mod det hebraiske Folk? Hvis vi ikke havde havt andre Værker af Moses end hans Opfattelse af Gud, vilde denne været tilstrækkelig til at afsløre os Moses' Sjæl. Moses' strenge Gud er selve den strenge Moses, Moses' tugtende Gud er selve den tugtende Moses, Moses' hevnende Gud er selve den hevnende Moses. Det kjendes godt paa den Maade, hvorpaa Moses fremstiller Gud, at han begyndte sin Løbebane med at myrde en Ægypter og fortsatte og endte under blodige Tugtelser af sine Landsmænd. Ja, Deisterne have forvansket deres Skabning ved at dele hans Hjerte i to Stykker og lægge Kjærlighed i det ene, Had i det andet; de have forvansket ham ved at lade ham sprede med den ene Haand mangfoldige Goder, med den anden utallige Onder; de have forvansket ham, naar de presentere os ham som formildende Kvaler, som han selv, for at tilfredsstille et Lune, har paaført os. Hvormeget har de ikke stillet ham, den himmelske Fader, Alles Fader, under mig, den menneskelige Fader,

kun Fader til mine to Døtre. Hvad vilde jeg ikke være beredt til at offre for disse mine to Børn! Hvad vilde jeg ikke gjøre for disse mine to Øiestene? Gud, som formaaer Alt, lader sine Skabninger leve i Elendighed og Nøgenhed, lader dem døe umenneskeligt af Sygdomme og Hunger; vilde jeg nogensinde lade mine Døtre døe af Mangel paa Húsly og Brød? Nei, da er jeg bedre end Gud. Om min Carolina eller min Julia en Dag begik en strafværdig Handling, om de en Dag opførte sig usømmeligt imod mig, om de en Dag stjal nogle Skillinger fra mig — det vil de ikke gjøre, fordi jeg i den menneskelige Værdigheds Navn*) har lært dem at iagttage den strengeste Moral — vilde jeg da straffe dem paa den grusomme Maade, som Gud straffer Menneskene for de Synder, hvori han selv er den eneste Skyldige? Jeg kaste mine Døtre i Ilden! Og det for en Evighed! Nei, da er jeg bedre end Gud. Har I ogsaa rigtigt tænkt over, hvad I gjorde, da I tildélte Jeres Gud denne barbariske Sentens om den evige Straf? O, hvor ussel, hvor ynkelig var dog den Tanke! Skjærsilden og Helvede, der en Tidlang var Jer til saamegen Gavn, bidrage nu mægtigt

*) Suñer y Capdevila er her ikke langt fra at personificere den positive Dél af sit System: „den menneskelige Værdighed“; han taler „i dens Navn“, som de Kristne i Guds.

til at styrte i Grús Jert forvirrede System. Som falsk, som grusomt vil det falde!"

Senere hen i Bogen forekomme Udtryk som: „Hvilken Lære, den kristelige! Nogle moralske Principer, fælles for alle Religioner og fælles for alle brave Mennesker. Og saa Treenigheden: Vanvid! Og saa Marias Jomfruelighed: en Vranglære! Og saa Skabelsen og Verdens Ende: to høitidelige Narrekomedier!" osv. — Bogen slutter saaledes: „Til Værket, Menneske! Du har Redskaber til at arbeide med. Du har Stof til at arbeide i. Du har Forstand for at kunne fremme dit Arbeide, Du har Hjerte for at kunne nyde Frugterne deraf! Indtag din Post, stíg op paa din ophøiede Post! Jo mere Du stiger, desto mere synker Gud! I ere som to Vægtskaale; den ene synker ikke, uden at den anden stiger. Mennesket staaer ikke høit, uden at Gud staaer lavt. Mennesket kan ikke være Menneske, naar Gud skal være Gud. Mennesket er Kundskaben, Gud er Uvidenheden, Mennesket er Sandheden, Gud er Vildfarelsen."

Skjøndt det er let at sympatisere med Forfatteren i hans Iver for at fremme Videnskab og Arbeide paa den forældede katolske Religions Bekostning, er det lige saa let at see, at den Maade, hvorpaa han taler, og den lidenskabelige Tone, der gaaer igjennem hans Bog, mere egner sig til at frastøde end tiltrække den, der har en ubestemt Følelse af den katolske Religions Util-

strækkelighed og uvilkaarligt søger en anden, der bedre stemmer med Tidens Fordringer. At Bogen imidlertid alligevel har havt og vil have endél Indflydelse, er afgjort; thi enhver dannet Spanier kjender *el „Dios" de Suñer y Capdevila.*

IV

Selvfølgeligt er Katolicismen under disse farefulde Omstændigheder ikke uvirksom. Men den har ikke længere Myndighed som i fordums Dage; den maa stige ned fra sit ophøiede Sæde som absolut Religion, og er nødt til at kjæmpe for sin Existens.

Ogsaa Katolicismen søger at virke gjennem Flyveskrifter. En Presbyter, Miguel Sanchez, har saaledes udgivet en Pjeçe til Forsvar for Treenigheden (*La cuestion religiosa en las cortes ó defensa del Misterio de la Santisima Trinidad*, 64 Sider, stort Format), nærmest foranlediget ved nogle Ytringer i Cortes af den Deputerede García Ruiz under Forhandlingerne om Religionsspørgsmaalet. Forfatteren begynder saaledes: „Rationalismen og de anti-katolske Sekter drive nu allevegne og fuldstændigt ustraffet deres Propaganda. Hvis imidlertid Familiefædrene ønske at bevare deres Børn for Smitten, er det nødvendigt at være forsynet med passende

Vaaben for at forsvare den Tro, vi elske saa høit, og bekjæmpe de Vildfarelser, som Katolicismens Modstandere saa ivrigt og saa skamløst udsprede. Dette er den Grund, der har bevæget os til at skrive og offenliggjøre dette lille Arbeide.“ Efter en Udvikling, der vidner om en betydelig Belæsthed og er rigt forsynet med Citater, tagne fra Bibelen og de ældste Kirkefædre (Augustinus, Eusebius, Pave Hormisdas osv.) til S. Thomas, S. Bernhard og Katolicismens nyeste Celebriteter, fra Platon og Filon til Kant og Hengstenberg, sammenfatter han tilsidst sit Resultat i følgende Ord: „Vi har søgt at aabne Rationalisternes Øine for, at Treenighedens Mysterium ikke i mindste Maade er stridende mod Fornuften, om det end synes dunkelt, saasom dets Dunkelhed ikke har sin Grund i Gud, der som alvidende ganske og fuldkomment forstaaer sig selv, heller ikke i selve Mysteriet, der alene synes dunkelt, fordi vor begrændsede Fatteevne ikke kan begribe det. Dunkelheden hidrører ikke fra Mysteriet, men fra vor svage Forstand, der blændes af eller endogsaa drukner i Beskuelsen af dette umaadelige Lysets Verdenshav.“ Bogen slutter saaledes: „Maatte det behage Himlen, at vort ydmyge Arbeide maatte være til nogen Gavn for de forvildede Aander og til nogen Ære for den allerhelligste Treenighed!“

En anden Pjece, oversat fra Fransk, forsvarer „*Vor Herres Jesu Kristi Guddommelighed*“, nærmest mod

Rénan; den lover „til Evidens at bevise, at den allerhelligste Jomfru ikke havde flere Børn end Jesus Kristus“. Denne Paastand har nemlig vakt betydeligt Røre blandt Katolikerne. Et tredie Værk, af en italiensk Jesuit, giver et „*Populært Svar paa de almindeligste Anker mod Religionen*“; denne Bog, der udkom umiddelbart før jeg forlod Spanien, fik jeg desværre ikke at see. Blandt andet udkom der endvidere under en af de fornemste carlistiske Partiføreres (D. Ramon Nocedals) Auspicier en stor Pavernes Historie, „fra San Pedro til den *udødelige* Pio IX“, som det for fuldt Alvor hedder. Endéligt indeholde samtlige carlistiske Blade lange religiøse Artikler*), undertiden ogsaa Psalmer,

*) For at give et Begreb om et saadant carlistisk Blads Fysiognomi anfører jeg Indholdet af et Nummer af „El Porvenir“, som jeg tilfældigvis har ved Haanden. Den første Side indeholder Telegrammer, Postefterninger og Referater af Forhandlingerne i Cortes. Den anden optages for største Delen af en Afhandling paa fire fulde Spalter af en Grev de Fabraquer: „Jesu Død. — Hans Guddommelighed.“ Derpaa følge nogle Smaanotitser og andet sædvanligt Avisfyld. Saa: „Kopi af det Brev, som Pilatus skrev fra Jerusalem til Tiberius og det romerske Senat, angaaende Vor Herre Jesus Kristus“; dette apokryfe Aktstykke indeholder en Beskrivelse af Jesus, der minder betydeligt om den ovenfor meddélte af Jomfru Maria. Endvidere: „Ensomhed“, Psalme. „Ved Korsets Fod“, Psalme; begge meget lange.

men jeg tvivler paa, at disse Produkter nogensinde hæve sig over det Middelmaadige.

Vigtigere og betydeligere Forsvarere har den katolske — eller overhovedet den kristelige — Religion i de betydelige Digtere LUIS DE EGUILAZ og ANTONIO DE TRUEBA, af hvilke den første taler dens Sag fra Scenen gjennem sine dramatiske Værker, den anden gjennem sine talrige smaa Noveller og Fortællinger. De værne dog udelukkende om Kristendommen som Moralens Vogter og Haandhæver, og indlade sig ikke paa at forsvare dens Teogoni. Mod Angrebene paa denne synes den katolske Kirke at være temmeligt værgeløs, men det er jo ogsaa temmeligt umuligt at forsvare en Troessætning ved et videnskabeligt Ræsonnement.

V

Det synes især at være i de nordlige Provindser, at Katolicismen og Fritænkeriet staae saa skarpt overfor hinanden; Andalusierne og overhovedet den største Dél af Spanierne kunne

---

Derpaa Erindringsliste om Prædikanter, Helgene, Gudstjenesten i Madrid. Og endeligt nogle faa Avertissementer, mest af medicinsk Indhold, om Tanddraaber, Jordemødre osv. Mér end den halve Avís er religiøs.

bedst karakteriseres som *lunkne* for begge Extremer. De have et aabent Blik for Katolicismens Skrøbeligheder, men føle sig ikke oplagte til selv at gjøre nogen Kraftanstrengelse for at sætte noget Andet istedet; de ere omtrent rede til at tage imod, hvilken Religion Cortes dekreterer, de skulle have. De ere Katoliker af Vane, iagttage lidt af den katolske Kirkes Skikke, gaae engang imellem til Messe osv., men naar man kommer til at tale med dem om deres Religion, forholde de sig ofte ligefrem ironisk til den.

Istedenfor videre at udbrede mig over dette Tema, vil jeg kun anføre en Samtale, jeg i en af Cádiz' Gader havde med en ung Kastilianer, om hvem jeg véd, at han gik i Kirke og hørte Messer. Den ilustrerer tilstrækkeligt dette religiøse Centrumsparti. „Hvorfor hænger man disse visne Palmegrene paa Balkonerne?“ spurgte jeg. „Det er virkeligt ingen Prydelse for Huset.“ — „Aa, det er noget, der hænger sammen med vor Religion. De blive velsignede i Kirkerne Palmesøndag, og derfra sælges de til Folk. De skulle beskytte Huset mod Lynild, forstaaer De.“ — „Ah, ja saa! Men jeg fatter kun ikke, hvorfor man ikke gjør dem af støbt Jern; saa vilde de ikke vansire. De kunde jo derfor godt blive velsignede i Kirkerne, og Forandringen synes mig ikke større, end naar man i Nadverens Sakramente sætter Oblater istedenfor Brød.“ — „Ja, men det maa vist

være rigtige Palmegrene, for at de kan have nogen Virkning. Forøvrigt er jeg fuldkomment enig med Dem i, at Kristus neppe nærede sig af Oblater." — „I Danmark bruge vi, naar vi ville beskytte en Bygning mod Lynild, at forsyne den med en Franklinsk Lynafleder; det er dog vist et nok saa probat Middel." — „¡Hombre! Det bruge vi naturligvis ogsaa paa alle vore offenlige Bygninger. Men, seer De, det ene er nu baseret paa Videnskaben, det andet paa Miraklet!" Han sagde dette paa en saa komisk Maade, at jeg ikke kunde lade være at lee: „Jeg troede sandeligt ikke, at der gaves Mirakler i vor Tid. Pues bien, amigo, lad os afbryde denne Samtale. Naar Troen kommer alt for meget i Strid med Videnskaben, bliver den meget let latterlig; og fortsætte vi paa samme Maade, kan jeg komme til at gjøre hele Deres Religion latterlig. Og det ønsker jeg dog ikke." — „Ja, lad os tale om andre Ting! Forøvrigt maa De ikke forestille Dem, at jeg troer alt Sligt. Vi Spaniere ere tolerante nu, og vi respektere enhver Religion. Jeg véd meget godt, at vi have været meget intolerante før; og De vil endnu her i Landet finde adskillige taabelige Mennesker (*tontos*), der ansee den katolske Kirke for den eneste rigtige og betragte alle andre som gale." — Jeg forsikkrede ham, at man i alle Religioner fandt Folk, der ansaae sin for den eneste rigtige; det var langtfra eiendommeligt for Katolicismen alene.

Man anseer selvfølgeligt den Religion, man hylder, for den rigtigste; og naar man ikke specielt er øvet i at distingvere skarpt, er Springet fra „*den rigtigste*“ til „*den ene rigtige*“ ikke stort.

Hvorledes denne Ligegyldighed overfor Religionen kan være opstaaet hos Folkets store Masse, er ikke vanskeligt at forstaae. Den katolske Religion, der oprindeligt i al sin Pragt skulde staae som noget over det daglige Liv Ophøiet, er i Tidens Løb sunken ned til at blive en Bestanddél af det daglige Liv, af samme Natur som et Húsdyr eller et Stykke Húsgeraad, som man ikke skjøtter om at skille sig af med, om man end nok kan see at det er daarligt og forældet, fordi man har vænnet sig til at bruge det og i mange Tider har kunnet slaae sig igjennem dermed*).

*) For de spanske Damer, der kun i ringe Grad beskjeftige sig med Haandarbeide, er det ogsaa et temmeligt nødvendigt Tidsfordriv, at gaae hen og høre Messe. Hvad Kvinderne forøvrigt angaaer, klæde selvstændige filosofiske Anskuelser dem just ikke, og derfor er ogsaa indtil videre Katolikinderne elskværdigere end Fritænkerinderne, det vil da sige: de Katolikinder, der ikke give sig af med at ræsonnere over den katolske Trós Fortræffelighed fremfor andre Religioner, men ere katolske, fordi de ere opdragne i denne Tro og i al Barnlighed troe paa dens Lærdomme.

Man seer paa Religionens Pragt med samme Følelse, som man paa Teatret seer paa en Ballet. Overhovedet er Religion og Skuespil i den Grad smeltet sammen, at det er umuligt længere at drage nogen skarp Grændse derimellem. I Sevilla betragtes Processionerne i den stille Uge nærmest som en Indtægtskilde, et Skuespil, der drager Fremmede til Byen. Og medens man paa et af Madrids Teatre kan see opført: „*Det undersøiske Potosi*“ eller andre Spektakelstykker, opføres samme Aften paa et andet: „*Vor Herre Jesu Kristi Lidelse og Død*“, *Priser som sædvanligt*. Eller endog: „*Jesus af Nazarets Liv og Død*“. — I Granada havde jeg engageret en forøvrigt meget flink Fører, Manuel Ferriz, der førte mig ind i Katedralen paa en Tid, da den var fuld af Bedende. Med stor Ugenértheid stillede Manuel sig imellem et Alter og de troende Katoliker, der knælede foran det, og begyndte ikke ganske *sotto voce* at forklare mig dets Herligheder, ganske som om vi havde staaet i et Raritetskabinet, uden at de Bedende tilsyneladende følte sig forargede derved. Mig var det dog for stærkt, og med et noget ærgerligt „vamos fuera, Manuel“ afbrød jeg hans Svada. Da vi kom udenfor, spurgte jeg ham ud om hans religiøse Meninger, og det viste sig da, at han ménte, han var en meget god Katolik.

Helgene nyde ikke stort mere Anseelse i Spanien end hos os; man bruger dem mest til at

opkalde efter. Mennesker, Haciendaer, Byer, Gader, Pladser, Skoler, Kirkeklokker, for ikke at tale om Kirker og Klostre, Alt opkaldes efter „algun Santo". I Sevilla findes ved Siden af en Trajansgade, en Hadriansgade, en „Kong Pedros Gade", en „Tenoriogade" (opkaldt efter Don Juan) ogsaa en „Jesusgade", en „Kristusgade", en „Jesu søde Navns Gade" (Calle del dulce nombre de Jesus), en „Guds Kjærligheds Gade" (Calle de Amor de Dios) osv. — „Ya empieza Cristo á padecer" (Nu begynder Kristus at lide) er et meget almindeligt Ordsprog i Spanien; og iblandt de andalusiske Folkesange træffer man ikke sjeldent Vers af Indhold som følgende:

San Pedro como era calvo
Le picaban los mosquitos,
Y su madre le decia:
Ponte el gorro, Periquito.

(Sankt Peter, der var skaldet, — Blev stukken af Myggene; — Og saa sagde hans Moder til ham: — Sæt en Kalot paa, lille Peter!")

eller følgende:

Hasta la leña del campo
Tiene su separacion;
Una sirve para Santos
Y otra para hacer carbon.

(„Selv iblandt Markens Træer — Gives der Standsforskjel: — Af det ene laves der Helgene — Og af det andet Kul.")

Man behandler Kirken og dens Helgene paa en vis gemytlig, velvillig, spøgende Maade, ganske som man behandler et skikkeligt gammelt Vrøvlehoved eller et lille Barn.

Endnu kun til Slutning et Avertissement, jeg en Dag saae i et af Sevillas Dagblade: „La Revolucion Española“:

„De Herrer Præster, som ville asistere ved den høitidelige Messe, der den 28de dennes afholdes i Parroquiet S. Andrés for Sjælen af den høivelbaarne Frue

D[a] Juana Zuazo y Zuazo,
Grevinde af Tarifa,

skulle erholde en Betaling af 10 Realer*).

Kl. 10 om Morgenen vil der blive afsunget et Requiem.

Hendes Børn og Venner indbyde til med dem at anbefale hende til Gud.“

Alt omgivet af en tyk sort Streg.

---

*) Omtrent 1 Rd. dansk.

DE SPROGLIGE FORHOLD I SPANIEN

I. Det spanske Folks forskjellige Sprog. — Baskernes Sprog. — Katalanernes Sprog. — Deres Eiendommeligheder. — Barcelona.

II. Det kastilianske Sprog. — Dets Tilbøielighed til at antage en rytmisk Form. — Reformen i dets Retskrivning.

I

Det Sprog, som vi kalde *det spanske*, men som Spanierne selv kalde *det kastilianske*, tales ikke overalt i det spanske Rige. I hele den østlige Dél af Landet, i Provindserne Katalonien, Valencia og Mallorca (i de sidste Landskaber dog i lidt afvigende Dialekter) tales et andet Sprog, *det katalanske*, ligeledes af romansk Sprogstamme. I det Nordlige, i de baskiske Provindser, tales et tredie, fra begge de andre ganske forskjelligt Sprog, *det baskiske*, som man mener, er en Levning af de gamle Kelters Sprog, der uden at paavirkes af Romere eller Arabere har kunnet holde sig i dette bjergrige Hjørne af Landet. Endeligt maa det Sprog, der tales i *Galicien*, nærmere betragtes som en Dialekt af det portugisiske end af det kastilianske Sprog; i ethvert Fald danner det en Overgang mellem begge.

Det er en bekjendt Sag, at Spanierne, trods deres forskjellige Sprog, ligeoverfor alle Fremmede have følt sig og endnu bestandigt føle sig som ét

Land, som én Nation. Men det er ligesaa sikkert, at Ingen kan være blandt Spanierne nu, uden at mærke, at der dog i de Provindser, hvis Sprog afviger fra det kastilianske, findes en vis Lyst til Selvstændighed, til at afsondre sig, en vis Frygt for at gaae op i det store Hele.

Baskerne have visse nedarvede Rettigheder (fueros); man seer i deres Land Soldaterne anderledes uniformerede end i det øvrige Spanien. Da jeg kun paa Jernbane fór igjennem dette venlige, smukke Bjerglandskab, fik jeg ikke Leilighed til at blive nøiere bekjendt med, hvori disse Rettigheder bestaaer; men vist er det, at Baskeren hólder paa dem til det Yderste, og Intet kan bringe ham mere i Harnisk end Tanken om at skulle miste sine „fueros“. Det baskiske Sprog har ingen egenlig Literatur (den indskrænker sig til nogle Folkesange og i det Høieste endnu nogle Bønnebøger eller lignende), men ikke desto mindre holde Baskerne fast ved deres gamle Sprog som overhovedet ved alt Nedarvet. Derfor ere de ogsaa Spaniens mest udprægede Legitimister baade i politisk og i religiøs Henseende. Bilbao er endnu stadigt Carlismens fornemste Arnested.

Denne samme Selvstændighedslyst træffer man ogsaa hos *Katalanerne*, og den har her mere at betyde, alene fordi de ere et langt talrigere og virksommere Folkefærd. Jeg reiste over Pyrenæerne i et temmeligt internationalt Selskab, og da jeg

spurgte en af mine Reisefæller: „Er De Spanier?“, lød Svaret: „*Ja, jeg er Katalan.*“ Paa Spørgsmaalet: „Hvad Landsmand er De?“ fik jeg Svaret: „Jeg er Spanier, *Katalan.*“ Det sidste blev aldrig glemt; og i hele det øvrige Spanien betragtes ogsaa bestandigt Katalanerne som noget for sig selv, næsten sideordnet med Franskmænd og Portugisere. Man kommer snart selv uvilkaarligt til at dele denne Opfattelse, naar man seer, hvor forskjellige de ere fra de øvrige Spaniere. I Modsætning til disses mere sindige og rolige Optræden ere Katalanerne livlige, ildfulde i Tale og Bevægelser, gestikulere som Franskmænd eller Italienere og ere paafærde allevegne. Istedenfor den Ro, der hviler over det gamle, majestætiske Sevilla, er i Barcelona Alt Liv og Travlhed. Byen har ganske samme Præg som de andre store Handelsbyer, som Marseille eller Hamburg, smukke, moderne Gader, prægtige Butiker, store Teatre, men der er dog noget mere Hovedstadsmæssigt over den: der hersker et langt større *aandeligt* Liv dér end i de andre lignende Steder. Barcelona er jo ogsaa Kataloniens Hovedstad, medens Marseille kun er en stor Handelsby i Frankrig. Den har vigtige Arkiver og Biblioteker; og de Videnskabsmænd, der virke ved dens Universitet, have i den nyere Tid udfoldet en ríg literær Virksomhed, fornemmeligt i *historisk-kritisk* Retning; det ene anseelige Værk efter det andet seer Lyset i Barcelona. Neppe er nogen

ny Idé kommen ind over Spaniens Grændser, før der strax i Barcelona findes et eller andet hemmeligt eller offenligt Selskab, der virker for den og spreder en Strøm af Flyveskrifter ud over det øvrige Land. Et saadant aandeligt Liv, med alle dets Roser og Torne, med alle dets frugtbærende og golde Grene, finder man neppe engang i Madrid. Omegnen af Barcelona er fuld af Fabriker; alt er Travlhed og Arbeidsomhed. Allevegne i Spanien træffer man de katalanske Handelsreisende, ivrige Forretningsfolk, men forøvrigt med mange almindelige Interesser og derfor behagelige at omgaaes. De sværme om i Frankrig og Italien, ja hélt oppe i Tydskland reise de, og en af dem fortalte mig endogsaa, at han nok kunde have Lyst til at reise op til Danmark, hvis jeg ménte, han dér kunde afsætte et nogenlunde anseeligt Kvantum Klæde og Bomuldstøi fra hans Faders Fabriker.

Et saadant Folkefærd maa naturligvis ogsaa være meget virksomt i politisk Henseende, og det ligger da heller ikke fjernt at tænke sig, at det maa høre til Fremskridtspartiet. Katalanerne ere ivrige Republikanere, og i Barcelona gjør man Oprør for et godt Ord; idetmindste have Barcelonerserne i den nyere Tid arrangeret saa mange Smaaopstande, at man næsten skulde troe, de betragtede dem som en Slags Folkeforlystelse. Jeg hørte engang en saadan ilter republikansk Katalan er-

klære Andalusierne for feige, fordi de ikke lod Tale og Handling følges ad, ɔ: ilustrerede deres klingende republikanske Fraser med tilsvarende Optøier. Men forøvrigt maa man indrømme, at næsten alle de dygtigere republikanske Politikere og overhovedet en stor Dél af det nyere Spaniens fremragende Mænd stamme fra Katalonien eller have hjemme dér. Fra Barcelona er vel ogsaa først Ideen om den *føderative Republik* udgaaet; idetmindste har man intetsteds omfattet den med en saadan Interesse og Kjærlighed som der. Saa vilde jo Katalonien blive et Slags selvstændigt Land, en selvstændig „Kanton“, og Barcelona vilde fra Hovedstadsemne avancere til at blive en mere veritabel Hovedstad.

Det katalanske Sprog er ikke smukt. Man kan danne sig et lille Begreb om dets Karaktér ved at høre nogle Navne: Familienavne som Prim, Prats, Bofarull, Fontanals, Lluch, eller Bynavne som Fornels, Riudellots, Cardedeu, Palau, Sils, Dalt, Reixach, Hostalrich, Albuixech, Puig osv. Det udtales ganske som det skrives: Car-de-dé-u, kun udtales ll som lj, x næsten som sch og ch som k (ikke med den kastilianske Udtale som tsch). Dette Sprog tales ikke alene af den lavere Befolkning, men ogsaa af alle dannede Katalaner indbyrdes. Forøvrigt kan naturligvis enhver dannet Katalan ogsaa tale kastiliansk, og de Bøger af katalanske Forfattere, der ere bestemte til at læses

af Andre end Katalaner, skrives ogsaa paa Kastiliansk. Den specifikt katalanske Literatur indskrænker sig til nogle poetiske Forfattere (især Lyrik) og Oversættelser fra andre Sprog, især fra Kastiliansk.

II

Hovedsproget i de spanske Lande, det *kastilianske*, tales i det midterste Belte af Halvøen, fra den spanske Sø til Strædet ved Gibraltar, fra Zamora og Badajoz til Teruel og Alicante. I Andalusien tales dette Sprog i en eiendommelig Dialekt, idet der er en stærk Tilbøielighed til at sløife *d*, *s* og *z*, f. Ex.: *lâo*, *dô*, *Fernandê* istedenfor *lado*, *dos*, *Fernandez*. I Øvre-Andalusien (Granada, Jaen) kommer hertil endnu en stærk Brug af *l* istedenfor *r*, f. Ex.: *alquilel* istedenfor *alquiler*. — Ved en ganske lignende Proces blev i sin Tid selve det kastilianske Sprog dannet af det latinske, der endnu i Vestgoternes Tid var det almindelige Tale- og Skriftsprog.

Det kastilianske Sprog er sikkert det smukkeste, det mest klangfulde Sprog i Europa, maaské i hele Verden. Intet Sprog formaaer som det lige fuldt at udtrykke den ømmeste Kjærlighedslængsel, de mest overgivne Skjelmerier og den nobleste, værdigste Stolthed. Det er intet Under, at Poesien

altid har fundet et Hjem i Spanien, thi Sproget falder næsten af sig selv i Rytmer. Næsten hver Almuesmand kan improvisere Coplas, og næsten hver dannet Spanier kan skrive smukke Vers, saa klangfulde og formfuldendte, at den, der betragter Formen som det Væsenlige ved Poesien, ogsaa maa betragte Spanierne som et Folk af lutter Poeter. Man træffer derfor ogsaa, privat og offenligt, skrevet og trykt, i de belletristiske Blade og i talrige Digtsamlinger en sand Syndflod af Lyrica, for Størstedelen med Titler som „A la Señorita N. N.“, „En el album de una Señora“, eller Naturbeskrivelser, som „El trueno“, „La primavera“, „Al rio Betis“ osv., et evigt Opkog af de samme faa Tanker, klædte i en uendelig Variation af Dragter, meget lidt originale, men altid velklingende og elegante*). Det er ogsaa

*) Som Prøve paa denne Genre, der dog altid spiller en vis Rolle i Spanien, oversætter jeg et af de bedre Digte, jeg har truffet af denne Slags. Overskriften er naturligvis „En un album“, Forfatteren hedder Emilio Adan, og Digtet selv har jeg taget af en større Samling af den Slags Poesier, som jeg en Dag fik fat paa i et Leiebibliotek i Sevilla:

„De maa være himmelsk, — Siden mit Hjerte tilbeder Dem — Uden at være saa lykkeligt at kjende Dem; — Thi alene Himlen, Señora. — Kan man tilbede uden at see.

„Tro ikke, at det er Smiger, — Naar jeg siger, mit Hjerte tilbeder Dem, — Skjønt jeg hverken har

en Følge af denne Lethed, hvormed Sproget former sig til Vers, at næsten alle Stykker i Spaniens rige dramatiske Literatur, lige fra Lope de Vega til vore Dage, ere skrevne i flydende, elegante Vers, noget, hvortil vort Sprog alene i Henrik Ibsens Værker har et Sidestykke at opvise. De simpleste Hverdagsytringer kunne fremsættes paa Vers, uden at Tonen i fjerneste Maade bliver opstyltet. Smukkest lyde spanske Vers eller overhovedet det spanske Sprog i en Spanierindes Mund, og man behøver kun en med al hendes Ynde udtalt Hilsen for at kunne forstaae, hvorledes den almindelige Høflighedsformular overfor unge Damer er bleven: „*A sus piés de Usted*“ (For Deres Fødder!).

---

seet Dem eller vil faae Dem at see; — Tilbedelse er jo netop — Et Troens Barn.

„Forunderlige Fantasi! — Den Døve drømmer om Harmonier, — Den Blinde drømmer om Lys; — Uden at see Dem, drømmer min Sjæl — Om en andalusisk Engel.

„Efter den absolute Lykke — Har min urolige Aand bestandigt søgt. — De maa derfor ikke forundre Dem over, at *den* er forelsket i Dem, — Der som Digter altid har været forelsket i — Hvad hans Øie ikke kunde see.

„Fra det Fjerne til det Fjerne, — Uden nogensinde at sees, — Sende Palmerne Kjærlighedsgaver til hinanden. — Gjennem disse Linier — Elske vore Sjæle saaledes hinanden.“

Men Spanierne ere ogsaa stolte af deres smukke Sprog og gjøre Alt for at værne om det og holde det i Hævd. Intet Sprog i Europa har en saa simpel og smuk *Ortografi* som det; og det er da navnligt en i 1815 fra det spanske Akademi udgaaet Reform i Retskrivningen, som dette skyldes.

I Løbet af et Par Aar besørgede Akademiet udgivet en Gramatik og en Ordbog, der af Mange ansees for den bedste, noget Sprog har at opvise*). Man gik ud fra den vistnok rigtige Forudsætning, at en saadan Sprogreform maa indskrænke sig til det *mindst mulige*, og at man hellere maa reformere for lidt end for meget; ellers vilde man *ikke kunne skaffe Reformen almindelig Aner-*

*) Denne Reform fremkaldtes ved, at den spanske Literatur, efter at have slumret siden Calderons Tider, atter var begyndt at give Livstegn fra sig. Videnskaberne vare imidlertid dengang endnu en Slags Kjetteri, og det ligger ikke i den spanske Natur at fremtræde med Prætensioner paa at være dybt inde i Ting, hvorom man i Virkeligheden ikke har noget Begreb. Akademiets Medlemmer behøvede derfor ikke at spilde Tid med at udklække lærde Fraser for at faae Lægmænds Øine til at see en Alvidenhedens Glorie om deres Pande, men kunde roligt og uforstyrret arbeide paa deres Værk. Derfor udførte de i saa kort Tid og udførte godt, hvad man andetsteds har været en hundrede Aar om og endda udført slet.

kjendelse og vilde derved kun forøge Forvirringen. Forandringerne maatte være af den Natur, at deres Berettigelse og Fordelen ved strax at bruge dem maatte være indlysende for Enhver. Resultatet var, at, saavidt jeg véd, ikke en eneste spansk Bog, der er bleven trykt siden 1815, har undladt at optage dem, og at de med største Lethed have ladet sig indføre i alle nyere Udgaver af de gamle klassiske Værker.

Reformen bestod deri, at man sørgede for, at hver Lyd i Sproget kun fik *ét* Tegn, og hvor samme Lyd alt udtryktes ved flere forskjellige Tegn, strøg man det overflødige. I et Par Tilfælde undlod man det, men her har man i det spanske Amerika gjennemført Reformen til det Yderste. Af følgende Exempler kan man danne sig et Begreb om Naturen af disse Forbedringer:

Den stærkt aspirerede *kh*-Lyd, som det kastilianske Sprog har faaet fra Araberne, betegnedes før baade med *x*, med *j* og foran *e* og *i* tillige med *g*. Nu skulde der allevegne istedenfor *x* skrives *j*. Derfor skriver man siden 1815 *Mejico*, *Quijote*, *Jimena*, *Jerez*, *dijo* istedenfor *Mexico*, *Quixote*, *Ximena*, *Xerez*, *dixo*. I det spanske Amerika har man ogsaa afskaffet *g* foran *e* og *i*, og skriver *jeneral* istedenfor *general*.

Som en Følge af, at Vokalernes lukkede og aabne Udtale omtrent er éns, hørtes ingen

Forskjel, enten man skrev *asi* eller *assi*, *pudiese* eller *pudiesse*, enten man fordoblede et Bogstav eller ei. Kun Bogstavet *r* danner herfra en Undtagelse; der er betydelig Forskjel paa Udtalen af *entero* og *enterrar*. Derfor bestemtes det, at intet Bogstav maatte bruges fordoblet undtagen *r*.

Til at betegne *i*-Lyden brugtes Bogstaverne *i* og *y* ifleng; man bestemte da, at *i* skulde bruges som Vokal, *y* som Konsonant (vort *j*). En Undtagelse gjordes med Ordet *y* (og), da man frygtede for, at en total Forandring af et saa almindeligt Ord vilde genere Mange. (De spanske Amerikanere skrive dog *i*).

Bogstavet *x* beholdtes kun, hvor det udtaltes som vort *x*, f. Ex. i Ord som *examen*.

Lydene *ch* (udt. tsch), *ll* (udt. lj) og *ñ* (udt. nj) optoges som Bogstaver i Alfabetet.

osv.

Derimod faldt det ikke Spanierne ind at stryge det omvendte Spørgsmaals- og Udraabstegn, som de sætte foran Spørgeordet eller Udraabet*), fordi intet andet Sprog bruger dette; til saaledes

*) For Exempel i følgende Linier:

¿Que haceis, mala traidora?
¡Hoy habedes de morir!
— ¿Y porqué, Señor? ¿por qué?
Que nunca os lo mereci.

at bøie deres Sprog efter Andres besad Spanierne altfor megen Stolthed og Selvfølelse. Det vilde syntes dem ligesaa unødvendigt, som det synes de fleste Danske og Norske at afskaffe Substantivernes store Begyndelsesbogstaver. Heller ikke kunde det falde Spanierne ind, fordi Frankrig paa den Tid var deres „Arvefjende", at stryge af Sproget de Vendinger eller Udtryk, det havde tilfælles med det beslægtede franske Sprog, eller som det muligt havde faaet fra dette; til et saadant Udbrud af magtesløs Smaastats-Harme indtoge de spanske Sprogreformatorer et altfor overlegent Standpunkt*). Ligesaa lidt kunde det eller kan det endnu falde

*) Som i alle andre Sprog er der naturligvis kommen, og kommer bestandigt, fremmede Ord ind ogsaa i det kastilianske, men de optages strax fuldstændigt i Sproget. Man træffer saaledes i det kastilianske Sprogs Ordforraad Ord som *ederdon*; det er paa Dansk „Edderdûn". Man behøver ikke at være nogen stor Sprogforsker for at see, hvor Spanierne have faaet det Ord fra. Til Gjengjeld have vi fra Spanien faaet Ord som *Kavalér*, *Matador* osv., Levninger fra den Tid, da Spansk spillede samme Rolle som Fransk nutildags. Ordet *Matador*, der hos os betyder en vigtig, fremragende Personlighed, betyder paa Spansk en Drabsmand, en Morder, og bruges i denne Betydning ogsaa om den, der ved en Tyrefegtning dræber Tyren. Da dette imidlertid er den vigtigste Person ved hele Tyrefegtningen, har Ordet *matador* derfra faaet den overførte Betydning, hvori det er vandret over i vort Sprog.

en Spanier ind, hvormeget han end kan ønske Oprettelsen af en iberisk Union, at gjøre Skridt for ved Forandringer i Retskrivningen at nærme det kastilianske Sprog mere til det portugisiske; han vilde holde alt for meget af sit Sprog til at han paa den Maade vilde desavuere sit Lands tidligere Literatur. Kastiliansk og Portugisisk er og bliver to forskjellige Sprog, hvert med sin særegne Literatur, men ganske vist saa nær beslægtede, at en Spanier og en Portugiser, der hver taler sit Sprog, vistnok ville kunne forstaae hinanden, ganske som en Svensk og en Dansk.

Den Dygtighed, hvormed denne Retskrivningsreform gjennemførtes, fortjener saameget desto større Paaskjønnelse, som man blandt et Folk, der i den Grad var optaget af romantiske Tilbøieligheder som det spanske, maatte føle sig stærkt fristet til at fortabe sig i ufrugtbare etymologiske Undersøgelser istedenfor at tage Sproget, som det var, og ved nogle faa Regler fjerne det Overflødige.

DON JUAN OG DON QUIJOTE

SPANIENS POETISKE HEROER

I. Folkenes Trang til at skabe Heroer, historiske eller poetiske. — Disse to Kategoriers Overgang i hinanden.

II. Spaniens poetiske Heroer. — Genier paa Afveie. — Don Quijotes Retning, *Romantikerens*. — Don Juans Retning, *Rouéens*.

III. Den omgivende Naturs Indflydelse paa Udviklingen. — Don Quijotes Hjem: *La Mancha*. — Don Juans Hjem: *Sevilla*.

IV. Legemets Forhold til Aanden. — Hos Don Juan: *Harmoni*. — Hos Don Quijote: *Misforhold*.

V. Don Juan, kun af Fødsel Spanier. — Profetier om hans Tilblivelse. — Tirsos Don Juan. — Træk hos Nutidens Spaniere, der minde om ham.

VI. Don Quijote, fuldblods Spanier. — Hvorfor den spanske Folkekaraktér seer sig personificeret i ham. — Monumentet paa Sevillas Kirkegaard. — Spanske Talemaader. — Foryngelse.

I

Til alle Tider har der hos de forskjellige Folk ytret sig en stærk Trang til at *personificere* den Aandsretning, der gik igjennem Folket, i enkelte udprægede Skikkelser. De blive til paa forskjellig Maade, efter det forskjellige Kulturtrin, Folket indtager; de kunne tages fra Historien eller skabes af de poetiske Traditioner i Folket, undertiden ogsaa af en enkelt Digter. Det er ikke kjød- og blodløse Idealer, det er Kjød af Folkets Kjød og Blod af dets Blod, ikke alene med dets Fortrin, men ogsaa med dets Feil; og maaské netop derfor hænger Folket ved dem med saa stor Forkjærlighed. Den godmodige, flegmatiske Spidsborger Herr Sørensen er ligesaa lidt som den geniale Ridder Don Quijote nogen særdeles ophøiet Skikkelse, men dog blive de behandlede som Kjæledægger i deres respektive Fædrelande.

Snart kaldes disse Skikkelser Guder, snart Heroer, snart nationale Helte eller nationale Fi-

gurer. Hvert Folk har sine, historiske eller poetiske; Spanien har blandt andre Don Quijote, Don Juan, Cid og Kong Pedro.

Undertiden kan det være meget vanskeligt at adskille skarpt de *historiske* Heroer fra de *poetiske*, idet de poetiske Heroer ofte have en historisk Kjerne, og de historiske jevnligt fremtræde i et poetisk Drapperi. Saaledes skal Juan de Mañaras Ungdomsliv danne den historiske Grund for Tirso de Molinos Figur, Don Juan Tenorio*), „el burlador de Sevilla" eller, som han udenfor Spanien καθ' ἐξοχήν kaldes: „Don Juan". Og paa den anden Side er Cids Skikkelse i Tidens Løb af Poeterne bleven i den Grad tilhyllet, at den omtrent er bleven det Modsatte af, hvad den oprindeligt var. I Mythologierne har man en umiddelbar Overgang mellem de poetiske og historiske Heroer; det er let nok at skjelne mellem Zeus og Alexander den Store, men mellem dem staae Skikkelser som Herakles, Akhilleus, Lykurgos eller Homeros.

Fattes den historiske Kjerne aldeles, sætter Folket efterhaanden en saadan ind; Historie og Poesi flyde meget let sammen i menig Mands Bevidsthed. Don Quijote er skabt af Miguel Cer-

*) Da „Don Juan" er et meget almindeligt Navn i Spanien, nævnes „Forføreren fra Sevilla" dér altid med Tilføielse af sit Familienavn (Tenorio).

vantes, men i det spanske Folk er han blevet til en historisk Person, og man paaviser i La Mancha de Veirmøller, som den geniale Ridder gik løs paa.

II

Spaniens poetiske Heroer, Don Juan og Don Quijote, ere saa fuldendte Frembringelser i Poesien, at man trøstigt kan tale om dem, som havde de virkeligt været til. De forskjellige Retninger, de hver for sig repræsentere, vil man støde paa, hvor man saa end kommer hen. De høre begge til Kategorien: „*Geniet paa Afveie*“.

Det forbauser maaské, at høre Don Quijote for Alvor kaldt „Geni“. „Ethvert Geni indeholder i sig noget af en Nar,“ siger Goethe; og hos Don Quijote springer det Naragtige i den Grad i Øinene, at Mange slet ikke see Andet end det. For ikke at synes dunkel, maa jeg forklare, hvad jeg mener, og først og fremmest, hvad jeg mener med et „Geni“.

Som bekjendt, gives der i ethvert Samfund visse Love og Vedtægter, politiske, sociale og religiøse, hvorefter Staterne styres og de Enkeltes Forhold indbyrdes og til det Hele ordnes. Som Menneskene selv og alt Menneskeligt ere de imidlertid alt Andet end fuldkomne, og der gives neppe noget Samfund, der i alle Retninger er saa for-

træffeligt organiseret, at det ikke skulde kunne tænkes bedre. Oprindeligt ere de altid Resultaterne af de mest fremragende Mænds Tænkning, men de store Aanders Værk faaer aldrig Lov til at staae urørt; det ældes og bliver i Tidens Løb snart hist, snart her af mindre, indskrænkede Aander „forbedret“, som de kalde det. Efter disse Love og Vedtægter opdrages de enkelte Individer, og den store Masse af disse lærer efterhaanden at betragte dem som urokkelige, som ufeilbarlige, som mér eller mindre hellige. Efter dem tale de, handle de, tænke de, efter dem fælde de deres Domme og indrette deres hele Liv, saa at de kun til deres specielle Forretning i Samfundet behøve at anvende lidt selvstændig Tænkning: — unegteligt den lykkeligste Tilværelse, et Menneske kan føre. Der gives imidlertid andre — mindre lykkelige, men mere begavede — Individer, der ikke kunne nøies med denne Opdragelse og med den bestaaende Tingenes Tilstand, men have et aabent Blik for Ufuldkommenhederne derved og derfor fælde deres Domme, ikke efter de bestaaende Love og Vedtægter, men efter deres egen Tænkning. De maa nødvendigvis komme i Strid med Alt, hvad der hedder „Skik og Brug“; det er for dem et Komplex af Lænker, som de efter bedste Evne maa stræbe at frigjøre sig fra. Det er disse Folk, der kaldes „Genier“.

Men den, der har faaet Blikket aabnet for de uheldige Sider ved det Bestaaende og føler Trang til noget Bedre, er kun gaaet den halve Vei. Det vanskeligste Stykke staaer endnu tilbage, og det er kun Faa, der søge at afhjelpe denne Trang ved selv at skabe en ny og bedre Tingenes Orden og søge at indføre den istedenfor den bestaaende. De fleste „Genier“ blive staaende paa det samme Punkt, naar de see, at Virkeligheden ikke stemmer med Idealet, nogle klagende, andre spottende over Verdens Daarligheder.

De Første søge saa vidt som muligt at unddrage sig den Verden, der saa lidt svarer til deres Begreber om Fuldkommenhed; de søge at lukke Øinene for Virkeligheden og skabe sig en Fantasiverden ved at udpille alle de tiltalende Sider af en svunden Tids eller et fjernt Lands Folkeliv. Her kan ingen Virkelighed generende træde ind, og Fantasien kan uforstyrret over hele Billedet sprede den skjønneste Maaneskinsbelysning. I dette Billede fordybe de sig og søge at drage sig selv ind deri ved at antage Et eller Andet af denne forgudede høiere Verdens Sædvaner eller efterligne dens Helte, hvorved de imidlertid bestandigt komme i Kollisioner med den ubønhørlige Virkelighed. Disse Folk kalder man *Romantikere*, og de blive paa én Gang Gjenstand for vor Latter, for vor Medlidenhed og for vor Sympati. Alle de Egenskaber,

der udmærke en Romantiker, findes forenede hos Don Quijote.

En anden Klasse af mislykkede Genier, de, der spotte over hele den bestaaende Samfundsorden, ræsonnere som saa: „Alt er ynkeligt, Menneskene en Samling af Pak, som det ikke er muligt at hæve til noget Bedre, Livet et Pust som Røgen af en Cigaret; naar det er forbi, er man glemt, borte, fordunstet som Røgen. Lad saa Menneskene tumle sig i al deres latterlige Uselhed, som de har Lyst; lad os nyde Livet, mens vi har det, tømme de fulde Bægre, favne de blomstrende Piger og lee ad de Stakler, der gjøre sig Skrupler for Dit og for Dat. Livet er tomt, som et bundløst Svælg; det er uhyggeligt at see ned i det Tomme, der maa kastes et Slør over det; derfor bestandigt fra Nydelse til Nydelse! Bort med alle Skrupler, alle Betænkeligheder, al Samvittighed! Livet er kun lutter Ilusioner og en Taabe den, der tager det alvorligt!“ — Jeg véd ikke ret, hvad man skal kalde den Slags Folk; snart betegnes de simpelthen som „*blaserede*“, snart som „*Roués*“, men ingen af disse Benævnelser rammer Hovedet paa Sømmet. Bedst opkaldes de efter den fyldigste Personification af denne Retning, Don Juan. Ogsaa han bliver Gjenstand for en blandet Følelse af Medlidenhed, Sympati og Smíl. At hykle den Retfærdiges Afsky overfor ham, vilde smage altfor meget af Tartuffe.

III

I det samme Land og omtrent paa samme Tid ere begge disse Figurer opstaaede, nemlig da Spaniens Storhed og Magt alt havde kulmineret og det begyndte at hvile paa sine Laurbær. Man gjør sig uvilkaarligt det Spørgsmaal, hvad der har kunnet betinge den forskjellige Udvikling af disse to Skikkelser, og hvad der overhovedet betinger Forskjellen mellem disse to Slags Mennesker. Det ligger da nær, først at kaste et Blik paa *den Natur, hvori de ere stillede*, paa de Omgivelser, under hvilke de fra Barnsbén have udviklet sig. Don Quijote er fra La Mancha, Don Juan fra Sevilla.

Tvende Gange har jeg paa Jernbanen kjørt igjennem La Mancha, tæt forbi Argamasilla, Don Quijotes By, den By, hvori Cervantes fattede Ideen til sit Mesterværk, og som han ikke gider nævne, fordi man dér havde kastet ham i Fængsel, uvist af hvilken Grund*). Man kan vanskeligt tænke sig et mere kjedsommeligt Land, næsten ganske fladt. Der var sparsomt med Træer, og Egnen syntes ogsaa sparsomt befolket. Naar et saadant Landskab ligger i sin oprindelige Naturtilstand, uberørt af Menneskets Kultur, gjør det Øde, der

*) Som bekjendt begynder „Don Quijote“: „I en By i La Mancha, hvis Navn jeg ikke gider erindre, boede der for ikke lang Tid siden en Adelsmand“ osv.

hviler over det, endda et vist storartet Indtryk; men La Mancha er opdyrket, tarveligt opdyrket, og faaer netop derved et saa utroligt kjedsommeligt Fysiognomi. Naturen indbyder ikke til at fordybe sig i den; den frastøder istedenfor at tiltrække; og et begavet Menneske, der ved Fødsel og Vilkaar er sat i disse Omgivelser, tvinges næsten til at fordybe sig i sit eget Jeg eller til, naar det er ham muligt, at søge i Bøger, hvad Naturen negter ham: Tilfredsstillelse af den Trang til at staae overfor noget Stort og Smukt, der er en af Begavelsens væsenligste Bestanddele.

Og nu Sevilla, hvilken Forskjel! Her flagrer Øiet, og Aanden med det, fra Smukt til Smukt. Lad os gaae ud en Helligdag ved Juletid langs Guadalquivir, paa Sevillanernes Yndlingspromenade, „*Las delicias de Cristina*". Solen skinner og varmer som hos os paa de deiligste Foraarsdage; over En hæver sig den klareste blaa Himmel. Hvor Øiet seer hen, møder det lysegrønne Oranger, mellem hvis Løv funkle Masser af fuldmodne Apelsiner. Hist en Lund af Cypresser, med deres mørke, tætte Kroner, her en Rigdom af Palmer, længere ude langs Gjærderne Aloer, Kaktuser og andre Tropernes Børn. Allevegne begrændses Synskredsen af Bakker, bedækkede af graagrønne Olivenskove, mellem hvilke en gammel Klosterkirke majestætisk kneiser og hist og her en Hacienda eller Aldea, en Herregaard eller Landsby, viser sine hvide,

skinnende Mure. Og gjennem hele dette Landskab snoer sig den gúlbrune Guadalquivir, blinkende i Solens Straaler. Elegante Ekvipager fare forbi En; Ryttere paa prægtige andalusiske Heste sværme omkring dem og konversere Damerne i Vognene; paa Trottoirerne bevæger sig Eliten af Sevillas Befolkning i tætte Skarer. Hvor Blikket kastes hen, træffer det nydelige Sevillanerinder i deres smagfulde Dragter, den ene smukkere end den anden; Marmorbænkene langs Floden ere besatte med en tæt Række Damer og Herrer. Her hilses, smiles, koketteres; snart læses i de Skjønnes Øine Interesse, snart Kulde, snart hyklet Ligegyldighed. Hist lyder Klang af Tamburiner; det er en Flok brune Piger, der leende og sladrende spadsere ud til en eller anden Venta for at more sig, og nu akkompagnere deres Passiar med deres Yndlingsinstrument. Man følger efter dem og kommer til et grønt Vænge, hvor der er forsamlet flere Grupper af unge Piger og Karle. De dandse Seguidilla, der langt mér end vore trivielle Runddandse giver Leilighed til at udvikle Ynde og Koketteri. Et Par dandser ad Gangen; de andre staae omkring og akkompagnere Dandsen med Slag paa Tamburiner, med Haandklap og Sange. Et Steds møder jeg en høi Caballero, i sin spanske Kappe, med en Guitar; han spadserer hen ad Veien og morer sig med at fantasere paa sit Instrument. Et andet Sted sidder

en gammel Guitarspiller udenfor et Hús og synger til Guitaren — om end med noget rusten Stemme — en eller anden ny eller gammel Romance; en Kreds af Tilhørere, unge og gamle, er leiret omkring ham, Mændene dampende deres Cigaretter, nogle af Kvinderne passende deres Haandarbeide. Udenfor Kredsen morer en fortryllende ung Pige sig med at dandse solo til Guitarspillerens Sang, og lærer samtidigt en lille Unge at dandse. Og bag alt dette brogede Liv ligger Byen med sine lyse Huse, med sine gamle, snevre Gader, med sine mangfoldige prægtige Bygninger, med sin Vrimmel af Kupler og Taarne. Det er næsten, som om Mennesket har villet rivalisere med Naturen i at frembringe noget Smukt. Her kneiser det herlige Giralda, det smukkeste Taarn, jeg har seet, og hæver sig høit over den mægtige, gotiske Domkirke. Her ligger Alcázar med sine straalende, pragtfulde Gemakker, med sine Haver, hvis tropiske Væxter og utallige, melodisk pladskende Springvande i Forbindelse med den af Blomsters og Orangers Duft parfumerede Atmosfære uvilkaarligt bringer En til at tænke paa sin Barndoms Fantasier om Eventyrenes Féhaver. Naar man bevæger sig mellem alt dette, føler man en næsten uimodstaaelig Trang til selv at nyde Livet, til selv af ganske Evne at tumle sig blandt al denne Herlighed, selv at fare afsted paa en vælig Ganger, selv at dandse med de brune Piger, selv at beile

til elskovsfulde Blikke af Damernes straalende Øine, ja man begynder næsten at føle sig istand til at kunne støde en eller anden Komtur eller „Kommandant“ ned, om han skulde stille sig hindrende i Veien for den fulde, ubundne Nydelse af al Livets Herlighed. Denne By er Don Juans Hjem.

IV

Men dette Moment er ikke nok til at kunne betinge Forskjellen mellem vore to Helte. Følte Don Quijote sig utilfreds i det kjedelige La Mancha, kunde han jo reist til Andalusien og forsøgt sin Lykke dér. Og fordi man er født og opvoxet i Sevilla, er det ikke nødvendigt, at man bliver en „Don Juan“; de fleste af Sevillas unge Herrer synes temmeligt langt fra at være værdige til denne Titel. Der maa endnu være en anden Betingelse tilstede, og denne, antager jeg, maa da søges i *det forskjellige Forhold, hvori hos Vedkommende Legemets Udstyrelse staaer til Aandens.*

Don Juan er smuk, en Typus for mandlig Skjønhed, af høi, stærk, velproportioneret Legemsbygning, en Skikkelse som Thorvaldsens „Jason“ men med Øine og Ansigtstræk, der afspeile en høit begavet Aand. Her findes den skjønneste Harmoni mellem Legemets og Aandens Begavelse.

En saadan Personlighed kommer Alt imøde; og han har Aand nok til at fatte denne Imødekommen. Han behøver ikke at lede efter Nydelser; de komme selv og drage ham ind i sig. Han behøver ikke at jage efter Kjærlighedseventyr; før han endnu ret véd, hvad Elskov vil sige, opbyder mér end én elskovssyg Venus alle sine Yndigheder for at forføre ham. Det varer ikke længe, før han mærker, hvilken Magt han eier i sin blotte Personlighed, og hvor han tager fat, kan han ikke tænke sig anden Udgang end Seier. Denne Bevidsthed om sin egen Styrke er det, der gjør ham saa uimodstaaelig og uovervindelig; thi hans hele Løbebane er en Række af Seire, han bliver aldrig overvunden. Det ligger i Menneskets Natur, kun at see op til, hvad der er En overlegent i en eller anden Retning; Don Juan, der er vant til at seire allevegne paa sit Omraade, seer derfor efterhaanden med Ligegyldighed eller Foragt ned paa det Beseirede. Den Kvinde, han føler, han fuldstændigt har i sin Magt, har ingen Interesse for ham mere; den Ven, der bøier sig for hans aandelige Overlegenhed og fuldstændigt følger hans Levevís og Anskuelser, bliver ham trættende, osv. Tilsidst anteciperer han Seiren, betragter Alt i Verden som noget, han, hvis han vil, kan beseire; og derfor seer han ned med Foragt paa Alt, derfor bliver han ligegyldig for Alt. Han føler sig som al Skabningens Herre, men dermed har ogsaa Alt tabt

sin Interesse for ham; og hvor han seer hen, seer han kun uendelig Tomhed.

Hos Don Quijote er Legemet kun tarveligt udstyret og staaer i et Misforhold til den begavede Aand. Hans Ydre er ikke tiltrækkende; Intet kommer ham imøde, og enhver Nydelse, hvorved Personligheden spiller en Rolle, maa han møisommeligt tilkjæmpe sig. Kjærligheden kommer ikke af sig selv og drager ham ind i sig, og hans Legeme er ikke af Naturen saaledes udrustet, at han *a priori* føler sig istand til enhver mandig Idræt, som Tiden eller Moden maatte fordre af ham. Efter Bøger, Digterværker, danner han fra først af sine Forestillinger om Kjærlighed og mandig Daad, før han møder dem i Virkeligheden; som alle Forestillinger, der ikke have Virkeligheden til Basis, blive de énsidige og bornérte. Den, der ikke er vant til at tumle sig blandt andre Mennesker og jevnligt øve sine Kræfter, faaer efterhaanden eiendommeligt overdrevne Begreber om det Ophøiede i store Heltebedrifter. Og den, der ikke er i Besiddelse af Evne til at tiltrække sig Damernes Opmærksomhed, danner sig i sin Ensomhed en Forestilling om Kjærligheden som en Paradisets Rosenhave, hvis Torne ikke smerte, men kun paa det Behageligste kildre Sjælen som et Slags poetisk Frottérapparat. Digterne udstyre ofte deres Helte mér eller mindre rigt i legemlig Henseende; han føler, at han ikke er skabt som

de og tvivler derfor om at kunne udføre nogen stor Bedrift, det være sig paa Klingernes eller Kjærlighedens Omraade. Eller ogsaa lade Digterne deres Helte trods et svagt Legeme ved overlegen Aand tilkjæmpe sig høie Stillinger, men ak, Forholdene i Virkeligheden ere ikke de samme som Forholdene i Digterværket: Den Modstand, der skal overvindes, synes ham tifold større, end den virkeligt er. Bliver han engang i Virkeligheden forelsket eller støder paa en Leilighed, hvor han kunde udføre en rask Daad, kommer han altid tilkort paa en mér eller mindre komisk Maade, fordi han ikke kan lade være at blande sine forudfattede Anskuelser ind i Virkeligheden; han tvivler om at kunne udføre sin Rolle tilstrækkeligt poetisk, og den, der tager fat paa Noget med Tvivl om, at han har Evne til at seire, har allerede halvt tabt. Tilsidst skyder han al Skylden, ikke paa sig selv, men paa Virkeligheden, paa „*Tiden*“; „havde han levet under samme Forhold som Digtenes og Sangenes Helte, var han nok ogsaa bleven en Helt som de.“ „Virkeligheden, Tiden, er usel; den har ingen Helte.“ Og for at tilfredsstille sine Længsler efter et Helteliv tager han fat paa det Sisyfosarbeide: saavidt hans Evne rækker, paany at vække til Live de svundne Tider, saaledes som han forestiller sig dem.

V

Medens Cervantes skabte sin Helt saa fuldendt, at Ingen har forsøgt eller tænkt paa at forbedre ham eller føie noget til ham, er Don Juan kun skizzeret af Tirso de Molina, og senere fremragende Digtere, næsten fra alle Lande (især Molière og Byron) have bidraget deres til at gjøre denne Skikkelse mere fyldig og fuldkommen. Don Juan er derved bleven til en Slags international Figur, som næsten alle civiliserede Folkeslag have tilegnet sig, og som næsten ikke har beholdt andet specielt Spansk tilbage end netop sin Fødsel.

Der mangler ikke paa Profetier om hans Fødsel. I en af Juglarromancerne (fra det 13de Aarhundrede) beklager Grev Claros sig for Keiseren over den megen Gjeld, han er kommen i. Keiseren byder da sin Skatmester give Greven tusinde Mark Guld til at indløse sin pantsatte Rustning med, andre tusinde til at betale sin Gjeld paa Æresord, andre tusinde til Klæder og Skotøi, andre tusinde, forat han kan lege med Terninger, andre tusinde, forat han kan déltage i Turneringer, og andre tusinde „*para con damas folgar*“, „til at fremme hos Damer sin Villie“. Dette er vistnok en temmeligt tro Opregning af en Ridders væsenligste Fornødenheder i de Tider; det sidste Punkt syntes formeligt at være en Betingelse for at kunne optræde, som det sømmer sig en Caballero. — Kong Pedros

Elskovseventyr vare utallige; og de fleste andre kastilianske Konger staae i denne Henseende neppe meget tilbage for ham. Adelen fulgte i dette Punkt troligt Kongens Spor; Fernan Perez de Guzman siger om sin Onkel, den bekjendte Krønikeskriver Pero Lopez de Ayala, der indtog en høi Stilling hos Kong Enrique den Anden (de Trastamara) og hans Efterfølgere, at han „holdt meget af Kvinder, mere end det sømmede sig for en saa lærd Herre som ham“. Ved Kong Juan den Andens Hof levede man paa provençalsk Vís, i lutter Sang, Musik og Elskov; en Strøm af klangfulde Elskovsdigte med stærkt sandseligt Element spredte sig udover Landet, og paa det katolske Kongepars Tider sang Juan de la Encina: „Det Liv er forspildt, -- Som leves uden Elskov; — Og mere værd end Livet selv — Er det, at forstaae at bruge det. — Det er bedre at lide — Og døie Smerter, — End at være uden Elskov“.*)

Men Elskovseventyrene vare dog kun en Bisag hos de fleste af disse Folk, og mangen kraftig Daad udøvedes ved Siden af. Først da Spanien

---

*) Es vida perdida
Vivir sin amar;
Y mas es que vida
Saberla emplear.
Mejor es penar
Sufriendo dolores
Que estar sin amores.

stod paa Toppunktet af sin Magt, og man ikke mere fandt noget Høiere at stræbe efter, kunde der ret blive Tale om at hellige Livet udelukkende til Nydelse. Tirso skrev under Felipe den Tredie; hans Don Juan bestiller ikke andet end at nyde Livet, og nyder det fornemmeligt ved at „nyde“ (*gozar*) skjønne Kvinder. Han gaaer fra Elskov til Elskov; han kan ikke see eller høre Tale om en smuk Kvinde, uden at han strax maa tage fat paa at sætte sig i Besiddelse af hendes Yndigheder. Elskovseventyrene ere for ham blevne Alt, fylde hele hans Liv. — Videre er Tirso ikke kommen i Skildringen af „Don Juan“.

Enduu hos Nutidens Spaniere træffer man Et og Andet, der minder om, at Spanien er Don Juans Fødeland. Der er neppe noget Sted, hvor man træffer saa megen Entusiasme for kvindelig Skjønhed som her; og der er neppe noget Sted, hvor Kvinderne gjøre saa meget for at vise sig saa smukke som muligt. Spanieren har en saa stærk Følelse af Skjønhedens og Kjærlighedens Magt, at det aldrig kunde falde ham ind at foragte den, der bukker under derfor, selv om hans eget Liv er saa exemplarisk som muligt. Derfor blive Kjærlighedssynder gjennemgaaende mildt bedømte; og jeg har f. Ex. aldrig i Samtaler, hverken paa Landet eller i Byen, hørt Nogen, selv ivrige Republikanere, omtale den fordrevne Dronning Isabel haanligt paa Grund af hendes mange Kjærligheds-

handler*), derimod vel for hendes Bigotteri og øvrige Uduelighed til at regjere, men selv dette dog altid med den noget undskyldende Tilsætning: „Hvad skal man sige; hun var jo en Kvinde!"

VI

Don Quijote er en langt mere ægtefødt Spanier end Don Juan.

Det er da ogsaa fornemmeligt Don Quijote, som det spanske Folk omfatter med al den Kjærlighed og Stolthed, en Moder viser sin Kjæledægge, Kjød af sit Kjød og Blod af sit Blod. Og det er intet Under, at Spanierne betragte den personificerede Romantik næsten som en Personifikation af deres Nationalitet; den Tilværelse, det spanske Folk i Aarhundreder har ført, ligner jo ganske Don Quijotes, og mér end noget andet Land har Spanien været Romantikens Hjem.

Som Don Quijote Aar ud og Aar ind bestandigt koncentrerede hele sit Liv i Læsningen af Ridderromanerne, saaledes har det spanske Folk i Aarhundreder koncentreret sin Tilværelse i at læse og fortælle, besynge og fordybe sig i, hvad dets Forfædre have bedrevet. Spanierne have

*) Paa Prent derimod, i republikanske Pjecer, har jeg seet det, og det i meget stærke Udtryk.

gjort Alt for at lukke Øiet for den ubehagelige Virkelighed, der viste dem deres Lands synkende Betydning, for kun at see den straalende Fortid, trøste sig ved, at éngang var Spanien det mægtigste Land i Verden.

Napoleon den Store vækkede Folket af denne romantiske Dvale, men det er siden igjen sovet ind adskillige Gange, og har endnu ikke ganske faaet Søvnen af Øinene. For de fleste Spaniere er det rigtignok gaaet op, at deres Land er tilbage i meget, men det Gamle sidder fast, og de have endnu ikke formaaet at emancipere sig fra Romantiken. De see meget godt, hvilke Reformer og Forbedringer de trænge til; de boltre sig i Tankerne om den herlige Fremtid, der skal komme, naar disse Reformer ere gjennemførte, men de gide kun beskjeftiget sig med det Store, med Ideerne selv; de umaadeligt mange Detailler, man maa trænge ind i for at kunne gjennemføre Ideen, tage de ikke fat paa. Det er Don Quijote, der gaaer igjen; det er Don Quijote, der i Tanken om at udføre Bedrifter á la Amadis de Gaula lader sit Gods forfalde og ingen Verdens Ting opnaaer uden at gjøre sig latterlig.

En Dag gik jeg ud paa Sevillas Kirkegaard ved Klostret San Geronimo og fandt dér et stort Marmormonument, reist til Minde om nogle Soldater, der vare faldne i Krigen mod Marokko 1859-60; de vare faldne, kjæmpende „*contra los moros*“,

stod der blot, „imod Maurerne“. Det skulde være som i de gamle Tider, da Folk som Cid, Gonsalvo de Córdoba, Guzman el Bueno, Garci Perez de Vargas og Kastiliens navnkundige Konger kjæmpede „mod Maurerne“. Jeg kom atter til at tænke paa Don Quijote, der slaaer en skikkelig Benediktinermunk, som tilfældigt kommer ridende foran en Vogn med en Dame i, af Hesten og bilder sig ind at være i samme Situation som Amadis de Gaula, der befrier røvede Prindsesser.

Denne usalige Romantik, denne Sukken for den svundne Storhed, er Fremskridtets værste Fjende i Spanien. Disse svulstige Fraser om Spaniens stolte Fortid, om de noble Forfædre, om dets Storhed i Historie, Kunst og Poesi, om alle dets Seire fra Covadonga til Lepanto, om den Tid, da *„Castilla despues de Dios fué la Señora del mundo“* (da Kastilien, næst Gud, var Verdens Herskerinde), om Spaniens gamle Banner, hvoraf en Søm veier mér end hundrede nye Faner, osv. osv., gaae igjen i alle de spanske Politikeres Produkter ligefra Castelars fortræffeligste Taler til Artiklerne i Smudsbladene. Paa den Maade bilde Spanierne hverandre indbyrdes og hver sig selv ind, at naar de blot reise sig og slaae Allarm, kommer den store Tid igjen som ved et magisk Trylleord. Og naar den saa alligevel udebliver, gjøre de gjensidigt hverandre ansvarlige derfor og trøste sig ved at hegle hverandre dygtigt igjennem med Ord og

Vaaben, til det ene Parti er beseiret og det andet falder i Søvn paa sine Laurbær.

At en Foryngelse ikke ligger udenfor Mulighedens Grændser, vidste allerede Oldtiden vel; derom vidner Fablen om Fugl Fønix. Men man vidste ogsaa, at en saadan Foryngelse kun er mulig, naar det Gamle fuldstændigt opbrændes og tilintetgjøres; kun af det Gamles *Aske* kan det Nye voxe frem. Alle gamle Traditioner, hele den gamle Forfatning maa lades ude af Syne, skal et Land forynge sig. Man maa begynde fra neden, fra Detaillerne, at arbeide fremad, opad, og man vil da selv forbauses over, hvor hurtigt og umærkeligt man naaer til store Resultater; medens man, naar man strax vil opnaae de store Resultater uden at tage fat paa Detaillerne, staaer som den, der seiler efter et Fata Morgana, seiler og seiler og aldrig naaer det skjønne Land, han mener at have i Sigte.

CID

FØR OG EFTFR SIN DØD

I. Cids Barndom. — Han dræber „den hugprude Greve“. — Hans trodsige Opførsel mod Kong Fernando.

II. Cids Magt over Kong Sancho. — Slaget ved Golpejares. — Zamoras Beleiring.

III. Cid tager Ed af Kong Alfonso. — Hans Giftermaal. — Hans Tog til Andalusien. — Hans Landsforvísning.

IV. Cid som Condottière hos Kongen af Zaragoza. — Hans Plyndringstog mod Aragon.

V. Alfonso erobrer Toledo. — Kâdir i Valencia. — Almoraviderne komme til Spanien. — Kâdir beder om Hjælp i Zaragoza. — Cid som Diplomat. — Hans Forhold til Kong Alfonso. — Kâdirs Drab. — Cids Optræden overfor Ibn Djahhâf. — Han sætter sig i Besiddelse af Valencia.

VI. Cid som Valencias Herre. — Hans Forhold til sine Naboer. — Hans Kampe mod Almoraviderne. — Hans Død.

VII. Cid som Adelens Nationalhelt. — Folkeromancerne. — Hvorledes Cids Bedrifter forøges.

VIII. Fremmede Folkesagn trænge ind i Spanien. — Deres Indflydelse paa Opfattelsen af Cid. — *Cantares de gesta.*

IX. Enevoldsmagtens Indførelse i Spanien. — Den spanske Kunstpoesi. — Cids Omdannelse til Ideal for Hofadel og Loyalitet.

X. Cid glemmes i Spanien. — Hans Optræden i andre Lande. — Corneilles „Cid“. — Herders „Cid“. — Nyere Undersøgelser.

I

CID hørte til den grevelige Slægt VIVAR; hans Fader hed DIEGO LAINEZ, selv hed han RODRIGO DIAZ*).

Om hans Barndom er opbevaret følgende Anekdote: Diego Lainez vilde prøve sine Sønner, kaldte dem derfor én for én ind til sig og bed dem i Tommelfingeren. De Andre skreg og jamrede sig; Cid derimod skjeldte Faderen ud, ja Romancen fortæller endogsaa, at han gav ham et Ørefigen. Da blev den gamle Don Diego glad; denne Aand, vilde han, skulde være i hans Sønner: de burde ikke taale det mindste Tryk, ikke lade den mindste Fornærmelse uhevnet.

---

*) De spanske Navne, der ende paa —z, svare til vore paa —sen; af Lain dannedes Lainez, af Lope Lopez, af Diego lidt uregelmæssigt Diaz. Skulde man følge den af mange Forfattere yndede Vane at oversætte Fremmedes Egennavne paa sit eget Sprog, vilde Cid komme til at hedde Roderik Jakobsen af Vivar (eller maaské Rurik Jakobsen; jeg véd ikke, hvilken af disse Former der er mest skandinavisk).

En Dag var Diego Lainez ude at jage, og ved den Leilighed tillod han sig at tage en Hare fra sin Nabos Jagthund. Som rimeligt var, skjeldte Naboen, der i Romancerne kun betegnes som *„den hugprude Greve“*, ham ud i den Anledning; og da Don Diego kom hjem, beklagede han sig for sin Søn Rodrigo over at have maattet høre Grovheder af Greven. Sin Opdragelse tro, drog Rodrigo strax hen og krævede denne til Regnskab: „Jeg havde ikke troet, Herr Greve, at I var saa uhøvisk, at I kunde overfuse min Fader med Grovheder, fordi han tog en Hare fra Eders Jagthund; hvad I end siger dertil, saa skal det hevnes!“ Greven vilde slaae det Hele hen i Spøg, men Cid blev vred over, at han tog Sagen saa let, kastede sig over ham og dræbte ham. Og ikke nok hermed; for at vise, hvorlidet han frygtede Hevn, haanede han endnu Grevens efterladte Datter ved hver Dag at ride forbi hendes Borg og more sig med at lade sin Falk gjøre Jagt paa hendes Duer.

Tilsidst tyede Datteren til Burgos, klagede sin Nød for Kongen og bad ham øve Retfærdighed. Kastiliens Konge, FERNANDO I, der var en tapper Kriger og Erobrer, og som med stor Kraft ledede Landets udenrigske Anliggender, havde som Konge over et feudalt Land intet Andet at gjøre med dettes indre Anliggender end netop at mægle og dømme i Stridigheder mellem Vasallerne indbyrdes;

men hvorliden Magt han havde selv dertil, sees bedst af de Ord, Romancen ved denne Leilighed lægger Kongen i Munden: „Hvis jeg lader Cid gribe og dræbe, saa vil Adelen reise sig imod mig.“ Noget maatte han imidlertid gjøre; han skrev da til Vivar og stevnede Rodrigo til at møde for sig paa en Herredag i Burgos. Budet gav Brevet til Don Diego, og denne, der frygtede for, at der skulde tilstøde hans kjære Søn noget, vilde først skjule det for Rodrigo. Men Rodrigo forlangte at vide Indholdet. Nu vilde den Gamle, at Rodrigo skulde blive tilbage. medens han selv vilde drage til Burgos for at tale Sønnens Sag, men Cid erklærede: „Det forbyde Gud! Hvor I drager hen, Fader, gaaer jeg foran Jer.“

Saa drog de til Burgos med et stort Følge, som det sømmede sig Greven af Vivar. Alle vare de klædte i den sædvanlige Hofdragt, „i Guld og Silke“, med Paradekaarder; kun Rodrigo var klædt i Jern fra Top til Taa, med Hjelm paa Hovedet, Slagsværd ved Siden og Landse i Haanden. Rygtet om hans Færd var gaaet forud for ham, og da han drog ind i Byen, hørte han allevegne: „Sé, der kommer han, der vog den hugprude Greve!“ At være Gjenstand for slig Opmærksomhed skulde just ikke tjene til at formindske Rodrigos Selvtillid, og han bekjendtgjorde med høi Røst: „Er her tilstede nogen Slægtning eller Ven af ham, nogen, der sørger over hans Død, saa lad ham

træde frem og kræve mig til Regnskab. Jeg skal forsvare min Færd, til Fods eller til Hest, ganske som han ønsker det.“ Ingen turde møde ham. Da de Andre gik hen for at hilse paa Kongen ved at kysse hans Haand, blev Rodrigo alene siddende paa sin Hest. Hans Fader bad ham stige ned og hilse paa Kongen; „han er jo dog din Herre og Du, min Søn, hans Vasal“. Rodrigo syntes ikke om denne Anmodning og svarede ærgerlig: „Hvis en Anden havde sagt Sligt til mig, skulde han faaet sin fortjente Løn, men da det er Dig, der forlanger det, Fader, saa skal jeg gjøre det.“ Han staaer da af Hesten, men i det Samme han bøier Knæ for at kysse Kongens Haand, drager han sit store Slagsværd. Det var ikke saa forunderligt, at Kongen blev baade forskrækket og vred: „Hvad vil den Djævel her? Han bærer sig jo ad som et vildt Dyr!“ I et Nu sad Rodrigo atter paa Hesten og svarede Kongen i en meget oprørt Tone: „Jeg anseer det ikke for nogen Ære for mig at kysse Kongens Haand, og jeg skammer mig over, at min Fader har gjort det.“ Hvorpaa han drog hjem igjen fra Burgos efter at have sørget for, at hans Følge blev forsvarligt bevæbnet*).

---

*) De historiske Kilder, der tilmed saa godt som udelukkende ere af maurisk Oprindelse, vide ikke Noget om Cids Ungdom og beskjeftige sig overhovedet kun med ham, hvor han griber ind i hele Halvøens poli-

II

Før sin Død begik Kong Fernando den Daarskab, at dele sit Land mellem sine Børn; den ældste Søn, Don Sancho, der paa Grund af sin

tiske Forhold. I Historien fremtræder han først som Kong Sanchos Generalisimus i Slaget ved Golpejares. Folkepoesien fæster sig derimod fornemmeligt ved den Bedrift, der har skaffet Nationalhelten Berømmelse i selve Landet, og Kilden til nærværende Beretning er de tre Romancer: „Ese buen Diego Lainez" (Wolf y Hofmann: Primavera y Flor de Romances, no. 28), „Cada dia que amanece" (W. y H. no. 30) og „Cabalga Diego Lainez" (W. y H. no. 29). Dozy, der har samlet Alt, hvad Historien til Dato har at berette om Cid, kaster ganske Vrag paa Romancerne som Kilde, og har overhovedet intet godt Øie til dem. Sammenligner man imidlertid de ældste og bedst bevarede Folkeromancer om Cids senere Bedrifter i Wolf og Hofmanns Samling med Historiens Beretninger, vil man finde, at de stemme fortræffeligt dermed, naar man først har gjort sig fortrolig med den Maade, hvorpaa Folkepoesien fortæller og fremstiller. Folkepoesien kjender f. Ex. Intet til nøiagtige Tidsbestemmelser; den fremstiller Virkningen som følgende umiddelbart paa Aarsagen. Saaledes fremstilles i Romancen „En Santa Gadea de Burgos" (W. y H. no. 52) Cids Landsforvisning som følgende umiddelbart efter Aarsagen til Alfonsos Forbittrelse mod ham: den Ed, han fordrer af Kongen. Og saaledes fremstilles i Romancen „Ese buen Diego Lainez" Cids Adfærd mod Greven i umiddelbar Forbindelse med den Prøve, hans Fader underkastede ham som Barn. Forøvrigt er Fortællingen

Legemsstyrke kaldtes *el Valiente*, „den Stærke“, fik Kastilien. Paa en Tid, da det betragtedes som det høieste Livsformaal for Konger som for Grever, for Suveræner som for Vasaller, at vinde saa meget, som det var dem muligt at forsvare, var det naturligt, at det første Formaal for Sanchos Stræben maatte være at vinde alle sin Faders Lande tilbage og til dette Værk sikkre sig alle sine Vasallers, og deriblandt ogsaa Cids, kraftigste Bistand. Vi see da Cid som Kong Sanchos Overfeltherre af bedste Evne kjæmpe for dennes Sag; men Cid var ikke af de Folk, der kunde taale den ringeste Befaling eller Tilrettevisning, og naar han og Sancho skulde virke sammen, kunde dette ikke skee paa anden Maade, end at Cid styrede baade Landet og Kongen.

Sancho angreb først sin Broder Alfonso, Konge af Leon. Før Slaget ved Golpejares 1071 aftalte de to Brødre, at den, der seirede, skulde have den andens Land. Kastilianerne bleve slaaede, men Alfonso, der nu betragtede dem som sine Undersaatter, forbød sine Folk at forfølge dem. Da Cid mærkede dette, fik han Kastilianerne samlet, satte Mod i Kong Sancho og fik ham til, trods

---

i disse tre Romancer naturlig og sandsynlig; der er intet Fabelagtigt i dem og de ere fuldstændigt i samme Stil som de Romancer om Cids senere Liv, der fortræffeligt lade sig jevnføre med Historien.

Aftalen, om Natten at overfalde Alfonsos Hær. En stor Dél af Leoneserne bleve nedsablede, nogle faa undkom, deriblandt Alfonso, der dog snart efter blev fangen*). Først blev han kastet i Fængsel, derpaa sat i Kloster, men fandt Leilighed til at flygte og blev vel modtaget hos den mauriske Kong Mamun af Toledo.

Derpaa erobrede Sancho Galicien fra sin anden Broder García og gav sig til at beleire Zamora, der tilhørte hans Søster Urraca, men blev her snigmyrdet af den zamoranske Ridder Bellido Dolfos, den 7de Oktober 1072. Cid satte efter Morderen, men havde ingen Sporer paa; „ellers havde han sikkert hevnet sin elskede Konge, Don Sancho,“ som der staaer i Romancen**).

---

*) Denne Begivenhed omhandles i Romancen „Entre dos reyes cristianos“ etc. (Wolf y Hofmann, no. 38). At den istedenfor at omtale Traktaten og den Stilling, Sancho kom i ved den, lader ham blive tagen til Fange og befries af Cid, er fuldstændigt i Folkedigtningens Maade at fortælle paa. Forøvrigt er denne Romance noget tung og tvungen, en Følge af, at den vistnok vil pynte paa Cids og Sanchos lidet hæderlige Færd ved denne Leilighed.

**) Wolf y Hofmann, no. 44: „Rey Don Sancho, rey Don Sancho“ etc. — Om denne Beleiring af Zamora dreier sig forøvrigt adskillige andre gamle Romancer, der tilsammen danne en lille kastiliansk Iliade.

III

Sancho havde ingen Børn, og hans Broder Alfonso var derfor nærmeste Arving til Riget. De kastilianske Grever, der nyligt havde kjæmpet imod ham, og især Cid, der nyligt havde begaaet et Traktatbrud imod ham, anerkjendte ham vistnok nødigt, men saae ingen anden Udvei end at bide i det sure Æble. Men for at afskrække ham fra at tænke paa Hevn eller Sligt, skulde han strax paa en eklatant Maade føle Adelens Magt. Man forlangte da efter Forslag af Cid, at han skulde aflægge Ed paa, at han ingen Dél havde i Kong Sanchos Mord, og da han spurgte, hvo der skulde tage en saadan Ed af ham, Kongen, fremtraadte Cid og erklærede, at det vilde han. Det var ligefrem at stille sig over Kongen; thi den, der modtog en Ed, maatte naturligt staae høiere end den, der aflagte den til ham. Men Alfonso indsaae (saavel som Cid), at hvis han nægtede at aflægge Eden, kom der til at hvile en Mistanke paa ham, der kunde koste ham Riget. Derfor aflagde han Eden i Kirken Santa Gadea i Burgos; og Romancen lader Cid, ligesom drillende, med alle mulige Ceremonier gjentage Formularen tre Gange. Efter at Akten var forbi, gav Kongens Uvillie sig ogsaa Luft: „Idag har Du ladet mig aflægge Ed til Dig, men har Du ogsaa betænkt, Cid, at Du imorgen er min Undersaat?“ — „Det kommer an paa, hvor-

ledes I optræder overfor mig; den, hvis Vasal jeg skal være, maa vide at lønne mig derfor." *)

Alfonso følte sig ikke fast nok paa Tronen til at kunne træde op, som han kunde ønske, imod den overmodige Vasal, og maatte foreløbigt finde sig i at gjøre gode Miner til slet Spil. Han hædrede Cid ved at give ham til Ægte (den 19de Juli 1074) sin Slægtning Jimena**), Datter af Grev Diego af Oviedo, men fandt snart en Leilighed til for en Tid at blive ham kvit og saaledes faae friere Hænder til at befæste sin og sit Riges Stilling.

*) Herom dreie sig Romancerne: „En Sancta Gadea de Búrgos" (Wolf y Hofmann, no. 52) og „En Toledo estaba Alfonso" (W. y H., no. 51). Den første er en udpræget Folkedigtning, den sidste bærer derimod Præg af at være korrigeret efter Historiens Beretninger.

**) Ogsaa Kongens Søster Urraca synes at have kastet sine Øine paa Cid. I Romancen „Afuera, afuera, Rodrigo" (Wolf y Hofmann, no. 37) udtaler hun, at hun havde tænkt paa at ægte ham. Rodrigo, der nu er gift med Jimena, bliver meget fortrydelig ved Tanken om, at han er gaaet Glip af den Ære at blive gift med en Konges Datter, og hans Repliker karakterisere ham just ikke som nogen øm og trofast Ægtemand. Naar Uracca omtaler den megen Gunst, Cid har mødt hos hendes Fader, Kong Fernando, er der jo Intet til Hinder for at antage, at den unge Adelsmand kan have opholdt sig en Tidlang ved Kongens Hof, førend Historien med „den hugprude Greve" foregik.

Fernando den Første havde gjort endél mauriske Stater skatskyldige til Kastilien, deriblandt ogsaa Sevilla; men under de Borgerkrige, der udbrød efter Fernandos Død, havde Kong Motamid af Sevilla ikke fundet sig beføiet til at sende nogen Skat til Kastilien. Nu overdrog Alfonso Cid at indkræve den forfaldne Skat og bringe Sevilla tilbage i det forrige Afhængighedsforhold. Cid drog da til Sevilla, hvor Motamid temmeligt let faldt til Føie, da han paa samme Tid blev truet af Kong Abdallah af Granada, der alt var ifærd med at rykke ind over hans Riges Grændser med en betydelig Hær, hvori der fandtes adskillige kastilianske Grever, deriblandt Kong Alfonsos Slægtning, Grev García Ordoñez, der havde beklædt samme Stilling under Kong Fernando, som Cid under Kong Sancho. Cid kunde under disse Forhold ikke modstaae sin Lyst til at regjere eller til overhovedet at gjøre sig gjeldende; han sendte Bud til Abdallâh og forbød ham at angribe Motamid, saasom denne stod under Kong Alfonsos Beskyttelse. Da Abdallâh ikke lod sig afskrække heraf, satte Cid sig i Spidsen for Motamids Tropper, slog Granadinerne og fangede Grev García og flere Kastilianere, som han udplyndrede for hvad de havde hos sig og saa gav fri igjen efter tre Dages Forløb*). Belæsset med Foræringer fra Motamid

*) Disse Begivenheder omhandles af de to Romancer, der begge begynde: „Por el val de las estacas“

til Alfonso og til sig selv, vendte Cid tilbage til Kastilien.

Imidlertid havde Kong Alfonso havt Leilighed til at bemærke, at der blandt de kastilianske Grever fandtes megen Misundelse mod Cid, — som rimeligt var, da han havde svunget sig op til at blive den første af dem. Omsider følte han sig stærk nok til at skille sig af med denne besværlige Medregent; og da Cid begyndte at krige mod Maurerne paa egen Haand, uden Kongens Samtykke, og saaledes gjorde Indgreb i Kongens fornemste Rettighed, at styre Landets udenrigske Affærer, benyttede Alfonso denne Leilighed til at landsforvise ham, Aar 1081.

IV

Som Condottière, i Spidsen for en Bande paa 300 Mand, drog Cid i Landflygtighed og blev vel modtagen hos den mauriske Konge af Zaragoza, Mootadir Ibn Hud. Kort efter døde denne, efterat have délt Riget mellem sine Sønner, Mutamin og

---

(Wolf y Hofmann, no. 31 og 32). Fremstillingen i den sidste minder ganske om den Maade, hvorpaa man i daglig Tale ræsonnerer om en Hærmasses Bevægelser og identificerer den med Anførerens enkelte Person.

Mondhir, og derved givet Anledning til en Broderkrig, ganske som fordum Kong Fernando af Kastilien.

Saadanne Forhold var Noget for Cid. Han blev Kong Mutamins Generalisimus, og indtog snart samme Stilling overfor ham som i sin Tid overfor Kong Sancho. Mondhir søgte imidlertid ogsaa Hjelp og fandt Alierede i de to smaa kristne Suveræner i det nordøstlige Spanien, Kong Sancho Ramirez af Aragon og Grev Berengar af Barcelona, men Cid slog dem alle tre og fangede endogsaa Grev Berengar, som dog efter fem Dages Forløb fik sin Frihed og sluttede Fred med Mutamin.

Hvad enten han ikke kunde eller ikke vilde, nok er det, Cid erobrede ikke Fjendens Land, men lod sig nøie med at foretage indbringende Plyndringstog i det fjendtlige Territorium, især i Aragon. Da Kong Sancho i den Anledning paany rykkede imod ham, sendte han ham et Brev med Forespørgsel, „om han agtede at reise videre frem, da han i saa Fald vilde tilbyde ham en Eskorte, for at han kunde reise sikkert“. End mere opbragt over denne Haan angreb Sancho ham nu i Forening med Mondhir, men efter en haardnakket Kamp slog Cid atter de Alierede og kom med et rigt Bytte tilbage til Zaragoza.

Kort efter (1085) døde Kong Mutamin, hvis fornemste Regjeringshandlinger havde bestaaet i at fetere og berige Cid.

Endnu i nogen Tid blev Cid i Zaragoza, hos Mutamins Efterfølger Mostaîn, indtil 1088, da Valencias Konge, Kâdir, bad Mostaîn om Hjelp imod sine egne Undersaatter og imod Mondhir, der vilde fiske i rørte Vande.

V

Kong Mamun af Toledo, hos hvem Alfonso i sin Tid havde fundet et Tilflugtsted, havde føiet Valencia til sit Rige, men efter hans Død gjorde Statholderen dér sig uafhængig af hans Efterfølger, Kadir. Denne var en meget svag Herre, og Kong Alfonso, der formodenligt har syntes godt om Toledo fra den Tid, da han opholdt sig dér, benyttede Leiligheden til, under Paaskud af at beskytte Kâdir, at faae kastilianske Garnisoner anbragte i alle hans Fæstninger og lod endda Kâdir betale for denne velvillige Beskyttelse i dyre Domme. Da Kâdir ikke havde flere Penge og indsaae, at han heller ikke havde mere at sige i sit Rige, greb han til den ynkelige Udvei at tilbyde Alfonso Riget Toledo til Arv og Eie, mod at han hjalp ham at tilbagevinde Valencia. Ved Hjelp af et kastiliansk Korps under Alvar Fañez de Minaya lykkedes dette ogsaa for ham; men han indsaae, at han ikke kunde holde sig alene, og saae sig nødsaget til at beholde den kastilianske Hjelpehær

for at opretholde Ordenen. For at kunne betale Alvar Fañez og hans Folk den høie Gage, de fordrede, maatte han udsuge Landet; og Tilstanden i hans nye Rige var snart ligesaa uheldig som før i Toledo.

Alfonso betragtede sig allerede som Gjenopretter af det gamle vestgotiske Rige; over det halve af dettes forrige Territorium herskede han umiddelbart, og af Resten var en stor Dél ham skatskyldigt. Men de mauriske Fyrster i det sydlige Spanien, Kongerne af Badajoz, Sevilla, Granada osv., der frygtede for i en nær Fremtid at komme til at dele Toledos Skjæbne, henvendte sig om Hjelp hos Marokkos Behersker, Almoraviden Jusuf Ibn Teschufîn, der ogsaa kom med en anseelig Hær. Alfonso rustede sig imod ham, kaldte Alvar Fañez med hans Korps hjem fra Valencia og gjorde ham til sin Overfeltherre*), men tabte den 23de Oktober 1086 det store Slag ved Zalaca. Nu fik han Andet at tænke paa end at blande sig i Valencias Anliggender og fik nok at gjøre med at forsvare sit eget Lands Grændser.

Da Kâdir ikke længere havde sin kastilianske Livgarde, begyndte hans Vasaller snart at gjøre Oprør, og Mondhir belavede sig paa at annektere Valencia. I sin Nød henvendte Kâdir sig til Kong Mostaîn af Zaragoza og bad ham om Hjelp. Mostaîn vilde nok

*) maaské rettere: Generalstabschef.

„hjelpe“ ham paa samme Maade, som Alfonso forhen havde gjort det i Toledo, og betroede dette til Cid. Cids Trop var i Zaragoza voxet til 3000 Mand; paa disse stolede Kongen og gav sig ikke Tid til at samle mere end nogle faa hundrede Mand foruden. Han higede kun efter saa snart som muligt at kunne tage det rige Bytte i Besiddelse. Cid lagde imidlertid ogsaa Planer, og de vare ikke ganske de samme som Kongens.

Da Cid og Mostaîn ankom for Valencia, og Cid mærkede, at han var fuldstændigt Herre over Situationen, betydede han Mostaîn, at Kâdir ikke godt kunde betragtes anderledes end som en Vasal af Alfonso, med hvem han altsaa vilde komme i Krig, naar han angreb Kâdir. Mostaîn indsaae, at naar Cid tog Sagen paa den Maade, var der ikke Andet for ham at gjøre end at vende tilbage til Zaragoza.

Cid arrangerede sig imidlertid paa bedste Maade i Kâdirs Land. Det gjaldt nu for ham at faae frie Hænder til i Ro og Mag at kunne sætte sig selv i Besiddelse deraf. Han forsikkrede Kâdir, at han vilde haandhæve hans Magt og beskytte ham. Til Alfonso sendte han Bud, at han bestandigt erkjendte sig som hans Vasal og kjæmpede for ham, i hvilken Anledning Kongen gav ham betydelige Godser og Borge i Kastilien. Samtidigt lod han Mostaîn i al Hemmelighed vide, at han nok haabede, trods alle Vanskeligheder, at

vinde Valencia for ham; og ganske det Samme lovede han Mondhir, naturligvis ogsaa i al Hemmelighed. Paa denne Maade sikrede han sig mod Angreb af alle sine Naboer, satte sig fast i Landet og bragte sin Armé op til 7000 Mand, der naturligvis underholdtes paa Kâdirs Undersaatters Bekostning.

Cid og Kong Alfonso vare nu fuldstændigt forsonede; men naar Cid erkjendte sig som Alfonsos Vasal, maatte han naturligvis ogsaa følge ham i Krig. Da Jusuf engang gav sig til at beleire en kastiliansk By, rustede Alfonso sig og bød Cid som sin Vasal støde til sin Hær. Paa Grund af nogle Misforstaaelser skete dette ikke; Alfonso betragtede hans Udebliven som Forræderi, inddrog de kastilianske Godser, han kort før havde givet ham, og holdt endogsaa hans Hustru og Børn en Tidlang i Forvaring. Da der imidlertid ingen Ulykke skete som Følge af dette saakaldte Forræderi, idet Jusuf uden Kamp hævede Beleiringen og trak sig tilbage, kom det senere til en ny Forsoning, og paa et følgende Tog mod Jusuf stødte Cid til Kongens Hær. Men ingen af de To vilde adlyde den anden; begge vilde befale, og Resultatet var, at de i Forening tabte et Slag i Nærheden af Jaen. Naturligvis skjød de gjensidigt Skylden for Nederlaget over paa hinanden, den gamle Antipati blussede op med fornyet Kraft, og tilsidst kom det til aaben Krig imellem dem, der

dog ikke havde andet Resultat, end at den kastilianske Provinds Najera blev grundigt hærget og plyndret af Cid; Byen Logroño blev afbrændt til Grunden og laae tre Aar derefter øde. Alfonso var rykket for Valencia, men blev nødt til at trække sig tilbage igjen for at forsvare sit Land mod et nyt Indfald af Almoraviderne.

Imidlertid havde Valencianerne benyttet sig af Cids Fraværelse til at gjøre Oprør mod Kâdir, som ved den Leilighed blev dræbt (i November 1092). Man proklamerede nu Republiken i Valencia, og Republikens Leder blev Kadien Abu Ahmed Ibn Djahhaf. Denne vilde først slutte sig til Almoraviderne, men da Cid var kommen tilbage med sin Armé, havde sat sig i Besiddelse af Valençias Forstæder og truede selve Byen, turde han ikke andet end stille sig under hans Beskyttelse.

Hvad der havde bragt Cid til, idetmindste til en vis Grad, at tage Hensyn til Kâdir, var det, at han var Konge. Det var Ibn Djahhâf ikke, og Cid benyttede derfor enhver Leilighed til at drille, haane og fortrædige ham, for, naar han engang satte sig op imod ham, at faae et Paaskud til med Skin af Ret selv at indtage hans Plads. Han forlangte saaledes af Ibn Djahhâf for nogle Dage Kongens prægtige Have, der laa lige udenfor Byen; Ibn Djahhâf gjorde alleslags Arrangementer for at modtage ham paa det Prægtigste og ventede

med Følge i Haven paa den fastsatte Dag, men langt om længe kom der et Bud fra Cid, at en let Upasselighed forhindrede ham fra at give Møde. Nogle Dage efter satte han sig fast i Haven og gav den ikke mere fra sig. Tilsidst kom han med det Forlangende, at Ibn Djahhâf skulde afstaae ham alle Indtægter af By og Land. Da denne naturligvis ikke kunde gaae ind paa dette, indesluttede Cid Valencia og afskar den al Tilførsel. Tilsidst maatte Byen overgive sig af Mangel paa Levnetsmidler, og Cid holdt sit Indtog den 15de Juni 1094.

Under Beleiringen havde Cid víst sig meget grusom, ladet dem, der af Hunger søgte at slippe ud, snappe op, kaste for Hunde eller brændes for de Beleiredes Øine for at fremskynde Overgivelsen. Nu lod han Ibn Djahhâf steges tildøde ved en langsom Ild og tiltænkte hans Koner og Børn samme Skjæbne. Kun den stærke Indignation, der viste sig blandt hans egne Folk i den Anledning, bragte ham til at opgive dette Forsæt.

VI

Nu var altsaa Rodrigo Diaz Enehersker i Valencia, og hans mauriske Titel *Cid* (Herre) skriver sig rimeligvis fra hans Herredømme her. Han tog Bolig i Valencias Slot, men antog ikke Kongetitel;

han erklærede, at han tog Byen i Besiddelse for sin Suveræn, Kong Alfonso, men betydede samtidigt de Overvundne, at de ingen Anden havde at adlyde end ham, Cid. Han sammenkaldte Valencias Notabler paa Slottet og holdt til dem følgende Tale, der i flere Henseender er karakteristisk: „Gode Herrer af Valencias Raad, I vide, hvormeget jeg har tjent og hjulpet Eders Konge, og hvormeget jeg har døiet, før jeg vandt denne By. Nu, da Gud har gjort mig til Herre over den, vil jeg beholde den for mig selv og for dem, der have hjulpet mig at vinde den, under min Herre, Kong Alfonsos Suverænitet. I ere i min Magt og jeg kan gjøre med Jer, hvad jeg vil og finder for godt. Jeg kunde tage Alt, hvad I eie, Eder selv, Eders Børn, Eders Kvinder, men det vil jeg ikke. Det er min Villie og mit Bud, at agtede Mænd iblandt Jer, de, der altid have víst sig loyale, maa blive boende i Valencia med deres Familie, i deres Huse, men Ingen maa holde mere end ét Muldyr og én Tjener, og Ingen maa bære Vaaben eller have Vaaben i sit Hús, med mindre det er ham aldeles nødvendigt og han har min Tilladelse dertil. Alle Andre byder jeg rømme Byen og boe i Forstaden Alcudia, hvor jeg boede før. I kan beholde Eders Moskeer, I kan beholde Eders Fakirer, I kan leve under Eders egen Tro, I kan faae Eders egne Kadier og Vezir, som jeg skal udnævne, I kan beholde Eders Eiendom; men jeg vil raade over alle

Skatter, jeg vil holde Lov og Dom, og jeg vil slaae Mynt. De, der ville blive her hos mig, under mit Regimente, kunne blive; de, der ikke ville det, kunne drage ud paa Eventyr, men kun med deres egen Person; de maae Intet føre med sig. Jeg skal sørge for, at de kunne komme sikkert afsted."

Naar et raat og udannet, men kraftigt Folkefærd har undertvunget et dannet og civiliseret, men i al sin Civilisation blødagtigt Folk, hændes det meget ofte, at Seirherren antager de Undertvungnes Levemaade, Klædedragt, Sprog osv. og efter Evne søger at hæve sig til samme Dannelsestrin som de. Saaledes gjorde Vestgoterne efter at have betvunget det dengang ganske romerske Spanien, og saaledes gjorde Cid ogsaa i Valencia*). Han omgav sig med maurisk Pragt, klædte sig paa maurisk Vís og læste med stor Interesse den mauriske Literatur, Krøniker og Fortællinger; hans Yndlingshelt i disse var en vis Mohallab med Tilnavn „Løgneren". Af Ovenstaaende sees, at han var streng mod de undertvungne Maurere, men kun mod de undertvungne; i den Hær, hvormed han

*) Cid var langtfra den eneste Kastilianer, der gjorde dette. Kong Alfonso optog blandt Andet fra Maurerne den Skik at holde Harem; og blandt hans Odalisker fandtes ogsaa en Datter af Kong Motamid i Sevilla, ved Navn Zaida.

havde betvunget Valencia, fandtes mange mauriske Krigere, endogsaa i betroede Stillinger. Dozy omtaler saaledes som Cids „Lieutenant“ (Adjudant eller Næstkomanderende) Maureren Ibn al Faradj; og hans Overintendant (Almorajife) var ligeledes en Maurer, Ibn Abdus.

Med sin Nabo, Kong Mostaîn, hvem han endnu før Kâdirs Drab havde hjulpet at tilbagevise et Angreb af hans gamle Fjende, Kong Sancho af Aragon, vedblev han at vedligeholde et fredeligt Forhold, skjøndt Mostaîn efter Evne søgte at intrigere imod ham. Mondhir var død, efterat Cid havde erobret noget af hans Land, og Almoraviderne noget.

Med Grev Berengar af Barcelona havde Cid et lille Sammenstød, endnu medens han laa udenfor Valencia. Berengar havde brovtet for Mostaîn af, hvor stor Respekt Cid havde for ham osv. Da dette kom Cid for Øre, sendte han Mostaîn et Brev, fuldt af haanlige Ytringer om Berengar, og tilføiede, at han gjerne maatte vise Berengar Brevet. Dette gjorde Mostaîn ogsaa; Berengar blev rasende, vilde hevne sig paa Cid og overfaldt ham om Natten foran Valencia, men blev fangen tilligemed en stor Dél af sine Folk. De underhandlede nu om at faae deres Frihed igjen for høie Løsepenge, men da det viste sig, at de ikke formaaede at udrede disse, gav Cid dem Friheden uden Løsepenge.

Fra Syd truede der ham derimod en permanent Fare. Paa samme smukke Maade, som Alfonso havde erobret Toledo og Cid Valencia, havde Jusuf efterhaanden sat sig i Besiddelse af alle de mauriske Stater i det sydlige Spanien og samlet dem til *ét* mægtigt Rige. Alt under Ibn Djahhâfs Regimente havde en almoravidisk Hær været Valencia saa nær, at dens Vagtblus kunde sees fra Byen, men var draget bort igjen med uforrettet Sag, som det hed sig, af Mangel paa Levnetsmidler. Nu sendte Jusuf atter en stor Hær under sin Søstersøn MOHAMED IBN AYISCHA*) for at erobre Valencia; selv anførte han ikke mere sine Armeer, som han sagde, for at ikke et Nederlag skulde bringe hans Laurbær fra Zalaca til at visne. Ibn Ayischa beleirede Valencia, men efter ti Dages For-

*) Ligesom Svend Estridsen hos os, kaldte denne Feltherre sig efter sin Moder, Jusufs Søster Ayischa. Ibn (Aben, Ben) svarer til den spanske Endelse —*z*, vort —*sen*. Ligesom vi i den nyere Tid bruge vore Navne paa —*sen*, benyttede Maurerne ogsaa Navnene med *Ibn* som arvelige Familienavne. Saaledes førte Zaragozas Konger Familienavnet *Ibn Hud*, og Aragons Konger bleve af Maurerne kaldte *Ibn Rademiro* efter den første Konge af Aragon, Rademir (Rademirus, Ramiro). Forøvrigt begyndte Kastilianerne allerede paa Cids Tider at efterligne Maurerne heri og gjøre deres Navne paa —*z* til arvelige Familienavne; der fandtes saaledes en adelig Familie Gomez, beslægtet med Kongehuset.

løb gjorde Cid et Udfald, fordrev ham fuldstændigt og erobrede hans Tros*). Siden tog Cid endogsaa Offensiven, efterat have sluttet en Aliance med Kong Pedro af Aragon, Sanchos Søn, og trængte i Forening med denne frem imod Syd indtil Gandía. Her bleve de i en meget ugunstig Position angrebne af Ibn Ayischa med en langt overlegen fjendtlig Hær. Situationen var prekær, men Cid udviklede al sin Handlekraft; han var tilstede allevegne og holdt til Soldaterne følgende Tale: „Mod, mine Venner! Lad mig see, I slaaes godt og vise, hvad for Folk I ere! Vær ikke bange for Fjenden, hvor talrig han end er! Jeg siger Jer forud, at vor Herre Jesus Kristus vil give ham i vore Hæn-

*) Disse Begivenheder danne den historiske Grundvold for Romancerne: „Helo, helo, por do viene“ (Wolf y Hofmann, no. 55) og „Encontrádose ha el buen Cid“ (W. y H., no. 56). Som hyppigt i Folkesangene, ere Armeerne identificerede med de enkelte Anførere. Jusufs Generaler presenteres i Romancerne under Fællesnavnet *„el rey Bucar“*, Kong Bucar; dette Navn maa rimeligvis hidrøre fra en Fordreining af det mauriske Navn Bekr. En Slægtning af Jusuf, Abu Bekr Ibn Ibrâhîm, mener man, anførte den almoravidiske Armé, der først viste sig for Valencia; og nogle Forfattere (sé Dozy: Recherches sur l'histoire et la littérature de l'Espagne pendant le moyen age. Sec. éd. II., p. LXXVII) antage ogsaa, at Sîr Ibn Abî Bekr, og ikke Mohamed Ibn Ayischa, anførte Jusufs Tropper ved nærværende Beleiring.

der.“ Resultatet var en fuldstændig Seir over Almoraviderne.

Cids sidste Bedrift var Erobringen af Murviedro*), der laa altfor nær ved hans Grændser til at han kunde modstaae Lysten til at annektere den. Forgjæves sendte den ulykkelige By Bud om Hjelp til alle Halvøens Suveræner, til Alfonso, til Mostaîn, til Berengar, til Jusuf; de havde Alle andre Ting at tage vare, og tilsidst maatte Byen kapitulere. Cid udskrev en enorm Krigskontribution; og da de Overvundne ikke formaaede at betale den, bleve de slæbte som Slaver til Valencia.

Imidlertid havde Cid i den senere Tid begyndt at bygge Kirker og lignende, Noget, der for Folk af hans Natur er et sikkert Tegn paa, at de begynde at blive svagelige. Da Ibn Ayischa paany drog frem imod hans Riges Grændser, følte han sig for svag til selv at drage ud imod ham. Han sendte sin Armé, men den blev tilintetgjort af Ibn Ayischa ved Jativa. Kort før havde denne seiret over en kastiliansk Hær under Alvar Fañez ved Cuenca; Valencia var nu alvorligt truet, og Cid tog sin Død af Harme og Græmmelse over disse Begivenheder, i Juli 1099.

Hans Enke Jimena holdt sig i Valencia endnu i to Aar, men saa blev Byen beleiret af den almoravidiske Hærfører ABU MOHAMED MAZDALÎ med en

*) Denne By havde tidligere staaet under Mondhirs Overhøihed, men var nu uafhængig.

stor Styrke. Jimena bad Alfonso om Hjelp; han kom ogsaa, men da han tvivlede om at kunde holde Valencia, fik han Jimena til at forlade Byen med alle Kristne og drage med ham til Kastilien. Cids Líg tog man med sig, for at begrave det i Klostret San Pedro de Cardeña paa hans kastilianske Domæner, og stak derpaa Ild paa det ulykkelige Valencia. Mazdalî, der ved Alfonsos Ankomst frivilligt havde hævet Beleiringen og indtaget en afventende Holdning, rykkede den 5te Mai 1102 ind i den ødelagte By, der nu forblev i Maurernes Besiddelse i over hundrede Aar.

VII

Cid var en tapper Kriger, en dygtig Feltherre og en snild Diplomat. Han gjør Alting i stor Stíl; han brænder en gros, baade Byer og Mennesker, men han frigiver ogsaa Fanger en gros, hvad enten han gjør det paa en haanlig Maade, som ved Grev Garcîa, eller paa en nobel Maade, som ved Grev Berengar. Den Lyde, der klæder Stormænd slettest, Smaalighed, kjendte han ikke Noget til.

Men alle de heldige Egenskaber, der udmærkede Cid, udmærkede ogsaa hans Samtidige, Kong Alfonso den Sjette; og medens der fra alle Sider anføres Exempler paa, at Cid var grusom og barbarisk, ere baade Venner og Fjender enige om at rose

Kong Alfonso som vennesæl og mild. Hvorfor blev da netop Cid Folkets Nationalhelt?

Ja, hvad var „*Folket*“? Det var Adelen. De lavere Stænder i hvert enkelt Grevskab havde Intet at gjøre med Kongen, Intet at gjøre med Staten, med Folket som Hélhed; deres Regent var vedkommende Greve, og deres Mening om alle almindelige Spørgsmaal, der ikke berørte dem materielt, var naturligvis blindthen den samme som Grevens. Det var Greverne, der under Kongen dannede en Stat, et Folk.

Cid var en Adelsmand, intet mere, men han hævede sig til, at Udlandets Suveræner frygtede og estimerede ham som deres Lige. Cid var en Adelsmand, der nok vilde anerkjende en Konge, men ikke taale, at denne havde det Allermindste at sige over ham. Derfor blev Cid *Adelens Nationalhelt*, og Adelen, det var dengang Folket.

Den kastilianske Literatur bestod dengang, som en Følge af den fra de store Verdensbegivenheder noget isolerede Tilværelse, Folket førte, kun i Folkedigtninge, *Romancer*, der for største Delen dreiede sig om dets fornemste Heltes Bedrifter, og blandt disse først og fremmest om Cids. Af disse gamle Romancer om Cid ere kun nogle faa (neppe mere end en halv Snés) bevarede i en taalelig Skikkelse, men disse ilustrere kun hans overmodige og trodsige Stolthed, navnligt overfor Kongerne Fernando og Alfonso, hans Indflydelse under Kong

Sancho den Stærke, og den Respekt, han indgød Maurerne, déls under hans Tog til Andalusien til Kong Motamid, déls ved at forsvare Valencia mod Almoraviderne. Derimod er der ikke opbevaret en eneste Folkeromance om det lange Tidsrum fra 1081 til 1094, da han var i Zaragoza eller laa udenfor Valencia; han udførte i den Tid heller Intet, der kunde bidrage til hans Konstruktion som Nationalhelt.

Der var ikke nogen Suveræn paa den iberiske Halvø, som *el soberbio Castellano* (hvilket Cid kaldes i Romancerne) ikke havde ladet føle sin Magt, men derimod var der to mægtige Herrer, der nødvendigvis ofte maatte nævnes i Spanien, og som Cid ikke havde havt Leilighed til at komme i Berøring med og derfor heller ikke havt Leilighed til at trodse eller kujonere. Det var *Kongen af Frankrig* og *Paven*. Det er en Conditio sine qua non for en Folkeheros, at han maa være saa fuldkommen som muligt i sin eiendommelige Retning; og herfor sørger Folkepoesien, idet den erstatter med Digt, hvor der savnes Fakta. Saaledes blev der en Romance til af følgende Indhold*):

*) Findes hos Wolf og Hofmann i to Varianter: „Rey Don Sancho, rey Don Sancho“ (no. 33) og „A concilio dentro en Roma“ (no. 34). Den sidste er noget forfinet; hvorimod den første, i al sin djerve Raahed, synes at være et ægte Barn af de gamle Tider. Paven

Kong Sancho af Kastilien skulde drage til Rom efter Pavens Indbydelse. Cid kom då og bad, om han maatte være med, da han nok havde Lyst til at nyde lidt af de Lande, de skulde drage igjennem; „naar vi skal drage gjennem Frankrig, saa vil vi plyndre, hvor vi kommer frem, og see, om nogen Franskmand vover at kræve os til Regnskab". Saa drog de da til Rom, og Kongen kyssede Pavens Haand tilligemed alle sine Riddere; kun Cid gjorde det ikke, han var ikke vant til Sligt. Han gik hen i Sankt Peters Kirke og fandt der opstillet syv Lænestole for syv kristne Konger, men den, der var bestemt for Kongen af Frankrig, var stillet et Trin over de Andres, ved Siden af den hellige Faders. Da Cid saae det, sparkede han til Kongen af Frankrigs Stol, saa den faldt ned og gik i Stykker, og tog sin egen Konges og satte paa dens Plads. En Hertug af Savoyen vilde sætte ham i Rette for denne Fornærmelse mod „den

---

kaldes etsteds i denne Romance „ese Padre de Aviñon"; det vilde han ikke være bleven kaldt, efter at han var vendt tilbage til Rom; det viser, at Romancen i sin nuværende Skikkelse ikke er yngre end det 14de Aarhundrede. Men „ese padre de Aviñon" kalder Don Sancho til Roma, ikke til Avignon; det tyder paa, at her er foretaget en Forandring med Betegnelsen for Paven, efter at denne er taget til Avignon, at Romancen altsaa i Virkeligheden er meget ældre.

bedste og berømteste af alle Konger", men fik et Ørefigen af Cid. Da Paven erfarede det, vilde han sætte Cid i Ban, men Cid erklærede: „Hvis Du ikke giver mig Syndsforladelse, Pave, skal det bekomme Dig ilde; saa vil jeg dække mine Heste med dine rige Kaaber." Da Paven hørte det, svarede han meget spagfærdigt: „Jeg giver Dig Syndsforladelse, Rodrigo, jeg giver Dig det med Glæde for Alt, hvad Du finder for godt at gjøre her ved mit Hof."

Alle de Begivenheder, der fortælles i denne Romance, ere opdigtede; Kong Sancho havde i sin korte Regjeringstid Andet at gjøre end reise til Rom. Men i en anden Henseende er den, som Folkepoesi i Almindelighed, paalidelig og træffende, nemlig i Skildringen af Tidens Aand. Forholdet mellem Cid og Kong Sancho kunde ikke skildres mere træffende end i denne Romance. Det er Cid, der hævder Kongens Plads. der sætter hans Stol øverst; Kongen selv er rént forsvindende, en fuldstændig Skygge, en stum Person. Romancen viser ogsaa, hvor lidet katolske Kastilianerne vare dengang, og hvor lidet Religionsspørgsmaalet dengang havde at gjøre med deres Kampe. Endeligt er den ugenérte Maade, hvorpaa Cid ytrer sin Lyst til at plyndre, meget betegnende.

VIII

Lidt efter lidt indtraadte der et livligere Samkvem mellem Kastilien og de andre europæiske Stater, navnligt Frankrig og Tydskland; under Alfonso den Tiende var dette Samkvem blevet saa livligt, at der endogsaa gik Gesandtskaber mellem Kastilien og Norge, og at man i Tydskland (under Interregnet 1254-73) tænkte paa at gjøre Alfonso til tydsk Keiser. Herved havde man efterhaanden ogsaa lært at kjende noget af andre Landes Literatur.

Hverken Frankrig eller Tydskland havde nogensinde indtaget en saa isoleret Stilling som Kastilien; derfor var deres Literatur ikke begyndt med Folkepoesi som den kastilianske, men med lange episke Digte, Efterligninger af Oldtidens store Epopeer, navnligt af Virgilius. Især synes de franske *Chansons de geste*, med deres eventyrlige Beretninger om de carolingiske og bretagniske Heltes Bedrifter, at have fundet Indpas i Kastilien og dér indvirket paa to Maader. Først maatte Kastilianerne fremstille deres egne Heltes Bedrifter i den fremmede, finere Dragt, paa Alexandrinere og i eventyrlig Belysning. Dernæst blev det Mode at klæde de fremmede Digtes Helte, Ridderne af den carolingiske Sagnkreds, i national kastiliansk Dragt, ɔ: besynge dem i Romancer, paa firefødede Trokæer.

Ingen Helt spillede en saadan Rolle i den kastilianske Nations aandelige Liv som Cid; det var derfor naturligt, at man søgte at stille Nationalhelten paa lige Fod med Udlandets Helte og derfor besang ham paa Alexandrinere. Vi have to Forsøg i denne Retning, et, der fornemmeligt behandler hans Ungdomsbedrifter („*La Cronica rimada del Cid*"), og et andet, der især behandler hans sidste Levetid (bekjendt som „*La Poema del Cid*"). Den Kilde, hvorfra begge have hentet de Fakta, hvorpaa de have bygget videre, er de Romancer, hvori Traditionen om Cids Bedrifter vedligeholdt sig i Folket; og hvor det konvenerede dem, have de, især det første, optaget store Stykker af Romancerne, der ofte kun høist ufuldkomment ere blevne omformede til Alexandrinere.

Cid er bestandigt endnu den stolte Adelsmand, især i „*La Cronica rimada*", der ikke giver Romancerne meget efter i den Henseende; men han har faaet en langt mere ridderlig Habitus. Heltene i *Les chansons de geste* kjæmpede for Damer, vandt en Brúd ved drabelige Bedrifter; for at den kastilianske Nationalheros ikke skal staae tilbage i den Retning, fletter man hans Ungdomsaffære med „den hugprude Greve" og hans Giftermaal med Jimena sammen ved en romantisk Kjærlighedshistorie og identificerer Grevens Datter, hvis Navn ikke nævnes i de ældste Romancer, med Cids senere Hustru. — De fremmede Helte udførte alt Bedrifter som Børn;

det maatte Cid ogsaa gjøre. Derfor tages Beretningen i Romancen om Drabet paa Greven bogstaveligt, og *La Cronica rimada* føier forklarende til, at Cid var tolv, neppe tretten Aar, da han dræbte Greven. Det blev en lovligt ung Brudgom, Jimena fik ved den Leilighed, og et temmeligt stort Misforhold mellem de to Ægtefællers Alder, men paa Sligt sees ikke; naar blot Bedrifterne ere der, bryder man sig ikke om Tidsregning eller Samstemning. — De fremmede Helte blive ofte forurettede af Kongen og tagne til Naade igjen, naar deres Nobelhed har staaet sin Prøve; det gaaer da ud over Kong Alfonso, der fremstilles som forurettende Cid, medens Cids Optræden overfor Kongen skildres som nobel og ridderlig til det Yderste, som en uafbrudt Sanken gloende Kul paa dennes Hoved. For end mere at hæve Glorien om Cid, repræsenteres de Adelsmænd, Kongen har om sig, ved et Par gedígne énsidige Teaterskurke, onde, feige, lumske og nederdrægte, Greverne af Carrion, der søge at tilfredsstille paa Cids Døtre deres Misundelse paa Faderen*). Alle samtidige

*) At Cids Misundere blandt den kastilianske Adel kunde finde paa at haane ham i hans Døtre, er vel ikke utænkeligt; at Historien Intet véd derom, modbeviser det ikke, da de historiske Kilder fornemmeligt ere arabiske, og man ikke kan forlange, at disse skulde beskjeftige sig med Cids private Familie-

Hædersmænd, som Alvar Fañez etc., grupperes derimod om Cid, og udføre deres Bedrifter for ham og efter hans Befaling. Og for endeligt at sætte Kronen paa Værket, for rigtigt at gjøre Cid til en eventyrlig Helt, søger man at gjøre hans Herkomst saa lav som muligt, skjønt man har ondt ved at komme lavere end til Kategorien: adelig Bastard*).

Men trods alle disse Moderniseringer kunde Cid dog ikke i Længden udholde Konkurrancen med Dhrr. Roldan (Roland), Reinaldos, Claros, Montesinos og Durandarte (ɔ: Dyrendal, Rolands Sværd, der ved en eller anden Misforstaaelse i de spanske Romancer er bleven til en Person, en af de tolv Jevninge, *los doce pares)*. Heltene fra den carolingiske Sagnkreds bleve snart som hjemme i Kastilien, og der blev i det 14de og 15de Aarhundrede digtet mange og lange Romancer om dem.

---

anliggender. Men derimod er det utænkeligt, at Cid kunde give sine Døtre til et Par saa feige og elendige Pjalte, som „*La Poema del Cid*“ og Kunstromancerne gjøre dem til.

*) Man maa dog ikke betragte dette som et Tegn paa, at man vilde hæve de lavere Klasser. Et af de værste Skjældsord, man kunde give en *Hidalgo* (*hijo de algo*, Søn af Nogen, ɔ: „født“, af god Byrd), var „*hijo de un labrador*“ (Søn af en Arbeider) eller „*villano*“ (Bonde); det Sidste har endogsaa holdt sig som Skjældsord lige ned til vore Dage.

Cid blev herved trængt noget tilside, og Romancerne om hans Bedrifter bleve trængte ned i de lavere Stænder, medens der af Adelen og Hoffet dyrkedes en Kunstpoesi, først efter provençalsk og siden efter italiensk Mønster.

IX

Imidlertid kom der en Stund, da Adelsvælden tabte sig. Fernando den Katolske erklærede sig for absolut Konge, og hans Efterfølger, Carlos quinto, Carl den Femte, befæstede, efterat Juan de Padillas Opstand var kuet, den absolute Kongemagt saaledes, at den urokket gik i Arv gjennem hans Efterfølgere i 300 Aar. Adelen søgte Trøst for Tabet af sin Magt i Farter til Amerika; de andre Stænder begyndte at hæve sig, og Kong Pedro, den første Forkjæmper for den absolute Kongemagt og Stændernes Ligeberettigelse, blev nu Folkets Nationalhelt, men dog ved Siden af Cid.

Al den Kraft, der under de evige Kampe mod Maurerne havde udviklet sig i det kastilianske Folk, maatte nu, da Maurerne vare undertvungne, søge en anden Maade at ytre sig paa, og skaffede sig Udbrud i Poesi. Denne Poesi, der danner den gyldne Periode i Spaniens Literatur, var ikke paavirket af nogen udenlandsk Frembringelse; den var spansk, kastiliansk og intet Andet. Da man ikke

længere selv kunde øve Bedrifter paa Forfædrenes Vís, begyndte man (ved Midten af det sextende Aarhundrede) med at samle og optegne de Romancer, hvori Traditionen om Fædrenes Heltegjerninger opbevaredes*). Man gav sig til at mo-

---

*) I de fleste af disse Samlinger, især i de senere, er der pyntet og rettet paa de gamle Folkeromancer; naar man er saa heldig at have flere Varianter af samme Romance, seer man det let. Den karakteristiske Folkeromance: „*Cada dia que amanece*“ (Wolf y Hofmann, no. 30) have vi saaledes amplificeret paa forskjellig Maade og kompletteret efter *La cronica rimada* i de to Varianter, „*En Burgos está el buen rey*“ (W. y H., no. 30, a) og „*Dia era de los Reyes*“ (W. y H., no. 30, b). I Romancen „*A concilio dentro en Roma*“ er der pyntet paa alle de Udtryk, der angaae Paven, osv. Dette Fænomén er ikke saa forunderligt. Der hører megen Overlegenhed og Kritik til at udgive en anden Aands Produkter uden at blande sit eget lille Jeg ind deri og smigre sig selv ved at optræde rensende eller kompletterende, moderniserende eller, som man ofte selv kalder det, „*forbedrende*“. Denne Bemærkning gjelder til alle Tider, troer jeg, og rammer ikke alene de spanske Romancesamlere i det sextende Aarhundrede. Jeg traf i Spanien en „sittlich“ Germaner, den før omtalte Herr A., der vilde samle spanske Folkesange, men omhyggeligt udrensede Alt, hvad der var respektstridigt mod den katolske Religion eller i mindste Maade slibrigt. „Das ist abscheulich! Das ist ja scheusslich! Das kann ich ja nicht drucken lassen.“ Af et forresten smukt Digt vilde han udskyde en Linie, som han fandt var „Schweinerei“, og denne

dernisere og polere de gamle Romancer, tilføie, hvad man vidste andetsteds fra; snart skrev man hélt nye, og inden ret lang Tid blev det en fuldstændig Mani i Spanien at skrive Romancer. Digtelystne Personer uden Gnist af Poesi i sig besørgede i utrolig kort Tid samtlige Krøniker satte paa Vers, og de mere poetiske Gemytter lagde Udtrykkene for deres egne Tanker eller Følelser i Cids eller Jimenas Mund (eller ogsaa i en eller anden maurisk Herres eller Dames). Det var en videre Udførelse af den Proces, Nationalhelten alt havde maattet gjennemgaae i „*La Poema del Cid*". Skulde der gives en Fremstilling af en elskende Hustrus Uro for Manden, der drager i Krig, saa var det Jimena, der var urolig for Cid. Skulde der beskrives et Bryllup med alle dets Ceremonier, saaledes som det holdtes i Slutningen af det 16de Aarhundrede, saa lader man det være Cids og Jimenas, ja en Romance handler endogsaa om de Dragter, Cid og Jimena bar ved denne Leilighed. Skal der skildres en Konges faderlige Godhed for sine Undersaatter, saa er det Kong Fernandos overfor Cid og Jimena, hvilken sidste han trøster i hendes Ensomhed. Skal der holdes poetiske Forelæsninger om det Ophøiede i Tapperhed, lægges de i Munden

---

spanske Linie i det spanske Folkedigt skulde nu erstattes ved et spansk Foster af hans egen „sittliche Geist".

paa Cid; og ikke nok hermed, selv med húslige Betragtninger over Børneopdragelse og Økonomi lader man Cid underholde Jimena paa firefodede Trokæer. Kort sagt, Cid bliver i disse Romancer omformet til akkurat det Modsatte af, hvad han var: Han er den loyaleste Undersaat, man kan tænke sig, utrættelig i at kjæmpe for sin Konges Ære, og naar han optræder imod Kongen, er det til Kongens eget Bedste, af lutter nobel Loyalitet; han er den nobleste, ædleste Ridder, den ømmeste, kjærligste Ægtefælle, den ridderligste, mildeste Fjende. Istedenfor den sunde og kraftige, om end noget raa Adelsmand har man faaet stillet et kjød- og blodløst Hofmandsideal, i hvem der ikke er Skygge af Ondt. Cid, der under sine Plyndringstog havde nedbrændt Kirker en masse, baade i Aragon og Kastilien, bliver til en af Himlen særligt begunstiget Person. Han har Konferencer med Sankt Peter, der hjelper ham at seire og forudsiger ham hans Død; der laves skjønne Legender om hans Hellighed, og Felipe den Anden vilde endogsaa have ham kanoniseret, hvilket dog ikke blev til Noget. — Saaledes gik det til, at Cid kunde vedblive at være Nationalhelt under det absolute Kongedømme.

Som umiddelbar Fortsættelse af denne Romancedigtning udviklede sig (især i det syttende Aarhundredes første Halvdél) det nationale spanske Drama, skrevet i det samme firefodede trokæiske

Versemaal, og for en Dél dreiende sig om de samme Begivenheder. Men Cid, der ad kunstig Vei var bragt til at stemme overéns med den daværende Tilstand, kunde her ikke konkurrere med den naturlige Repræsentant for Tidens Ideer, Kong Pedro. Medens derfor en lang Række af dramatiske Digtere, og deriblandt Navne som Lope de Vega, Tirso de Molina, Moreto, Alarcon, Calderon osv., kappedes om at forherlige denne, var der kun to Digtere, Castro og Diamante, der forsøgte at skrive Dramer om Cid. Den betydeligste af disse, Guillen de Castro, har skrevet to Stykker om Cid; det ene handler om hans Drab paa Greven og Giftermaal med Jimena, det andet om Beleiringen af Zamora og Kong Sanchos Drab. Cid skildres, ganske som i de nyligt omtalte Kunstromancer, som et Pragtexemplar af en loyal Hofmand, der altid med største Ære klarer sig ud af alle Forviklinger, en Skikkelse, hos hvem der ikke findes en Plet at dadle.

X

Denne rige poetiske Produktion var det sidste Glimt af Spaniens Kraft og Storhed. Den bragte til Verden Don Juan og Don Quijote, den Første som et Billede af, hvorledes Hofadelen spildte sin Kraft til daadløs Livsnydelse, den Anden som et Udtryk for Folkets Trang til at udføre Bedrifter,

der nu ikke mere kunde tilfredsstilles. Saa kom Natten; under Katolicismens og Absolutismens beskyttende Vinger sov Folket ind til en uvirksom Dvale. Maaské drømte det om Cid som om saamegen anden svunden Storhed, men ellers førte Nationalhelten en meget lidt poetisk Tilværelse. En lærd Mand fandt og udgav et vigtigt Kildeskrift til hans Historie, og en anden lærd Mand tillod sig at paastaae, at han var en Fabelhelt, som aldrig havde været til. Det var al den Rolle, han spillede i denne Periode. I den nyeste Tid har man adskillige Gange ved høitidelige Leiligheder slaaet paa hans Navn, blandt andet i Riegohymnen, hvori Spanierne opfordres til at vise sig som „Sønner af Cid“.

Men imidlertid kom Cid til at spille en Rolle udenfor Spanien. Først blev han bekjendt i Frankrig ved Corneilles Tragedie „*Le Cid*“. Den er skreven i den samme fransk-klassiske Stíl, som Corneilles øvrige Tragedier, men udmærker sig fremfor disse ved, at Sujettet er hentet fra en hélt anden Sfære end den klassiske. Corneilles fornemste Kilde er første Dél af Castros „*Los mocedades del Cid*“; og Cid selv har kun undergaaet meget ringe Forandring, ikke mere end der var nødvendigt, for at en Hofmand fra Felipe den Tredies Hof kunde vise sig ved Louis den Trettendes.

I Tydskland var det HERDER, der indførte ham ved *Heltedigtet „Cid“*. Dette anseelige Epos er opstaaet ved. at Herder har taget saamange som muligt*) af de spanske Romancer og kjædet dem sammen. Han har taget af Romancebeholdningen uden kritisk Undersøgelse, vilkaarligt bortkastet, hvad han ikke syntes om, og tilføiet af sin egen Opfindelse, hvor han syntes, der var en Lakune. Hans Opfattelse af Cid er det 17de Aarhundredes, hans Helt er den ideale Ridder uden Frygt og uden Dadel, uden Kjød og uden Blod, en levende Ærens Katekismus. Hovedmassen af Digtet bestaaer derfor ogsaa af frie Oversættelser af de Kunstromancer, der i saa ríg Mangfoldighed dukkede frem i Felipe den Andens og Felipe den Tredies Tider, og som ikke have Andet tilfælles med Cid end netop Navnet. Mellem disse finder man hist og her Brudstykker af de gamle Folkeromancer, men som oftest for Harmoniens Skyld betydeligt udtværede; deres korte, klare, malmfulde Stíl vilde ogsaa have kontrasteret slemt med Kunstromancernes sírlige Ordgyderi. Udelukkende

*) Adskilligt har han faaet Leilighed til at bruge to Gange, paa to forskjellige Steder, f. Ex. Urracas skinsyge Bebreidelser mod Cid, der i Kunstromancernes Periode havde fundet talrige Udmalere, og Cids Landsforvísning af Alfonso, ligeledes et yndet Tema for de romancefabrikerende Kunstpoeter.

af Herders egen Opfindelse er en sentimental Forsoningsdialog mellem Cid og Jimena, der er saa lidt spansk som muligt; og, ikke tilfreds med i Greverne af Carrion at have sorte Modstykker til sin Helts Rénhed, maler han ogsaa Kong Sancho den Stærke sort, fordi han vil sætte sig i Besiddelse af sine Sødskendes Lande. Seet med Nutidens Øine kommer det Herderske Epos til at tage sig kjedsommeligt og temmeligt uheldigt ud, og det har nu væsenligt kun den literærhistoriske Interesse, at dets Tilblivelse giver os en tydelig Forestilling om, hvorledes i sin Tid *La Poema del Cid* og *La Cronica rimada* ere opstaaede.

Men alt dette være ikke sagt til Herders Forkleinelse! Paa hans Tid var Folkepoesien næsten allevegne glemt; og Heltedigtet „Cid“ var et af Leddene i hans Virksomhed for atter at henvende Opmærksomheden derpaa. De Undersøgelser, hvorved vi nu ere satte istand til at kunne kontrollere og kritisere hans Digt, og som have tjent som Hovedkilder for nærværende Fremstilling, existerede ikke dengang og hidrøre først fra de senere Tider. Herved sigter jeg navnligt til den omhyggelige kritiske Udgave af Spaniens gamle Folkeromancer, som den af Spaniens Literatur høit fortjente F. Wolf i Forening med C. Hofmann har udgivet 1856, og de fornemmeligt paa arabiske Haandskrifter baserede Undersøgelser over Cids Historie, der skyldes R. Dozy.

DON PEDRO

KASTILIENS KONGE FRA 1350 TIL 1369

I

Kristiern den Anden, Skandinaviens Konge, kaldtes før Kristiern *Tyran* eller Kristiern *den Onde*; nu dømmer man ham anderledes og seer i ham den eneste fremragende Aand i den oldenborgske Kongestammes lange Række. Spanien har ogsaa sin Kristiern den Anden: Don Pedro, af sine Fjender kaldet „*el Cruel*“ (den Grusomme), af sine Venner „*el Justiciero*“ (den Retfærdige), den mést karakteristiske af alle Kastiliens Konger.

I Sevilla kan man ikke gjøre ret mange Skridt uden at støde paa Minder om ham og hans stormfulde Regjering.

I Alcázar boede han med sin smukke og aandrige Elskerinde, Maria de Padilla; de mauriske Sale lod han med Smag og Skaansomhed restaurere og udvidede Slottet ved Tilbygninger. Springvandene i Alcázars Haver stamme fra ham; ligesaa de mangfoldige smaa Huller i de med Fajanceplader brolagte Gange, hvoraf en Mængde fine Vandstraaler skjød frem, naar en Sluse aabnedes, en snurrig

Indretning, der ikke alene kunde forøge Friskheden i Haverne, men ogsaa kunde bringe mangt et Par til i en Fart at springe tilside og derved forraade mangt et hemmeligt Møde. Det hvælvede, kjølige Lokale med de store Bassiner kaldes endnu Maria de Padillas Bade; det var oprindeligt de mauriske Haremsdamers. Ved Indgangen til Alcázars prægtigste Hal findes paa det hvide Marmorgulv en mørk Plet. Her lod Don Pedro sin Halvbroder, Stormestren af Santiago. Don Fadrique, støde ned; Pletten skal være Don Fadriques Blod*), Minde om en af Pedros Grusomheder.

I en af Sevillas Gader, der nu bærer Navn efter ham (*Calle del rey Don Pedro* eller *Calle del Justiciero*, som den nu hedder) har han selv reist et Minde om en anden af disse, et Slags Skamstøtte for sig selv. Man fortæller, at han ofte, som saamange andre betydelige Aander blandt de Regjerende, flakkede forklædt omkring i Byerne for at lære sit Folk at kjende. Ved en saadan Leilighed havde han i Hidsighed stødt en Mand

---

*) Hvorvidt dette er saa eller ikke, kan naturligvis ikke med Sikkerhed afgjøres. I Alhambra fortalte man mig i Anledning af Blodpletten i Abencerrajernes Sal, at Marmoret i Gulvet var meget porøst, saa at f. Ex. en Blækklat, der havde faaet Tid til at ligge der lidt, ikke var til at faae af, hvormeget man end skurede paa Overfladen.

ned. For at hævde Sikkerhed og Orden i sit Rige havde han selv givet meget strenge Love, og Mord straffedes med Døden. En Borger udlod sig med, at han kjendte Gjerningsmanden til dette Mord; strax begav Pedro sig ned til ham og opfordrede ham til at angive Morderen. Borgeren pegede paa hans eget Portræt. Pedro kunde ikke godt, som fordum Kharondas, dømme sig selv til Døden, men det Stempel som Forbryder, der ved Henrettelsen sattes paa Ens Minde, dømte han sig selv til at dele og opsatte til Erindring om sin Brøde sit eget Billede i Muren af det Hús, udenfor hvilket Forbrydelsen var begaaet. Billedet, en Sandsténsbuste, staaer endnu den Dag idag, men om det er det samme, som Don Pedro lod opsætte, er maaské tvivlsomt.

I „Guldtaarnet“ *(La torre de Oro)* ved Floden havde han sit Skatkammer, og deraf har Taarnet faaet Navn; et andet gammelt Taarn, fírkantet, med Múrkrone, i Nærheden af Puerta de Macarena, siges at være bygget af ham, og til mér end én gammel Borg eller Borgruin i Sevillas Omegn knytter sig Minder om *„el rey Don Pedro“*, som han nu i Regelen uden Tilnavn kaldes.

II

Da Pelayo af sine 300 Krigere Dagen efter Seiren ved Covadonga blev udraabt til Konge, var

hans Kongemagt ikke stort mere end en Generals, knapt engang det. Riget udvidedes efterhaanden, og Kongen, den øverste Befalingsmand i Kampen mod den mauriske Invasion, fik efterhaanden mere og mere Land og flere og flere Folk at herske over, men hans Herskermagt havde ikke mere at sige end i Oldtiden Spartas Kongers. Riget var som i en stadig Beleiringstilstand, Folket som en stadig Krigshær, Kongen som en Overfeltherre, hvis Værdighed var arvelig. Til denne Post udfordredes ikke særdeles Begavelse, da Krigen sjeldent førtes i det Store, men blot personligt Mod, Tapperhed og ridderlige Færdigheder, Egenskaber, som Opdragelsen med Lethed kunde udvikle. Derfor var ogsaa den ene Konge omtrent lige saa god som den anden; og man kan egenligt ikke paavise nogen Konge, der gjør absolut Fiasco, i den lange Række fra Pelayo til Pedro. Men denne evige Kamp udadtil, dette bestandigt at lede hele Folkets Tanker i én fælles Retning var ogsaa en ligefrem Nødvendighed for at holde Riget sammen, thi det havde saagodtsom aldeles ingen indre Organisation. Hver enkelt Adelsmand herskede som Konge paa sit Gods, og Cid, Typen for den Tids spanske Adelsmænd, med al sin Trods og Selvfølelse, afgiver mere end ét eklatant Exempel paa, hvad en Adelsmand turde byde Kongen, og hvor lidet denne havde at sige over sit Lands Administration. Kastiliens Kongerække kunde opvise

mange tapre Helte, mange dristige Generaler, men ingen fremragende Aander. Deres Liv og Virksomhed var udelukkende viet til den traditionelle Kamp mod Maurerne, næsten alle vare de drabelige Krigere, men ingen var optraadt som Bærer af nogen særegen Idé. Den mest iøinefaldende i denne Række, Alfonso den Tiende (*el Sabio*, den Lærde), der beskjeftigede sig med literære Sysler og var den første prosaiske Skribent i det kastilianske Sprog, mistede sin Trone og sit Rige, fordi han gav sig til at beile til Tydsklands Keiserkrone istedenfor at holde sin urolige Adel beskjeftiget paa den traditionelle Vís.

Landet var imidlertid blevet større og større; Kastilien var i Tidens Løb bleven et stort Rige. Fernando den Hellige havde erobret Córdoba og Sevilla, Alfonso den Ellevte Algeciras, saa Landet strakte sig atter fra Hav til Hav. Men det var ikke uden Grund, at tillige Cid var bleven Rigets Nationalhelt; Adelens Magt og Selvstændighed var ogsaa voxet, og den stod vel omtrent paa sit Høidepunkt, da Alfonso den Ellevte døde, og hans Søn, Pedro, arvede Kastiliens Krone.

Pedro brød fuldstændigt med Traditionerne. Den Fjende, mod hvem han kjæmpede under hele sin Regjering, var ikke den traditionelle, Maurerne; det var Adelen i hans eget Rige. Og den Kamp, han kjæmpede, var ikke den traditionelle, Kampen for at vinde Land og Skatte; det var

15*

Kampen for Kongens Herredømme over sit Rige, Kampen for den absolute Kongemagt. Pedro vilde ikke være Konge blot af Navn; han vilde herske over det Folk, der kaldte ham sin Konge; der skulde Ingen herske over Kongen, være Konge over Kongen. Pedro vilde herske over et ordnet Rige; og dette søgte han at opnaae ved at kue og knække Adelen, ved at hæve de lavere Stænder, ved at give strenge Love og haandhæve en streng, ubøielig Justits. Han saae efterhaanden, ligesom Kristiern den Anden i Skandinavien, at Adelen ikke lod sig vinde eller tvinge til i levende Live at opgive sin Magt; den maatte ligefrem ryddes afveien, hvis Riget skulde nyde Orden, Fred og Ro under én fælles Regjering og ikke sønderlemmes under mange indbyrdes uenige Herrer. „Den Første paa Skandsen“ bliver imidlertid i Regelen skudt ned, og, ligesom Kristiern den Anden, maatte ogsaa Don Pedro falde for sine Ideer.

En fremragende, virksom og energisk Aand lever dog aldrig forgjæves; den paatrykker altid Tiden et Spor og gjør Epoke i en eller anden Retning. Pedros Regjering gjør Epoke i Kastiliens Historie. Efter hans Fald kom Adelen atter til sit Herredømme; havde den før mere ubevidst udøvet dette, saa havde den nu i Kampen mod Pedro faaet Bevidsthed om sin Magt og forstod vel at hævde den, saameget mere, som Maurernes Rige ikke længere var saa stærkt, at det

udelukkende kunde lægge Beslag paa Kastilianernes Opmærksomhed, der saaledes naturligt hendroges paa deres eget Lands indre Anliggender. Kongerne, som før Pedro dog havde havt lidt at sige, bleve nu rene Nuller og bleve ovenikjøbet af Folket spottede for deres Magtesløshed; en af dem, Enrique den Tredie, fører Tilnavnet „*el Enfermo*“ (den Syge, den Svage), en anden, Enrique den Fjerde, kaldtes „*el Impotente*“, hvilket ikke behøver at oversættes.

Det gaaer imidlertid med de fleste Kræfter som med Magnetens; de maa holdes virksomme ved en Modvægt for at kunne vedligeholde deres Styrke. Da der ikke mere gaves nogen Modvægt mod Adelens Magt, tabte denne sig af sig selv eller udartede til Urimeligheder; og derved muliggjordes den nye Tingenes Tilstand under Fernando og Isabel, *los reyes catolicos.*

III

Pedro skildres som en høi, smuk Mand med blonde Haar; at han var eminent begavet, indrømme selv hans Fjender, og at han som Konge var i Besiddelse af en imponerende Værdighed og Majestæt, indrømme de ogsaa. Før han endnu

havde fyldt sit sextende Aar, blev han Konge over Kastilien.

Hans Fader, en temmeligt ubetydelig Herre, havde kriget mod Maurerne paa vante Vís, og forøvrigt tumlet sig med Elskerinder osv. Hans Moder, en portugisisk Prindsesse, var ved Hoffet bleven negligeret og tilsidesat for Kongens Elskerinder, hvilket havde udviklet adskillige mindre heldige Sider hos hende; til at opdrage sin høitbegavede Søn var hun ialtfald ikke istand. Pedros andre Opdragere smigrede ham kun, talte ham efter Munden osv., saa at han i Ordets egenligste Forstand aldeles ingen Opdragelse havde faaet. Hos et Menneske, der ikke faaer nogen Opdragelse, faae alle Sider i den menneskelige Natur Lov til at udvikle sig frit og ligeligt; Opdragelsen bestaaer jo i, at nogle af disse Sider kues og andre udvikles paa deres Bekostning. En saadan Natur, der fra Barndommen af har vænnet sig til at leve uden Baand, taaler dem heller ikke, naar han bliver voxen og kommer under andre, større Forhold. Da Pedro blev Konge, ménte han sig som den Første i Riget berettiget til at leve fri for alle Baand.

Denne Frihedstrang var vel allerede en af Hovedaarsagerne til hans Animositet mod Adelen, der paa enhver Maade vilde indskrænke Kongens Magt. Rimeligvis have ogsaa hans portugisiske

Moder*) og hans Hovmester, den portugisiske Adelsmand ALONSO DE ALBURQUERQUE, der ofte havde følt sig tilsidesatte og krænkede af den kastilianske Adel, efter bedste Evne søgt at ophidse ham mod denne.

Men der kom ogsaa rént tilfældige Omstændigheder til. Kort Tid efter, at Pedro havde besteget Kastiliens Trone, faldt han i en haard Sygdom, som man allerede troede, vilde gjøre Ende paa hans Tilværelse; han var det sidste Skud af den gamle Kongestamme, Pelayos Æt, og Tronen vilde altsaa staae uden Arving. Adelen gav sig ikke engang Tid til at afvente hans Død, men begyndte allerede at dele Landet imellem sig; at gjøre nogen af Alfonso den Ellevtes uægte Sønner til Konge, faldt dengang Ingen ind. I Leon udraabte Adelen en Greve af den gamle, navnkundige Slægt LARA (Juan Nuñez de Lara) til Konge; Andre vilde have et Medlem af den ligeledes med Kongehuset beslægtede Familie Haro; Hofpartiet (Enkedronningen, Alburquerque og deres Tilhængere) tænkte allerede paa mod disse at sætte en Infant af Aragon: Kort sagt, man gererede sig, som om Pedro forlængst var død og begraven, da han mod For-

*) Denne Dame benyttede strax efter Kong Alfonsos Død Leiligheden til at kaste hans Elskerinde, Leonor de Guzman, i Fængsel, ydmyge hende paa forskjellig Maade og tilsidst forgive hende.

ventning begyndte at komme sig, og snart atter stod frisk og sund, rede til at regjere sit Land.

Som man kan tænke sig, var det ikke noget lysteligt Syn, der mødte den unge, stolte Konge, med den stærke Friheds- og Selvstændighedsfølelse, der ikke taalte nogen Indblanding i, hvad han udelukkende ansaae for sine, Kongens, Anliggender. Energisk, som han var, drog han strax ud imod Lara og de Adelsmænd, der havde udraabt ham til Konge. Lara selv døde; hans Søn, et Barn, og en stor Dél af hans Tilhængere bleve dræbte. En saadan Fremgangsmaade overfor nogle af Rigets mægtigste Adelsmænd maatte naturligvis ægge den øvrige Adel til Hevn; og strax efter at Pedro var færdig i Leon, maatte han drage til Andalusien, hvor Adelen havde gjort Oprør imod ham og blev tugtet ligesaa blodigt som i Leon.

Ved samme Leilighed begyndte Pedros Halvbroder, ENRIQUE AF TRASTAMARA, første Gang at fiske i rørte Vande og gjorde i Spidsen for en lille Skare Oprør i Asturien, hvilket Pedro med stor Lethed dæmpede og aldeles tilgav Enrique, hvad enten det nu har været af en rént broderlig Følelse, eller fordi han ansaae ham for at være for ubetydelig til at kunne gjøre Skade.

IV

Under disse Begivenheder gjorde Pedro Bekjendtskab med Maria de Padilla. Hun var af den lavere Adel og var dengang Selskabsdame hos Alburquerques Frue. Pedro fattede til hende en Kjærlighed, der slog ligesaa fast Rod i hans Sjæl som hans Had til Adelen; hun var ogsaa, siger Juan de Mariana, der ellers ikke behandler Pedro for velvilligt, saa høit begavet saavel i legemlig som i aandelig Henseende, at hun vilde været fuldkomment værdig til at være Dronning. Men atter her maatte Pedro føle Adelsherredømmets Fordomme hvile over sig som en Byrde; hvor farligt det var i de Tider for en Konge at tænke paa en Mesalliance, viser Jnes de Castros omtrent samtidige Mord. Maria maatte altsaa nøies med Pedros Hjerte; hans Haand kunde hun ikke gjøre sig Haab om; og maaské tænkte hverken hun eller Pedro, der vel endnu ikke fuldstændigt havde emanciperet sig fra Tidens Fordomme, dengang paa en saadan Mulighed.

Imidlertid, Landet maatte jo have en Dronning; og Enkedronningen (i Forbindelse med sine Tilhængere blandt Adelen) havde travlt med at skaffe sin Søn en Kone. Endelig fandt man en saadan i Prindsesse Blanca af Bourbon, en Datter af Hertug Pierre af Bourbon; og Pedro, der betragtede det Hele som en Forretningssag, der ikke

kunde gjøre noget Skaar i hans Forhold til Maria, gav sit Samtykke. Enkedronningen og hendes Tilhængere fik nu travlt med at gjøre Bryllupsforberedelser. Blanca kom til Kastilien og blev modtagen med stor Pomp af Enkedronningen, Adelen, hele Hoffet; der manglede kun Don Pedro. Han var i Torrijos hos Maria. Endeligt indfandt han sig, langt om længe; og nu blev der holdt Bryllup, med Glands og Pragt, med Fester og Ridderspil (d. 3. Juni 1353).

Blanca, der synes at have været et lille ubetydeligt Pigebarn, ikke engang smuk*), skulde imidlertid ikke kunne udøve stor Tiltrækningskraft paa en Mand som Pedro. Brylluppet stod en Mandag; om Onsdagen gjorde Pedro Forberedelser til at reise tilbage til Maria. Saasnart dette blev bekjendt, blev han formeligt beleiret af Enkedronningen og hele Hoffet, der overdængede ham med Lovtaler over Blanca og hendes Dyder, med Bønner om at blive, osv. „Ja, ja, lad mig bare være i Fred," var Pedros Svar; men saasnart han saae sig et Øieblik fri for sine Plageaander, kastede han sig paa en Hest og galopperede bort, ad Toledo til, hvor Maria imidlertid var taget hen. Al-

*) Havde hun seet blot nogenlunde godt ud, var dette nok blevet anført af Historieskriverne, der, rørte over hendes ulykkelige Sjæbne, have gjort alt muligt for hende.

burquerque og en anden af Hoffets Celebriteter satte efter ham og indhentede ham ogsaa, men den Betoning, hvormed Pedro udtalte, at „det glædede ham særdeles at see dem“, var af en saadan Natur, at de to Herrer foretrak skyndsomst at vende tilbage med uforrettet Sag, og — føier Historien til — „Alburquerque indsaae, at hans Indflydelse ved Hoffet var forbi, og trak sig tilbage til sine Godser“. Pedro havde allerede faaet en Prøve paa, at det at gifte sig ikke var saa ubetydelig en Formalitet, som han havde troet; og den Ligegyldighed, han fra først af havde næret mod Blanca, forvandlede sig snart til ligefrem Modbydelighed. Han holdt hende altid fjernt fra sig, som i et Slags Exil, snart hist, snart her i Landet.

Af disse Forhold udviklede der sig efterhaanden en Spaltning i Riget, mellem Kongen paa den ene Side og en adelig Liga, der sluttede sig om Enkedronningen og Blanca, paa den anden. Denne Liga stod ham imod paa enhver Maade, drillede og plagede ham med Raad og Anmodninger, der kun skulde være en pænere Form for Befalinger, ja sendte ham endogsaa Gesandter fra fremmede Magter paa Halsen med Anmodninger om at behandle Blanca lidt mere hensynsfuldt. Engang maatte han saaledes høre Sparlagensprædikener af en hél Række Deputationer fra forskjellige Steder i Riget, og tilsidst af en i dette specielle Anliggende af Paven udsendt Kardinal en

længere Formaning om at indrømme Blanca en Dronnings Rettigheder osv. „Behøves ikke,“ svarede Pedro efter at have hørt paa alt dette; „hun er ifærd med at gjøre sig til Nonne i et Kloster, som hun selv vil stifte.“ Og saa reiste han til Maria og lod Deputationerne og Kardinalen staae med uforrettet Sag.

Denne evige Indblanding i, hvad Pedro ansaae for *sine* private Anliggender, gjorde naturligvis kun hans Afsky mod Blanca endnu større, og modnede mere og mere hos ham hans Had til Adelen og Ønsket om at see sig befriet fra denne besværlige, selvbeskikkede Formynder. For at danne en Modvægt imod Adelsvælden begyndte han at hæve de lavere Stænder og den lavere Adel, der før havde været ganske dominerede af den høie Adel og ikke mærket stort til Kongemagten. Med disse begyndte han at omgive sig og at danne sig et Parti, paa hvilket han kunde stole og som vilde være ham tro i Liv og Død; selvfølgeligt kommer Familien Padilla ved den Leilighed til at spille en betydelig Rolle. Til Kongens Parti sluttede sig ogsaa i Begyndelsen hans Halvbrødre, Enrique og Fadrique*), hvem Pedro havde tilgivet alle tidligere

*) Sønner af Kong Alfonso og Leonor de Guzman. Had til Enkedronningen, deres Moders Morderske, har vel ogsaa været en væsenlig Grund til deres Optræden paa Kongens Side.

Oprørsforsøg og behandlede venligt og fortroligt som Brødre. Men ved første givne Leilighed gik Enrique over paa Adelens Parti. Erfaringer af den Art skulde ikke tjene til at stemme Kongen blidere.

Det synes efterhaanden at være gaaet fuldstændigt op for Pedro, at Kongen og den høie Adel ikke kunde bestaae ved Siden af hinanden i Landet, naar Kongen skulde være Konge. Kjed af Adelens Drillerier, tog han tilsidst den Beslutning, ikke at ville taale det Ringeste af den. Enhver Adelsmand, der i mindste Maade sætter sig op imod Kongen, lader han fra nu af med drakonisk Strenghed henrette. Sin Moder, Enkedronningen, forviste han til Portugal, hvor hun snart efter blev forgivet af sin Fader, den derværende Konge*). En stor Mængde Adelsmænd flygtede efterhaanden til Nabostaterne, navnligt til Aragon, hylende over Pedros „Grusomhed", og feidede derfra af bedste Evne mod Kastilien. I Spidsen for denne Emigration stod Enrique de Trastamara, der synes at have været en af disse uhyggeligt kloge, intrigante, beregnende, misundelige Personer, gode Forretningsmænd, men meget langt fra at være Genier og derfor i Regelen Geniernes ivrigste Fjender.

*) Alonso den Fjerde, den samme, der efter Opfordring af nogle Adelsmænd gav Befaling til at dræbe sin Søn Pedros Hustru, Jnes de Castro.

V

Nu stod Kong Pedro i sin fulde Manddom, selvstændig, trodsig, energisk til det Yderste.

Han holdt af at tumle sig, som Ørnen tumler sig i Luften, Løven i sit Krat; han var en ivrig Jæger, udmærket i alle ridderlige Færdigheder, tapper og modig til Forvovenhed. Altid virksom, flakkede han stadigt om fra den ene Ende af sit Land til den anden.

De Ideer og Følelser, der havde slaaet dybest Rod i hans Sjæl, kjæmpede han for og værnede om med en Energi og Ubøielighed, der trodsede Alt; ingen Modgang kunde bøie ham. Man behøver kun at mindes hans Had til Adelen og hans Kjærlighed til Maria de Padilla. Denne hans Energi har noget Imponerende ved sig; Historien opviser ikke et eneste Exempel paa, at han har opgivet at udføre en engang fattet Beslutning. Den har ogsaa noget Nobelt ved sig, thi Historien kan heller ikke præstere noget Exempel paa, at han nogensinde har opoffret nogen af sine Trofaste for derved at formilde eller vinde nogen af Modpartiet.

Men ved Siden deraf var han meget modtagelig for flygtige Indtryk. I det daglige Liv blev han let vred, men ogsaa let god igjen. Han blev let greben af kvindelig Skjønhed, og tog da med sin vante Energi fat, til han havde opnaaet alle de Gunstbevísninger, en Kvindes Kjærlighed kan

skjænke en Mand; saa var Vedkommende ham ligegyldig igjen. Maria vidste vel, at hun alene eiede hans Hjerte, men hun vidste ogsaa, at han ikke taalte det mindste Baand paa sig, og var for klog til at plage ham med Skinsyge. Maria var som Solen paa hans Elskovs Himmel, de andre Elskerinder som de smaa Sommerskyer, der et Øieblik kan dække Solen, men i næste Øieblik sporløst forsvinde. Ligeoverfor disse „Sommerskyer“ undlod han, som sagt, ingen Anstrengelse for at fremme sin Villie i en Fart; som et Exempel instar omnium og vel ogsaa som det mest slaaende kan nævnes hans Eventyr med Juana de Castro, en smuk ung adelig Dame, som han paa en af sine mange Reiser fik at see og blev forelsket i (om man forresten kan bruge dette Udtryk om slige flygtige Afektioner). Hun vilde ikke indlade sig paa Andet end Ægteskab. Pedro erklærede da sit Ægteskab med Blanca for ugyldigt, lod hente et Par Bisper, lod sig vie til Juana, opnaaede, hvad han vilde, og lod hende saa passe sig selv. Paa samme Maade var han hemmeligt gift med Maria, altsaa kirkeligt viet til tre Koner paa én Gang. Just ikke megen Respekt for Kirkens Velsignelse!

Men ligesaa lidt som han havde Respekt for de gængse Fordomme og Vedtægter i Riget, havde han naturligvis Respekt for de kirkelige Vedtægter. Sligt ligger ikke for en Natur som hans; den er sig selv Religion nok. Den hellige Faders Au-

toritet og Formaninger brød han sig ikke om, saa lidt som om hans Banstraale; og de høie Prælater i hans eget Rige, der vare mér eller mindre lierede med Adelen, omfattede han selvfølgeligt med lignende Følelser som denne. Til at være overtroisk var han for høit begavet: da en Flaade, han havde udsendt mod Aragon, var bleven ødelagt ved Storm, gav han strax Befaling til at udruste en ny og sende sammesteds hen, istedenfor — som en Historieskriver saa fromt bemærker — i denne Ulykke at see Forsynets Finger. Han har heller ikke, som hans Forgængere, bygget Kirker, Klostre eller Sligt; hans Bygninger ere Slotte, Taarne, faste Borge.

Et Menneske, der har udviklet sig aldeles selvstændigt, der føler, at Alt, hvad han er, er han ved sin egen Kraft, der ikke stoler paa Andet end sin egen Styrke, sin egen Energi, der altid er paa Post mod Alle og Enhver og stadigt maa kjæmpe for at hævde sin Stilling, ledes let til at fordre det Samme af Andre, og betragter det som selvforskyldt, naar de lide Skade. En saadan Natur kommer let til at oversee sin større Begavelse og betragte det udelukkende som sin egen Fortjeneste, at han staaer høiere end de Andre. Deraf kommer maaské det ringe Hensyn til Andre, man ofte sporer hos saadanne Folk, og ikke mindst hos Pedro f. Ex. til Offrene for hans Elskovshandler. Og naar en saadan Mand seer, hvor lidt han trods sin

Energi og Utrættelighed formaaer at udrette, samtidigt med at han føler, han staaer høit over sine Omgivelser, kan man forstaae, hvorlidet et enkelt Menneske faaer at sige for ham, og hvor ringe Værd og Betydning et Menneskeliv i og for sig efterhaanden kan faae i hans Øine.

Pedro søgte at værne om sine Undersaatters, navnligt Menigmands, Liv og Sikkerhed ved at give strenge Love, vel vidende, at Sikkerhed er den første Betingelse for et ordnet Statssamfund. Men samtidigt søgte han ogsaa at værne om Kongemagten ved at straffe med Døden den mindste Fornærmelse mod Kongen og Mangel paa Troskab mod ham eller paa Respekt for hans Værdighed. Selvstændig til det Yderste, taalte han ikke, at Nogen vilde byde over ham eller paatvinge ham sine „gode“ Raad. Stolt til det Yderste, taalte han heller ikke, at Nogen gjorde sig lystig over ham eller havde ham til Bedste. Den mindste Uærbødighed overfor Kongen, den mindste Forbindelse med Don Enrique eller de andre flygtede Herrer kostede en Adelsmand Livet. Mariana fortæller, at Pedro efter at have ladet dræbe en anseet Adelsmand, Gutierre de Toledo, anførte som Grund, at han nærede Sympatier for Enrique, men tilføier, at „den virkelige Grund var, at Don Gutierre udtalte frit og aabent, hvad der opfyldte hans Tanker“. Dette kan neppe have været noget Smigrende for Pedro, og det kan saaledes let forstaaes,

16

at han benyttede Leiligheden til at blive en Adelsmand kvit. En saadan lod han sjeldent gaae ubenyttet hen.

VI

Kampen mod Adelen blev ogsaa den Basis, hvorpaa Pedros Forhold til Nabomagterne beroede.

Med sin Navne, Kong Pedro af Portugal, sluttede han en Traktat om gjensidig Udlevering af politiske Flygtninge; ved denne Leilighed fik han adskillige Adelsmænd udleverede og henrettede, og Kongen af Portugal fik til Gjengjeld Jnes de Castros Mordere. Efter dette flygtede den kastilianske Adel naturligvis ikke mere til Portugal; og der var saaledes Intet til Hinder for et venskabeligt Forhold mellem de to Riger.

I Granada blev Kong Mohamed fordreven fra Tronen og Riget af en oprørsk Adelsmand, Abu Saîd Ibn al Hamar (af Kastilianerne kaldet „*el rey Bermejo*“, Kong Rødskjæg). Mohamed kom imidlertid tilbage med marokkanske Hjelpetropper, slog Usurpatoren og tilbageerobrede sin Trone. Abu Saîd, der ikke kunde søge til Marokko, Mohameds Alierede, var temmeligt nødt til at søge til Kastilien; han indfandt sig ogsaa i Sevilla med sine fornemste Tilhængere og bad Pedro om Hjelp. Som man kan tænke sig, kom han til den Rette. Pedro, der

var konsekvent til det Yderste og naturligvis ikke vilde understøtte i sine Naboers Land, hvad han bekjæmpede i sit eget, gjorde kort Proces med „Kong Rødskjæg“ og hans Folk og lod dem uden Videre hugge ned. Derpaa sluttede han et venskabeligt Forbund med Mohamed.

Var Kastiliens Forhold saaledes meget godt overfor disse to Naboer, var det desto slettere overfor den tredie, Aragon. Her havde den flygtede kastilianske Adel fundet et velvilligt Tilholdssted; Enrique de Trastamara havde af Kongen af Aragon (Pedro den Fjerde) faaet store Forleninger og var desuden bleven forsynet med Midler og Folk til paa Kastiliens Grændser at føre en Slags Røverkrig af lignende Natur som den, Erik Glippings Mordere førte mod Erik Menved, eller maaské snarere som den, Francesco den Andens Røverbander under Pavens Auspicier for kort Tid siden førte mod Kongeriget Italien. Som Løven, der tilsidst bliver ærgerlig over, at Hundene nappe i dens Skind og reiser sig for at give dem et Slag med sin Pote, drog Pedro engang ud imod dem og slog dem totalt ved Najera. Men en saadan Smaakrig er det ikke muligt at dæmpe paa anden Maade end ved at gjøre en Ende paa samtlige Røverhøvedsmænds Tilværelse, Noget, man i Nutiden meget vel har seet i Italien, og som Pedro saae ligesaa godt i sin Tid. Derfor gav han sig til at bekrige Aragon baade tillands og tilvands; i denne

Krig, der varede ved næsten lige til hans Død, understøttedes Aragon i Regelen af det lille Kongerige Navarra, hvor der regjerede en Konge, der hed Carlos.

I denne Krig stod i Begyndelsen den ene af Pedros Halvbrødre, Don Fadrique, blandt den kastilianske Hærs Anførere, den anden, Enrique, blandt den aragoniskes. Krigen førtes forøvrigt uden store Resultater. Engang gjorde Fadrique, ærgerlig over, at Aragonerne havde ødelagt nogle af hans private Besiddelser, en Kraftanstrengelse og erobrede den lille By Jumilla. Strax efter begav han sig til Sevilla, men blev ved sin Indtrædelse i Alcázar stødt ned paa Pedros Befaling. Mariana fortæller, at han kun var bleven Pedro tro, fordi han tvivlede om, hvis han forlod ham, i Aragon at kunne faae saa rige Besiddelser, som han havde i Kastilien; dog mistænkte man ham for at ville gaae over paa Enriques Parti, da han blev dræbt.

Umiddelbart efter denne Begivenhed begav Pedro sig til Biscaya, hvor han lod henrette en Infant af Aragon, der var fremkommen med Fordringer paa dette Land. Paa Tilbageveien lod han endél kastilianske Adelsmænd, der beskyldtes for at staae i Forbindelse med Enrique, deriblandt den omtalte Gutierre de Toledo, ligeledes springe over Klingen. Tilslut lod han sin Dronning

Blanca, hvem han nogen Tid iforveien formeligt havde spærret i Fængsel i Jerez, forgive, Aar 1361.

Historien skildrer dette som en unyttig, unødvendig og umotiveret Grusomhed, samtidigt med at den stærkt akcentuerer Blancas høie Dyd, saa stærkt, at man næsten kommer til at tænke: „*Qui s'excuse, s'accuse.*" Folkepoesien kommer ogsaa forklarende til Hjelp, idet en gammel Romance, der existerer i flere Varianter, fortæller, at Dronningen fik et Barn med Don Fadrique*). Selv om dette har været Tilfældet, havde Pedro ganske vist ikke megen Ret til at dømme sin Dronning haardt for en Forseelse af den Art, forudsat at Mandens og Kvindens Forseelser i den Retning skulde dømmes efter samme Maalestok. Dette har imidlertid aldrig været Tilfældet, og Pedro, der ikke taalte den ringeste Fornærmelse mod sin Person eller sin Stilling, kunde umuligt være tolerant overfor en Tildragelse af den Natur, hvor lidet han end brød sig om Blanca.

Kort efter døde Maria de Padilla. Et Aar efter hendes Død lod Pedro, der nu trodsede alle Fordomme og Vedtægter, hende erklære for sin eneste retmæssige Dronning og sine Børn med hende for ægtefødte og arveberettigede.

---

*) Mariana benegter alle Rygter, der tale mod hendes Dyd, men anfører Intet, der modbeviser dem.

Krigen mod Aragon førtes imidlertid uafbrudt og synes mest at have bestaaet i fortsatte, ideligt gjentagne Hærgningstog tillands og tilsøs, uden afgjørende Resultater. Aragon synes dog at have lidt mest; idetmindste var Ønsket om Fred meget levende dér, og der blev gjort flere Forsøg paa at faae en Fredslutning istand, blandt Andet ved pavelig Mægling, men alle strandede, da Pedro ikke vilde gaae ind paa Fredsbetingelserne. Han vilde neppe sluttet Fred paa andre Betingelser end Udlevering og Henrettelse af de flygtede Adelsmænd. Dette indsaae Kongerne af Aragon og Navarra ogsaa tilsidst; og for at muliggjøre Freden besluttede de at rydde Enrique de Trastamara afveien. Der blev sendt Befaling til Lénsmanden paa Borgen Uncastel, hvor Enrique opholdt sig, om hemmeligt at dræbe ham, men Lénsmanden negtede at udføre Befalingen og reddede derved Enriques Liv.

Pedro synes ikke at have været meget langt fra at naae sit Maal, at see den absolute Kongemagt befæstet og Adelen kuet i sit Rige.

VII

Da dreiede Veirhanen sig pludseligt.

I Frankrig havde der under Krigene mod England ophobet sig en Masse Leietropper, de saakaldte „*Camaraderies*“, som kunde være fortræffe-

lige Soldater, men forresten vare en Svøbe for det Land, hvori de færdedes. Af disse dannede Enrique sig en Hær og blev heri velvilligt understøttet af Frankrig, der gjerne saae disse Tropper anbragte udenfor Landet og desuden betragtede sig som fornærmet af Pedro ved hans Adfærd mod Blanca, der var nær beslægtet med det franske Kongehús. Kongerne af Aragon og Navarra, der kort iforveien havde villet myrde Enrique, fik nu travlt med at slutte meget nøie Forbund med ham; og Enrique lod sig udraabe til Kastiliens Konge (1366).

Hans franske Tropper, anførte af Bertrand du Guesclin, oversvømmede Kastilien, og Pedro maatte flygte til Portugal. Forøvrigt have disse Tropper ikke efterladt sig noget særdeles behageligt Minde hos det spanske Folk, thi denne franske Invasion sammenlignes i Literaturen jevnligt med den mauriske, kaldes „Landets Ulykke“ osv., og Pedro kaldes i den Anledning en anden Rodrigo. Hans Ophold i Portugal blev ikke af lang Varighed, da Kongen af Portugal i al Venskabelighed anmodede ham om at forlade Landet: „Det kunde let give Anledning til Uroligheder, naar der opholdt sig to Konger i samme Land“ osv. Pedro begav sig da over Galicien til Bayonne; underveis benyttede han Leiligheden til at expedere Erkebispen af Santiago og et Par andre høie Prælater, der havde anerkjendt Enrique, ind i Evigheden.

I Bayonne traf han sammen med DEN SORTE PRINDS, der som Frankrigs Fjende var hans naturlige Allierede, sluttede Forbund med ham og fik af ham Hjelpetropper til at tilbageerobre sit Rige. Til dette Forbund sluttede sig ogsaa den ubetydelige Konge af Navarra, der var kommen i Uenighed med Frankrig og Aragon, men han maa rimeligvis have befundet sig som en Spurv i Tranedands; thi han vendte efter meget kort Tids Forløb tilbage til sit gamle Selskab, Aragon og Enrique.

Kun faa Maaneder efter sin Flugt vendte Pedro tilbage i Forening med den sorte Prinds; og ved Najera, der éngang før havde seet Pedro som Seirherre, tilføiede de Enrique og Bertrand et aldeles afgjørende Nederlag (d. 3. April 1367). Enrique selv undkom og flygtede til Frankrig; men en Dél af hans fornemste Tilhængere faldt i Pedros Magt og bleve naturligvis strax henrettede. Pedro forlangte ogsaa af den sorte Prinds de Fanger, de engelske Tropper havde gjort, men denne negtede at udlevere dem og bebreidede Pedro, at han ikke viste Mildhed efter Seiren. Det synes, som om de over dette Spørgsmaal bleve uenige; og den sorte Prinds trak sig atter tilbage til Guienne med sine Tropper og sine Fanger, hvoriblandt Bertrand du Guesclin, der dog snart kom paa fri Fod.

Pedro var nu atter Konge i sit Rige, og tog atter fat paa sin Kamp mod Adelen; det gik ved

denne Leilighed navnligt ud over de andalusiske Adelsmænd, der havde modtaget Enrique venskabeligt.

Men denne Herlighed varede kun kort. Enrique havde imidlertid været virksom i Frankrig og faaet sig en ny fransk Hjelpehær, ligeledes anført af Bertrand du Guesclin. Med denne drog han over Pyrenæerne og mødte Pedro ved den lille Borg Montiel i Ny-Kastilien. Pedro blev aldeles slaaet og nødt til med nogle faa Folk at indeslutte sig i Borgen, som derpaa blev beleiret af Enriques Hær.

Da der ingen Udsigt var til at undslippe og Levnetsmidlerne slap op, sendte Pedro en Underhandler til Bertrand og tilbød ham Byer og Borge i Kastilien, hvis han vilde gaae over paa hans Parti og hjelpe ham bort fra Montiel. Bertrand afviste først Forslaget kategorisk, men betænkte sig siden, fortalte det til Enrique og blev med denne enig om paa Skrømt at modtage det for at lokke Pedro i en sikker Fælde, da han ellers let kunde drives til et eller andet forvovent Forsøg paa at slaae sig igjennem, der muligt kunde krones med Held. Pedro, til hvis Egenskaber Snuhed og Forsigtighed ikke hørte, troede Bertrand og begav sig med nogle faa Ledsagere ned til hans Telt, hvori han traadte ind med Ordene: „Naa, lad os saa bryde op og drage bort!“. I samme Øieblik traadte Enrique fuldt bevæbnet ind. Da han saae

sin Broder Pedro, blev han staaende nogle Øieblikke uden at kunne sige et Ord, ligesom forfærdet eller imponeret. Samtlige Tilstedeværende tav i bange Forventning; kun en fransk Ridder sagde til Enrique, idet han pegede paa Pedro: „*Sé, dér har I Eders Fjende!*“. Pedro, stolt og ubøielig til det Sidste, udbrød med den ham naturlige Trods: „*Ja, det er jeg, det er jeg!*“. Da drog Enrique sin Dolk og gav ham med den et Saar i Ansigtet; i næste Øieblik brødes begge Brødrene og styrtede om paa Gulvet. Man fortæller, at Enrique faldt underst, men at Bertrand vendte dem om, saaledes at han kom øverst og derved blev istand til med sin Dolk at give Pedro Banesaar. — Saaledes døde Pedro, 34 Aar gammel, den 14de Marts 1369.

VIII

Historien har stemplet Kong Pedro som den Grusomme, „*el Cruel*“. Hans Grusomhed bestod i, at han lod dræbe sin Dronning, en af sine Halvbrødre og et Antal høie Adelsmænd og Prælater.

Uden at gjentage, hvad der kunde tjene til Forsvar for hans Adfærd mod Dronningen og Don Fadrique, er det tilstrækkeligt at anføre nogle Fakta*),

*) Fornemmeligt efter Cavanilles, hvis velskrevne „*Historia de España*“ (1865) oftere er benyttet ved Udarbeidelsen af nærværende Skildring.

der vise, at han i værste Fald ikke var værre end sine Samtidige. Kong Pedro IV af Aragon lod sin Broder, Infanten Don Fernando, dræbe i Valencia; Kong Alfonso IV af Portugal dræbte sin Datter og sin Svigerdatter; Alfonso el Sabio, Tydsklands udvalgte Keiser, hvem Ingen har tænkt paa at titulere „grusom“, lod i Burgos en Broder brænde, osv.

Og hvad hans Færd mod Adelen angaaer, da kan derom kun siges, at det til alle Tider har været saa, at to Magter, over hvem ingen Love kunde dømme, afgjorde deres Trætte med Sværdet, naar de kom i Kollision. Om disse „Magter“ bestaae af én eller flere Personer, har for denne Betragtning Intet at sige. Der existerede ingen Domstol, der havde Kompetence til at dømme mellem Kongen og Adelen; følgeligt maatte Sværdet dømme. Havde Pedro til Modstander havt en enkelt Mand, var han ikke bleven kaldt „grusom“, om han havde fældet ham; og hvis han overhovedet havde seiret, var han heller aldrig bleven kaldt *„den Grusomme“*, men *„den Store“* eller lignende. Han var ikke „grusommere“ end Napoleon den Store eller Bismarck, for hvis politiske Ideer Tusinder af alle Stænder, ogsaa Kvinder og Børn, have maattet bløde.

Grusom er den, der piner sine Offre, glæder sig ved at see dem lide. Adskillige af de romerske Keisere vare grusomme, adskillige af de byzantinske med, men Pedro ikke. Cid lod mauriske

Fanger stege til Døde ved langsom Ild eller sønderrive af Hunde, Kongen af Portugal lod Hjertet rive ud af Jnes de Castros Mordere, men Sligt fortælles ikke om Pedro*). Det var ham nok, naar blot hans Modstandere kom ud af denne Verden.

Langt mere karakteristisk for ham end hans „Grusomhed“ er hans ubøielige, trodsige *Energi*, der næsten gjør ham til en enestaaende Figur i Verdenshistorien. Dømt fra et kristeligt Standpunkt, vil han neppe erhverve sig megen Rós, men en storslaaet, fremragende Skikkelse er han ikke desto mindre. Den græske Mythologi, dette uforlignelige Galleri af den menneskelige Naturs forskjellige aandelige og legemlige Udviklinger, havde ogsaa en Personifikation af den Slags Skikkelser: Zeus, Olympets Behersker, Titaners og Giganters mægtige Betvinger og den ivrige Tilbeder af alle himmelske og jordiske Skjønheder.

IX

„Vé de Overvundne, thi det er Seirherren, der skriver deres Historie!“ Denne Sentens slaaer

*) Rigtignok blev engang Besætningen paa et erobret aragonisk Krigsskib masakreret paa en barbarisk Maade, men Ingen siger, at dette skete paa Pedros specielle Befaling. *C'est la guerre.*

i fuldeste Maal til for Pedros Vedkommende; thi den Mand, der skrev hans Regjerings Krønike, Pero Lopez de Ayala, var en af de misfornøiede Adelsmænd, der samlede sig om Enrique de Trastamara og i Forening med ham kjæmpede mod Pedro. Den Herre, hvis Banner Ayala fulgte og ved hvis Hof han siden stod i stor Anseelse, vandt sin Trone ved egenhændigt at myrde sin Broder, en Konge, der var meget populær blandt Menigmand, som sjeldent glemmer den, der har taget Hensyn til ham. Man kan derfor tænke sig, at hans Skildring frem for Alt maatte gaae ud paa at retfærdiggjøre Enriques Adkomst til Tronen ved at referere alle Pedros voldsomme Handlinger og akcentuere det Grusomme i dem, uden at anføre Noget, der kunde undskylde dem, eller de Omstændigheder, der havde fremkaldt dem. Kort sagt, Ayalas Skrift maatte ligesaa meget blive en Advokats Indlæg til Forsvar for Enrique og Adelen, som en historisk Skildring af Pedros Liv og Regjering. Imidlertid er han Hovedkilden til Don Pedros Historie, og af ham have de senere Historieskrivere for største Delen øst deres Vísdom og Betragtningsmaade af Kong Pedro „den Grusomme“.

Den kastilianske Literatur var dengang i sin første Vorden, og Ayalas Krønike er et af de første prosaiske Mindesmærker, vi have. Den Poesi, der fandtes paa de Tider var paavirket af de fremmede Landes

Epopeer og Sagnkredse; og det var Romancerne om de carolingiske Helte, der især florerede. Men naar Folket kom i den Grad i Røre, som under Don Pedros Regjering (og endnu engang senere, ved Maurerherredømmets Tilintetgjørelse), trængte dets egen Natur igjennem det Fremmede og Tillærte og maatte have Udbrud paa gammel Vís, i Folkeromancer. Adelen maatte paa denne Maade finde Udtryk for sit Had til den „grusomme" Konge, til de Personer af lavere Stand, som han havde vovet at hæve til de høieste Værdigheder, og især til den Kvinde, der havde været Selskabsdame hos en adelig Frue, og som han desuagtet havde vovet som Dronning at sætte over dem. En af disse Romancer handler om Don Fadriques Drab og lader Maria de Padilla bagefter mishandle det afhuggede Hoved. En anden handler om Dronning Blancas Drab og lader Kongen befale det for at føie Marias Ønske; endvidere lader den en Adelsmand i den Anledning irettesætte Kongen og ender med en hjerteskjærende Klage af den ulykkelige Blanca. En tredie lader en noget spøgelseagtig Hyrdedreng forudsige Kongen hans voldsomme Død, hvis han ikke forbedrer sig og tager Blanca til Naade; isaafald vil Himlen nok give ham Afkom. En fjerde skildrer Geistlighedens Magt og Don García de Padillas (Marias Broders) Rovlyst og fule Anslag*).

*) I Wolf y Hofmann: „Primavera y Flor de Romances

I Modsætning til disse findes der dog, som omtalt, ogsaa en Romance, der handler om, hvordan Dronning Blanca fik et Barn med Don Fadrique; hun klager over, at hun ikke har seet Pedro siden Brudenatten og nu har indladt sig i denne Forbindelse med hans Broder; „hvis Kong Pedro faaer det at vide, vil han hevne sig paa os begge, men mest paa mig Ulykkelige“ *). Disse Romancer have imidlertid ikke ganske den simple, fortællende Form som de gamle Folkedigte om Fernan Gonzalez, Infanterne af Lara, Cid osv.; de gjøre mere Indtrykket af at være brugte som et Slags Agitationsmiddel, et Slags Tendenspoesi. Pedro havde ikke faaet Tid til at hæve de lavere Stænder saa høit, at de kunde frembringe en Poesi, som tolkede deres egen Stemning; den poetiske Produktion var dengang endnu bestandigt afhængig af Adelen og turde naturligvis ikke træde stærkt op imod den.

Siden, da Enriques Æt var uddød, og med Carl V et nyt Dynasti var kommet paa Spaniens Trone, da Adelens Magt var knækket og den Tilstand indført, som Pedro havde kjæmpet for, slog Menigmands Stemning igjennem. De mange Sagn om Don Pedro „*el Justiciero*“ (den strenge, retfærdige

viejos“ findes disse Romancer som no. 65, 68, 66 og 69.

*) Romancen: „*Entre las gentes se suena*“ (Wolf y Hofmann, no. 67, a).

Dommer), der i Folkemunde havde bevaret sig og vare overleverede fra Slægt til Slægt, bleve opfangede af de store Digtere. Mangfoldige Romancer, deriblandt nogle meget smukke, kappedes om at forsvare Pedro; og samtlige Spaniens store Dramatikere fremstillede ham i deres Dramer som den strengt Retfærdige, saa han var ikke langt fra at blive ene priviligeret „*Deus ex machina*“ i det spanske Drama. Da Felipe den Anden i Salon de Embajadores i Sevillas Alcázar lod opsætte Portræter af alle Spaniens Konger og Dronninger, lod han Maria de Padilla sætte som Pedros Dronning, ikke Blanca af Bourbon. Pedro blev Nationalhelt, og har som saadan holdt sig ned til vore Dage, hvor han har ført en Gjengangertilværelse i et betydeligt Antal romantiske Digtninge, ganske som hos os Valdemarerne og deres Tidsalder. I den allernyeste Tid, da realistiske Strømninger have begyndt at modvirke Romantiken, begynde ogsaa hans Aktier at synke lidt; den strenge Hævder af den absolute Kongemagt kan naturligvis ikke falde i det af Frihedsbevægelser gjennemstrømmede nye Spaniens Smag.

X

Nationalheltene betegne i korte, kraftige Træk Folkets Historie. Cid repræsenterer den første

Periode, Adelsvælden, Don Pedro den anden, det absolute Kongedømme i al sin Styrke. Da Spaniens Storhed tabte sig, og Minder maatte træde istedenfor Bedrifter, gjenkjendte det spanske Folk sig selv i Don Quijote, og „Ridderen af den bedrøvelige Skikkelse“ blev Spaniens fornemste Nationalhelt og er det tildéls endnu.

I de nyeste Tider, da der er begyndt at gaae en ny Strømning af Liv igjennem det spanske Folk, er der ved Siden af Don Quijote opdukket en ny Folkeheros. Det er hverken Riego eller Espartero eller Daoiz eller Velarde; det er JUAN DE PADILLA, Anføreren for Spaniernes Opstand mod Keiser Carl den Femte, mod Enevoldsherren. Baade Republikens og det konstitutionelle Kongedømmes Tilhængere kunne slutte sig om ham, thi han kjæmpede mod det *absolute* Kongedømme. Han kjæmpede imod de Fremmedes (Adrian af Utrechts) Herredømme over Spanien, og derfor har han endnu en Tiltrækningskraft for de Mange, der ikke ønske et fremmed Dynasti paa Landets Trone. Med høitidelige Ord og Miner fremstille de ham ved enhver Leilighed som Frihedens første Martyr i Spanien; Digterne besynge ham og Malerne fremstille ham. Et af de bedste Værker, det unge Spaniens Malerkunst har frembragt, forestiller Henrettelsen af Padilla og hans Stalbrødre Bravo og Maldonado. Billedet skal findes i en af Madrids offenlige Bygninger; jeg fik det desværre ikke at see, men jeg
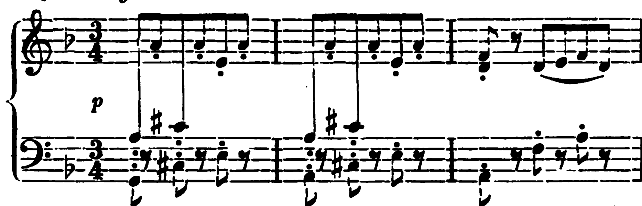
fik det udførligt beskrevet af en ung Spanier, der selv var Kunstner og begeistret for Kunsten og for sit Land. Ved Skafottets Fod staaer Padilla med korslagte Arme og stirrer mørkt hen for sig, som en Mand, der er overbevíst om Retfærdigheden af den Sag, han har kjæmpet for, og ikke kan forstaae, at den ikke har seiret. Maldonado er nyligt henrettet, og Bøddelen staaer med hans Hoved i Haanden; Juan Bravo staaer paa Skafottets Trappe, ifærd med at stige op. Kunstneren har fremstillet det Øieblik, da Bøddelen har víst Tilskuerne Maldonados Hoved som „en Forræders", og Bravo udraaber: „Nei, han var ingen Forræder; han kjæmpede for det spanske Folks Ret og Frihed."
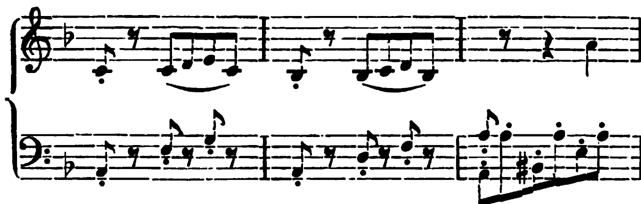
TILLÆG TIL SIDE 30
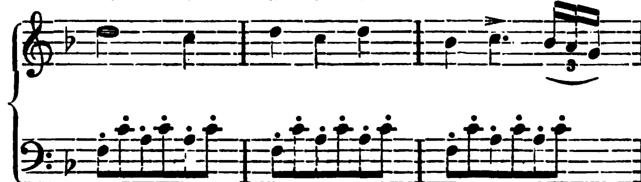
MALAGUEÑAS
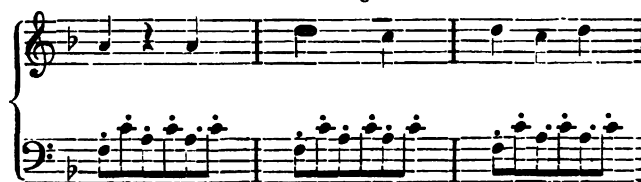
I

Alegretto.
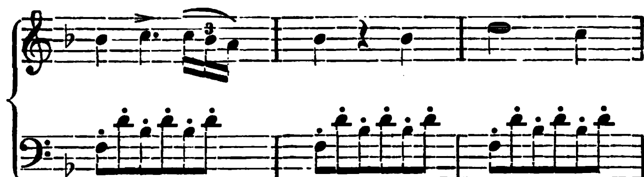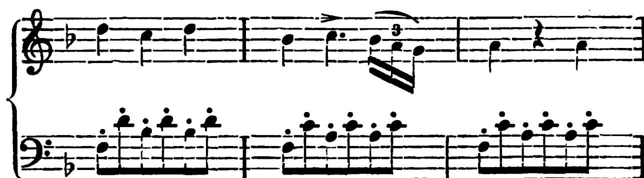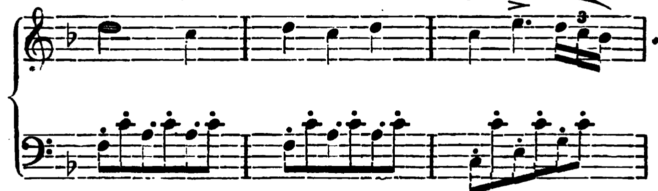

ca - ña~~~~~~~~ Lo lle - van
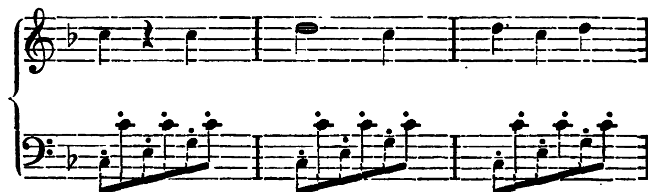

á Puer - to Ri - co~~~~~~~~ Y
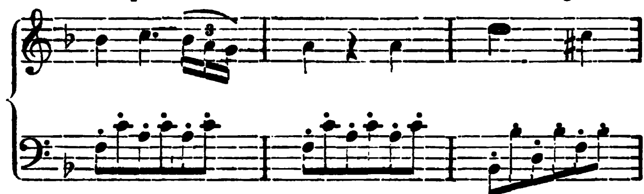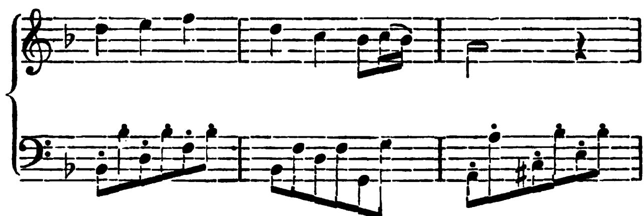

re - pi - can las cam - pa - nas~~~~~~
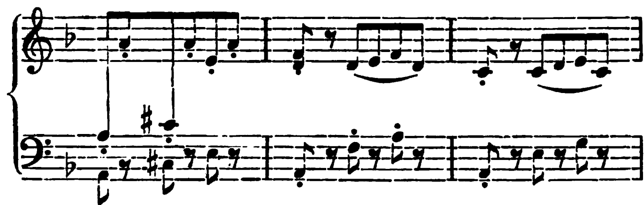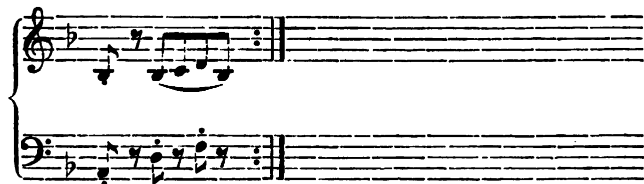

~~~~~~ Co - mo si fue-ra el O -

~~~~~~

bis - po
El a - guar -

dien - te de O - ca - ña

II

Alegretto.

Diez a - ños des - pues de muerto

p *p*

Diez a - ños des - pues

pp

de muerto

Y

pp

de gu - sa - nos ro - i - do

Le - tre - ros ten - dran mis

pp
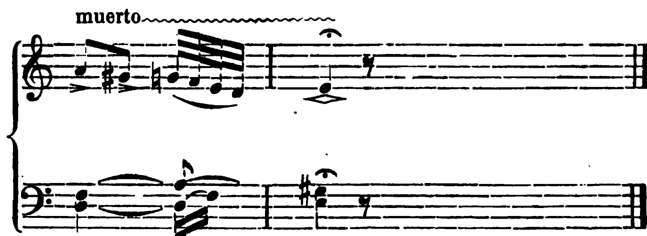
huesos Di-

pp

cien - do que te han que - ri - do

Diez a - ños des-pues de

pp

Disse Malagueñas ere tagne af „*La música del Pueblo*“, en Samling spanske Folkemelodier, samlede, udgivne og arrangerede for Pianoforte af Lázaro Nuñez-Robres.

De vedlagte Texter ere et Par af de sædvanlige Coplas, forøvrigt af temmeligt ubetydeligt Indhold:

„De føre den til Puerto Rico, — Brændevinen fra Ocaña, — Og ringe med alle Klokker — Som om det var selve Bispen.“

„Ti Aar efter min Død — Og gnavede af Orme — Ville mine Knokler bære en Indskrift, — Der siger, at jeg har elsket Dig.“
